

บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน:
กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

มิถุนายน 2555

บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน:
กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

มิถุนายน 2555

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน:
กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

บทคัดย่อ
ของ
พระมหาฉันทยา คนเจน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์

มิถุนายน 2555

พระมหาฉันทยา คนเจน. (2555). *บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต.ปริญญาานิพนธ์ ศ.ม.(เศรษฐศาสตร์ การพัฒนามนุษย์)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.เรณู สุขารมณี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณภา ประยุกต์วงศ์.

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นบทบาทเชิงรุกของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะและการช่วยเหลือคนในชุมชน โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการเทศน์สอน และการพัฒนาคนในชุมชน บทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ จึงมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดผลการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม งานวิจัยนี้ได้ศึกษารณีบทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

จากผลการศึกษา พบว่า บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นบทบาทเชิงรุกในฐานะเป็นกัลยาณมิตร ผู้สนับสนุนส่งเสริม คิตรีเริ่ม เป็นที่ปรึกษาและเป็นตัวเชื่อมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์ เพื่อให้กลุ่มสามารถพึ่งพาช่วยเหลือกัน และมีความคิดสร้างสรรค์ ความเห็นชอบ ตามหลักโยนิโสมนสิการ ทำให้คนในชุมชนมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น

จุดประสงค์ของบทบาทในส่วนนี้เน้นการพัฒนาคน โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการรวมคน ใช้วัฒนธรรม 2 ประการเป็นตัวตั้งในการพัฒนา คือ วัฒนธรรมในการสร้างกัลยาณมิตรและวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อจะเผยแผ่ธรรมะและช่วยเหลือชุมชนให้พ้นทุกข์ โดยเฉพาะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ความยากจน หนี้สิน ที่เกิดจากความจำเป็นทางการเงิน โดยมีกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ผ่านองค์ประกอบย่อยทางทุนทางสังคม 2 อย่าง ด้านโครงสร้าง และด้านมโนทัศน์ โดยการสร้างกฎระเบียบให้กับกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์นำไปพิจารณาลงมติเป็นกฎระเบียบของกลุ่ม และการเทศน์สั่งสอนที่เน้นให้คนในกลุ่มมีความซื่อสัตย์ กตัญญู ฯลฯ อันเป็นการสร้างมโนทัศน์ในการเป็นคนดีมีศีลธรรมให้กับคนในกลุ่มสังฆะระสมทรัพย์ อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพัฒนาของคนในชุมชน โดยเฉพาะบทบาทนี้เป็นปัจจัยการกระตุ้นที่สำคัญให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแบบพึ่งพากันเองแก่คนในชุมชน

ส่วนผลที่เกิดกับคนในกลุ่มมีทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น กลุ่มมีการขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกันที่สำคัญ คือ การเอาเงินกลุ่มที่เหลือไปซื้อที่ดินเพื่อไว้เป็นที่ทำกินของสมาชิกกลุ่มที่ยากจน ไม่มีที่ดิน การนำเงินกลุ่มที่เหลือจัดตั้งโรงยางเพื่อให้สมาชิกกลุ่มนำยามารวมกันเพื่อการต่อรองจากพ่อค้า

ในทางเศรษฐกิจพบว่า คนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่พระอาจารย์สุบินมีบทบาทและเป็นตัวเชื่อมนั้น มีจำนวนคนที่มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนผู้มีหนี้สินยังมีอยู่มาก แต่สามารถที่จะจ่ายได้ตามกำหนด การออมเพิ่มขึ้น ในขณะที่การกู้ยืมลดลง ส่วนมากเงินที่ได้จากกลุ่มจะนำไปใช้ในการบริโภค การออม และการผลิตลงทุน

ในทางสังคม พบว่า คนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีการสะสมทุนทางสังคมหลายรูปแบบ โดยมีกระบวนการดำเนินการด้านโครงสร้าง และเมโนทัศน์เป็นตัวกำหนดชี้วัดทุนทางสังคมของแต่ละกลุ่ม โดยกลุ่มหนึ่งอาจมีทุนทางสังคมด้านความซื่อสัตย์ ความสามัคคีในอัตราที่สูง ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งอาจมีทุนทางสังคมด้านการช่วยเหลือแบ่งกัน ความรับผิดชอบในอัตราที่สูง เป็นต้น

THE ROLE OF MONKS ON HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT THROUGH
THE COMMUNITY ECONOMIC ACTIVITIES: A CASE STUDY OF PHRA SUPIN PHANEETO

Presented in Partial Fulfillment of the Requirement for the
Master of Economics Degree in Human Development Economics
at Srinakharinwirot University

June 2012

Phramaha Chuntaya Konjain. (2012). *The Role Monks on Human Resource Development Through the Community Economic Activities: a Case Study of phra supin phaneeto*. Master thesis, M.Econ. (Human Development Economics) Bangkok: Graduate School Srinakharinwirot University. Advisor Committee Prof. Dr. Renu sukharomana, Dr. Wanna Prayukvong.

This research project aims to analyze the role of Buddhist monks in developing human capital through community economic activities. The role is proactive in that it spreads Buddhist teachings and assists the community members, by using economic activities as education and human development media. Therefore, the role is crucial in mobilizing both economic and social developments. The project focuses on the human development role of the monk Phra Supin Phaneeto.

The study results show that Phra Supin is proactive as a Kalayanamitra (good and gracious friend) in supporting, innovating for, counseling, and connecting economically and socially the people in the Satcha saving group, such that the group members can depend on one another and have creative and right minds according to Yonisomanasikara principle, expanding the economic opportunities for the community members.

The goals of Phra Supin's role emphasize human development with economic activities as a people-gathering tool. He employs the culture in creating Kalayanamitra and participating with Yonisomanasikara to spread Buddhist teachings and relieving the community from sufferings, especially the economic hardship of poverty and debts created from financial necessities. The accompanying human development process is through two types of social capitals, namely the structural and conceptual, by creating regulations to be considered by the saving group and subsequently approved as the group regulations and by teaching the group members to be loyal and gratitude etc, in effect creating the concept of moral people within the group members, which effect changes and development of the community people.

The effects on the group members are both economic and social. For example, the group expanded their important intra-group economic activities, namely using excess

money to buy land plots for the poorer members' livings and to establish rubber facilities to increase the bargaining power against the middlemen.

Economically, some of the Satcha saving group members, in which Phra Supin has a role and acts as a connector, have increased income, while many others are in debts but able to pay on time. The number of savings increases while that of loans decrease. Most of the group's gains are used in consumption, production investment, and saving.

Socially, the group members have accrued various types of social capitals, with structural and conceptual implementation and management processes indicating the social capitals of various subgroups. For instance, one subgroup may have more loyalty and cohesion social capitals, while another may have more generosity and responsibility social capitals.

ปริญญาานิพนธ์
เรื่อง

บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน:
กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต
ของ
พระมหาฉันทยา คนเจน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2555

คณะกรรมการควบคุมปริญญาานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เรณู สุขารมณ์)

(ศาสตราจารย์ ดร)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณา ประยุกต์วงศ์)

(รองศาสตราจารย์ ดร)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จบริบูรณ์ได้ด้วยดี ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณในความมีน้ำใจช่วยเหลือของรองศาสตราจารย์ ดร.เรณู สุขารมณ์ ประธานควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ที่ได้เสียสละเวลาอันมีค่า ให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องในการทำวิจัยมาโดยตลอดระยะเวลาของการศึกษา

อนุโมทนาขอบคุณ ดร. วรณา ประยุกต์วงศ์ ผู้มีส่วนช่วยแก้ไข เสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัยอย่างยิ่ง และคณะกรรมการควบคุมการสอบปริญญานิพนธ์ทุกท่านที่สละเวลาเป็นกรรมการสอบปริญญานิพนธ์พร้อมทั้งให้คำแนะนำปรึกษา และข้อมูลงานวิจัยทุกฉบับที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสำนักงานวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการบริการจนการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงหลวงพ่ोज้าประคุณสมเด็จพะพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช ในความเมตตาอนุเคราะห์ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และให้การสนับสนุนในด้านอื่นๆอีกมากมาย

กราบขอบพระคุณพระครูสังฆรักษ์ทรงวุฒิ รองเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อมในความเมตตาอนุเคราะห์ทั้งเรื่องอาหารและสถานที่พักอาศัย ตลอดระยะเวลาการลงพื้นที่เก็บข้อมูล กราบขอบพระคุณพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในความเมตตาอนุเคราะห์สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์งานวิจัยและพาผู้วิจัยลงกลุ่มงานของกลุ่มสังฆะสมทรัพย์ และของอนุโมทนาขอบคุณสมาชิกกลุ่มสังฆะสมทรัพย์ทุกท่านที่สละเวลาช่วยตอบแบบสอบถามเพื่อให้ข้อมูลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และคุณงามความดีที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านได้ร่วมกันทำมา ได้ส่งผลให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความเจริญ ข้อผิดพลาดประการใดที่เกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว

พระมหาฉันทยา คนเจน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ขอบเขตการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดทฤษฎีทางสังคม.....	9
พุทธเศรษฐศาสตร์.....	18
งานวิจัยเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์.....	22
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	27
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	28
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	29
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	29
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	30
บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตในฐานะเป็นทุนทางสังคม.....	30
การสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มสงฆ์จะสะสมทรัพย์ในภาพรวม.....	34
ความเป็นกัลยาณมิตรของสมาชิก และการสร้างโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้นในสมาชิกในกลุ่ม โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต.....	38
ผลที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ด้านเชิงเศรษฐกิจ และการเป็นคนดีมีศีลธรรม.....	44
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	79
สรุปผลการวิจัย.....	79
การอภิปรายผลการวิจัย.....	81
ข้อเสนอแนะ.....	84

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	86
ภาคผนวก.....	90
ภาคผนวก (ก).....	91
ภาคผนวก (ข).....	98
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	115

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 เปรียบเทียบทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์และทุนทางสังคม.....	13
2 จำนวนสมาชิกตัวอย่างที่ศึกษาของแต่ละกลุ่ม.....	44
3 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ.....	45
4 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านแหลมซ้อ.....	46
5 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ.....	47
6 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ.....	48
7 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านแหลมซ้อ.....	51
8 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านแหลมซ้อ.....	53
9 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข.....	55
10 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านแสนสุข.....	56
11 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข.....	57
12 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านแสนสุข.....	58
13 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านแสนสุข.....	61
14 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านแสนสุข.....	63
15 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ.....	65
16 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านหนองปรือ.....	66
17 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ.....	67
18 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านหนองปรือ.....	68
19 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านหนองปรือ.....	71
20 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านหนองปรือ.....	73
21 การเปรียบเทียบผลทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้ง 3 กลุ่ม.....	77

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	8
2 กระบวนการสะสมปัญญาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา.....	21
3 กระบวนการสร้างทุนทางสังคมของพระอาจารย์สุบิน.....	83

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนโดยการสอดแทรกหลักธรรมะเข้าไปประยุกต์ใช้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ให้สามารถผลิตหรือบริโภคด้วยดี ทั้งทางด้านพฤติกรรม คุณธรรมและปัญญา อันนำคนในชุมชนออกจากปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สิน สามารถดำรงตนอยู่อย่างพอเพียง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ที่สำคัญสามารถยกระดับการพัฒนาจิตใจไปอีกระดับหนึ่ง คือ จากการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่พอเพียงสำหรับตน เป็นการแบ่งปันช่วยเหลือ ความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชน เช่น กรณีบทบาทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการสากลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางเศรษฐกิจ ที่องค์การสหประชาชาติใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขั้นพื้นฐาน 3 อย่างของแต่ละประเทศ คือ สุขภาพ การศึกษา และรายได้ ซึ่งในปี 2010 ไทยมีระดับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับปานกลาง อยู่ลำดับที่ 92 จากทั้งหมด 169 ประเทศ (Indices & Data/Human Development Index. 2553: ออนไลน์)

กรณีของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน ในการสอนวิธีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบพุทธที่เน้นการผลิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (อหิงสธรรม) การบริโภค ที่เน้นหลักพอประมาณ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป (โภชนะ มัตตัญญูตา) การกระจายรายได้ที่เน้นการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส (ทาน) ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ท่านมีบทบาทนั้น มีความสอดคล้องกับหลักการสากลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น การใช้หลักวิธีการ ตลอดจนการเทศน์สั่งสอน เป็น การให้การศึกษแก่ชุมชนตามแนวทางของท่าน ซึ่งส่วนมากนั้นหลักคำสอนของพระสงฆ์เน้นการพัฒนาด้านจิตใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว มีผลต่อสุขภาพจิต เป็นตัวแปรที่สำคัญต่อสุขภาพกาย และการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้นเป็นการสร้างรายได้ และการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงชุมชน ที่สำคัญโครงการนี้เป็น การนำเงินมาเป็นเครื่องมือในการสร้างคน เช่น การรู้จักออม การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส

อนึ่ง ในด้านพระธรรมวินัยนั้น บทบาทหน้าที่หลักของสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอน ไม่ใช่เรื่องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของฆราวาส แต่ต้องเป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำตนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ การดับกิเลสอย่างสิ้นเชิง พระพุทธเจ้าได้แสดงบทบาทภารกิจที่พระภิกษุผู้บวชในพุทธ

ศาสนาต้องปฏิบัติธุระสำคัญ 2 ประการ เพื่อการเข้าถึงปฏิเวธ คือ การรู้แจ้งเห็นจริงตามสภาวะความเป็นจริงหรือการดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ธุระ 2 ประการ ได้แก่

1. คันถธุระ หมายถึง การศึกษาเล่าเรียนตามคัมภีร์พระไตรปิฎก จนสามารถจดจำ บอกกล่าว ถ่ายทอดได้ คันถธุระเป็นบทบาทของพระสงฆ์ในด้านปริยัติ คือ การศึกษาพุทธพจน์จากพระไตรปิฎก เพื่อให้รู้เข้าใจพระสูตร พระวินัย และพระอภิรรม ตามความรู้หรือสติปัญญาของตน เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาความคิด ตลอดจนการรักษาพุทธพจน์และการเผยแผ่คำสอนแก่บุคคลทั่วไป

2. วิปัสสนาธุระ หมายถึง การฝึกฝนอบรมตนเพื่อให้เกิดปัญญาอย่างแท้จริง ด้วยการฝึกฝนอบรมพฤติกรรมทางกาย (ศีล) พฤติกรรมทางจิต (สมาธิ) และปัญญา วิปัสสนาธุระนี้เป็นบทบาทพระสงฆ์ในด้าน ปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงสภาวะความเป็นจริงของไตรลักษณ์ คือ การพิจารณาให้เข้าใจถึงทุกขลักษณะ อนิจจังลักษณะ และอนัตตลักษณะ ด้วยความเพียรพยายามอย่างไม่ขาดสาย จนกว่าจะบรรลุอรหัตผล สามารถดับกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง หรือที่เรียกว่า ปฏิเวธ

อย่างไรก็ดี ธุระทั้งสองนี้ มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน กล่าวคือ คันถธุระเป็นฐานสนับสนุนความคิดความเข้าใจในการนำไปปฏิบัติ ส่วนวิปัสสนาธุระเป็นการชี้หรือบ่งบอกถึงแนวปริยัติที่ได้ศึกษามานั้นเป็นจริงหรือไม่ ผ่านวิธีนำมาปฏิบัติ จนรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงหรือที่เรียกว่า ปฏิเวธ ซึ่ง ธุระทั้งสองนี้เป็นบทบาทหน้าที่หลักของพระสงฆ์ในการพัฒนาตนเพื่อการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง เรียกว่า องค์ 3 แห่งการพัฒนาตน ได้แก่ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ

นอกจากบทบาทหน้าที่หลักที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของตนเองแล้ว บทบาทหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง คือ การช่วยเหลือสังคมชุมชน เนื่องด้วยพระสงฆ์มีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพิงอาศัยอยู่กับคฤหัสถ์ด้วยการออกบิณฑบาตเพื่อยังชีพดำรงอยู่ได้ จึงมีความสัมพันธ์กับคฤหัสถ์ในชุมชนสังคมนั้นๆ พระสงฆ์จึงมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือสังคมชุมชน เพื่อให้คนในสังคมชุมชนนั้น สามารถยกระดับคุณภาพพฤติกรรมทางกาย จิตใจ และปัญญาให้ประณีตขึ้น ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ ที่ตรัสในการส่งสาวกไปประกาศศาสนาในพระวินัยปิฎก (พระมหาสง่า พลสงคราม. 2542: 44) ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุข แก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

พุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นถึงพุทธประสงค์ที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ นอกจากทำบทบาทหน้าที่หลักแล้ว ยังต้องอนุเคราะห์คฤหัสถ์ด้วยการสั่งสอนอบรมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าทั้งทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ดังเช่นที่ได้ยกย่องพระสารีบุตร ซึ่งเป็นอัครสาวกเบื้องขวาในการกตัญญูรู้คุณของภรรยาหมอนี้ซึ่งมาขอบวช แต่ไม่มีภิกษุรูปใดยอมบวชให้ เนื่องจากภรรยาหมอนี้เคยอายุมาก เป็นการเห็นว่ายากต่อการอบรมสั่งสอน พระพุทธเจ้าจึงตรัสถามถึงอุปการะที่ภรรยาหมอนี้เคยทำกับภิกษุ พระสารีบุตรจำได้เกี่ยวกับอุปการะที่ภรรยาหมอนี้เคยถวายบิณฑบาตทัพพีหนึ่ง เมื่อครั้งท่าน

จาริกไปบิณฑบาต จึงรับพรหมณ์นั้นมาบวช และคอยอบรมสั่งสอนจนพรหมณ์บรรลุพระอรหัตผล เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ในมิติของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มิติแห่งความรักสงบ มีเมตตา ความสามัคคีหรือการแบ่งปันช่วยเหลือ เป็นต้น เป็นมิติแห่งความดีที่มีคุณธรรมที่มีส่วนสำคัญยิ่ง ในการนำพาสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงตามการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจแบบตะวันตก ทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน การแข่งขันการเอา รัดเอาเปรียบ จนเป็นสาเหตุแห่งปัญหาต่างๆ เช่น อาชญากรรม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ใจที่พอ ใจที่กลับเป็นสังคมที่มีศีลธรรมและปัญญาอันเป็นเครื่องชี้วัดการดำรงอยู่แห่งชีวิตโดย ชอบ ทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ ด้วยการมีบทบาทในการช่วยเหลืออนุเคราะห์คนในสังคมชุมชนนั้นๆ เพื่อพัฒนาทั้งทางด้านจิตใจ ครอบคลุมถึงการพัฒนาด้านวัตถุให้มีการดำรงชีวิตในลักษณะที่ว่า เศรษฐกิจ จิตใจต้องแก้ไขไปพร้อมกัน

อีกอย่างหนึ่ง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนามนุษย์ ในระดับปัจเจกบุคคล ที่ปรากฏเป็น รูปธรรม เช่น การสอนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม มีปฎิภาวนให้เห็นอยู่ในสังคม การเปิดอบรมเยาวชนค่ายพุทธบุตร แต่ในมิติด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีอยู่น้อยมาก เนื่องจากอุปสรรคในด้านสภาพของตัวพระสงฆ์บ้าง อุปสรรคด้านความรู้ในการประยุกต์หลักคำสอนให้เข้ากับการแปรสภาพทางสังคมที่เน้นมูลค่ามากกว่าคุณค่า บ้าง ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพระสงฆ์กับบทบาทในการพัฒนามนุษย์ด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

แต่การที่พระสงฆ์นักพัฒนา มุ่งที่จะแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และด้านจิตใจ ทำให้ พระสงฆ์มีความจำเป็นต้องคลุกคลีกับชาวบ้าน ทำให้รู้จักสุขทุกข์ของชาวบ้าน บทบาทในการพัฒนา ชุมชนของพระสงฆ์ จึงเป็นกระบวนการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ในรูปแบบ กิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง การพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชุมชน ส่วนมากบทบาทพระสงฆ์เป็น บทบาทในฐานะผู้นำ เพราะถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้ สังคมชุมชน ที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม นั้น ง่ายต่อการพัฒนาหรือวางระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆให้คนในสังคมปฏิบัติดำเนินตาม เนื่องด้วยพระสงฆ์เป็น ที่เคารพศรัทธาของคนในชุมชนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อันถือเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทุนทางสังคม

ในความเป็นจริง บทบาทของพระสงฆ์เพื่อช่วยสังคมในฐานะผู้นำ และรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อ ดำเนินกิจกรรมต่างๆนั้นมีมาช้านาน แต่กิจกรรมต่างๆส่วนมากเกิดขึ้นในวัด เพราะถือว่าวัดเป็นศูนย์กลาง ชาว บ้านจึงมารวมตัวกันทำกิจกรรมต่างๆในวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ในปัจจุบันกิจกรรมต่างๆของ ชาวบ้านส่วนมากเกิดขึ้นนอกวัด ทำให้พระสงฆ์บางกลุ่มที่มองเห็นความทุกข์ของชาวบ้าน เริ่มปรับเปลี่ยน วิธีจากการรอกคนเข้าวัด กลับออกไปหาชาวบ้านเอง ถือเป็นกรปรับเปลี่ยนบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งจากเชิงรับสู่ เชิงรุกมากขึ้น บทบาทของพระสงฆ์ในส่วนนี้ ยังชี้ให้สังคมประจักษ์ว่า โลกกับธรรมไม่ได้แยกจากกัน ธรรมะ นั้น ไม่ได้อยู่เฉพาะวัด หรือจำกัดเฉพาะการจำศีลหลับตานั่งสมาธิเท่านั้น หากยังสามารถปฏิบัติได้

ท่ามกลางกิจกรรมทางโลกหรือใช้กิจกรรมทางโลกเป็นสื่อ ดังที่พระสงฆ์หลายรูปเริ่มปรับบทบาทเชิงรุกมากขึ้น ที่โดดเด่น เช่น พระสัมฤทธิ์ สุภโร วัดโพธิ์ศรี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ได้ริเริ่มกิจกรรมพัฒนาชุมชนหลายอย่าง ได้แก่การจัดตั้งสหกรณ์โรงสี ร้านสวัสดิการหมู่บ้าน สหกรณ์หมู่บ้าน กองทุนยา กลุ่มออมทรัพย์ และได้ส่งเสริมอาชีพด้านต่างๆให้แก่ชาวบ้าน เช่น การจักสาน การทอผ้า (นรเศรษฐ พิสิฐพันธ์พร; และ ศักดิ์ประสานดี. 2534: 5)

นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายตัวอย่างที่เป็นที่รู้จักกันดี พระคำเขียน สุวรรณ เป็นพระนักพัฒนาที่มีบทบาทในการแก้ปัญหาของชุมชนตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงเกือบทุกเรื่อง เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน เป็นต้น (พระบุญเลิศ ต้นทอง. 2543: 55) พระครูพิพิธประชานาถ (นาน สุทธิสโร) จังหวัดสุรินทร์ มีบทบาทในการเทศน์สั่งสอนธรรมะและการนำหลักธรรมะไปสู่การปฏิบัติแก่ชาวบ้าน เช่น การทำถ้ำน้ำ และการจัดตั้งสหบาลข้าว เป็นต้น (สมบุญ สุธรรมาภรณ์. 2530:57) หรือกรณีพระครูพิพัฒน์โชติ ผู้นำจัดตั้งธนาคารชีวิต ได้ใช้ธรรมะเป็นเครื่องประสานกลุ่ม โดยทุกกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าว ได้ถือเอาศีล 5 และธรรมะในหมวดมงคล 38 ประการ เพื่อใช้เป็นวินัยและหลักการของกลุ่มอีกด้วย โดยมีการประชุมพบปะและทำกิจกรรมของกลุ่มร่วมกัน ทั้งการกุ้มและฝากเงินในวันพระ หลังจากทำบุญและประกอบพิธีทางศาสนาแล้ว ทำให้วันพระมีความหมายทั้งทางโลกและทางธรรม

พระสุบิน ปณีโต แห่งวัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผู้มีบทบาทในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยชี้ให้ชาวบ้านเห็นว่า การนำเงินมารวมกันเพื่อให้เพื่อนบ้านที่กำลังเดือดร้อนมีโอกาสกู้เอาไปใช้ก่อนนั้น เป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง มิใช่บุญจะต้องทำที่วัดหรือทำกับพระเท่านั้น ขณะเดียวกัน ในการร่วมกิจกรรมดังกล่าว ชาวบ้านยังได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมหรือฝึกฝนตนในเรื่องของความซื่อสัตย์และความไว้วางใจกัน อันเป็นธรรมะที่สำคัญต่อชีวิตและชุมชน บทบาทของท่าน จึงได้รับความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชนในจังหวัดตราดเป็นอย่างมาก จนได้รับรางวัลของผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม คือรางวัล คนดี ศรีสังคม จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2540 และรางวัล ครูภูมิปัญญาไทย รุ่นที่ 2 ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (สัจจะออมทรัพย์) ในปี 2545 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้วยการทุ่มเทพลังกายและพลังความคิดในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จนสามารถขยายเครือข่ายได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่จังหวัดตราด ทั้งหมด 164 กลุ่ม กระจายใน 5 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอคลองใหญ่ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และ อำเภอแหลมงอม (หาญณรงค์ คชา. 2550: 94)

บทบาท และกระบวนการในการขับเคลื่อนจนทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน แพร่ขยายอย่างกว้างขวาง และทำให้ชาวบ้านเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้นั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและน่าศึกษา

กิจกรรมเหล่านี้ เป็นการตอกย้ำความสำคัญต่อบทบาทพระสงฆ์ ที่ช่วยเพิ่มพูนสังฆมคคัยภาพของ สังคมชุมชนให้สงบเรียบร้อย และเป็นการประยุกต์หลักคำสอนทางศาสนาให้เข้ากับการดำเนินชีวิตทาง เศรษฐกิจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะบทบาทและกระบวนการของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งมีความสัมพันธ์กับ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งบทบาทนี้ ถือเป็น การช่วยเหลืออนุเคราะห์สังคมผ่านการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในรูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้ามุ่งให้ พระสงฆ์อนุเคราะห์เกื้อกูลมนุษย์ ดังพุทธดำรัสที่ตรัสว่า (พระมหาอนันต์ ดอนนอก. 2540: 4)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคหบดีทั้งหลายเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัชบริวาร แม้เธอทั้งหลายก็จงเป็นผู้มี อุปการะมากแก่พรหมณ์และคหบดีทั้งหลาย จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งาม ในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พรหมณ์ และคหบดีทั้งหลายเหล่านั้นเถิด”

ในปัจจุบัน ตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาที่เป็นตัวเชื่อมหรือ สันนิบาสนุนให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆของมนุษย์สำเร็จ คือ พระสงฆ์ในประเทศไทย จากข้อมูลสถิติใน ปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2552 จำนวนพระภิกษุ-สามเณร ในประเทศไทยทั้งหมดนั้น มีจำนวนประมาณ 333,189 รูป แบ่งเป็นพระมหานิกายประมาณ 297,226 รูป พระฝ่ายธรรมยุตประมาณ 35,963 รูป กระจายตัวอยู่วัด ในภูมิภาคต่างๆ จำนวน 36,412 วัด ในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ฝ่ายมหานิกายประมาณ 30,014 รูป ธรรมยุตประมาณ 3,550 รูป ภาคกลาง ฝ่ายมหานิกายประมาณ 75,745 รูป ธรรมยุตประมาณ 6,007 รูป ภาคเหนือ ฝ่ายมหานิกายประมาณ 66,975 รูป ธรรมยุตประมาณ 2,894 รูป ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ฝ่าย มหานิกาย ประมาณ 107,637 รูป ธรรมยุตประมาณ 21,648 รูป ภาคใต้ ฝ่ายมหานิกายประมาณ 16,855 รูป ธรรมยุตประมาณ 1,864 รูป ซึ่งในแต่ละภาคแบ่งเขตการปกครองคณะสงฆ์ออกเป็น 18 ภาคๆละ 4-5 จังหวัด พระภิกษุสามเณรส่วนมากที่กระจายตัวอยู่ในภาคต่างๆของประเทศไทยนั้น มีบทบาททั้งด้าน การศึกษาเล่าเรียน การปฏิบัติและการเผยแผ่ จากข้อมูลจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมซึ่งมีอยู่ในประเทศ ไทยในส่วนภาคกลาง ประมาณ 91 สำนักเรียน และส่วนภูมิภาค ประมาณ 10,352 สำนักเรียน แสดงถึง บทบาทด้านการศึกษาของคณะสงฆ์กระจายตัวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ด้านการเผยแผ่ มีสำนัก ปฏิบัติธรรมทั้งสิ้น 1,151 มีพระวิปัสสนาจารย์ประมาณ 5,551 รูป พระนักเทศน์ประมาณ 2,553 รูป ข้อมูล เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทพระสงฆ์ในประเทศไทยในปัจจุบัน ที่กระจายในส่วนต่างๆของประเทศ ส่วนมากเป็นบทบาทด้านการศึกษา และเผยแผ่ธรรมะ(สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2552: ออนไลน์)

อนึ่ง จากข้อมูลจำนวนของพระสงฆ์ในประเทศไทยในปัจจุบัน ที่มีประมาณ 3 แสนกว่ารูป จากการพิจารณาโครงสร้างของสถาบันพระสงฆ์ที่เน้นการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ด้านการศึกษาของ

ตัวพระสงฆ์และการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบของการเผยแพร่ธรรมะเป็นส่วนมาก อันเป็นบทบาทเชิงรับ ทำให้บทบาทเชิงรุก คือ ผู้นำในการช่วยเหลือชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร พระสงฆ์ที่มีบทบาทในฐานะผู้นำช่วยเหลือชุมชน ส่วนมากเป็นพระสงฆ์ในพื้นที่ และได้รับทราบปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน มีเจตจำนง ความเมตตา ต้องการช่วยเหลือชาวบ้าน ส่วนมากอยู่ในชนบท จาก การกระจายตัวของพระสงฆ์ส่วนมากกระจุกตัวอยู่ในเมือง บวกกับพระสงฆ์ที่มีบทบาทช่วยเหลือสังคม ชุมชนผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นส่วนมากอยู่ชนบท จึงมีพระสงฆ์เพียงจำนวนน้อยที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือชุมชน อันเป็นบทบาทที่น่าศึกษา

ปัจจุบัน บทบาทของพระสงฆ์ด้านการศึกษา และการเผยแพร่ธรรมะ ยังมียุทธศาสตร์เชิงรับ มากเกินไป ในขณะที่บทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์เชิงรุก ซึ่งมองเห็นความทุกข์ของชาวบ้าน เริ่มปรับเปลี่ยนวิธีจากการรอคนเข้าวัด กลับออกไปหาชาวบ้านเอง ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมชุมชนด้วยการนำเอาหลักธรรมไปปรับใช้เพื่อให้สังคมชุมชนที่ท่านมีบทบาทจะต้องช่วยเหลือผ่าน วิกฤตทางเศรษฐกิจกลับมีอยู่ไม่มาก

ดังนั้น การศึกษาประสบการณ์ของพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทการเป็นผู้นำช่วยเหลือส่งเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน นอกจากช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงบทบาทและกระบวนการทำงาน ของพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ยัง ช่วยทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความสำคัญในบทบาทหน้าที่เชิงรุก รวมถึงปัญหาอุปสรรคต่างๆที่ทำให้ บทบาทพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังไม่เข้ามาทำหน้าที่ในบทบาทเชิงรุกนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาถึงบทบาทและกระบวนการของพระสงฆ์นักพัฒนาที่แสดงบทบาทการพัฒนา กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อตอบโจทย์ปัญหาการวิจัยในประเด็นย่อยๆ คือ

1. บทบาทและกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ของพระสงฆ์ กรณีศึกษา เป็นอย่างไร
2. ผลที่เกิดกับชุมชนที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน กรณีศึกษา เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การได้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ นอกจากการเผยแพร่ธรรมะ การอบรมสั่งสอน ยังทำให้ ทราบบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมผ่านมิติทางด้านเศรษฐกิจ อันเป็นการฟื้นฟูมิติทางด้าน สังคมที่มีมุมมองต่อพระสงฆ์เป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว และการได้ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นจะ เป็นประโยชน์ในการใช้บทบาทของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ เช่น การจัดหลักสูตรการศึกษาที่มีพระสงฆ์เป็นผู้บรรยาย เป็นต้น

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตในการศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์ด้านการพัฒนามนุษย์ผ่านการแก้ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชน จากกรณีศึกษาพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในจังหวัดตราด ที่มีบทบาทการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในการรวมกลุ่มชาวบ้านดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่

ขอบเขตด้านประชากร: จะทำการศึกษาพระสงฆ์ที่มีบทบาทเชิงรุก จากกรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่มีประสบการณ์ทางด้านบทบาทเชิงรุกมายาวนาน

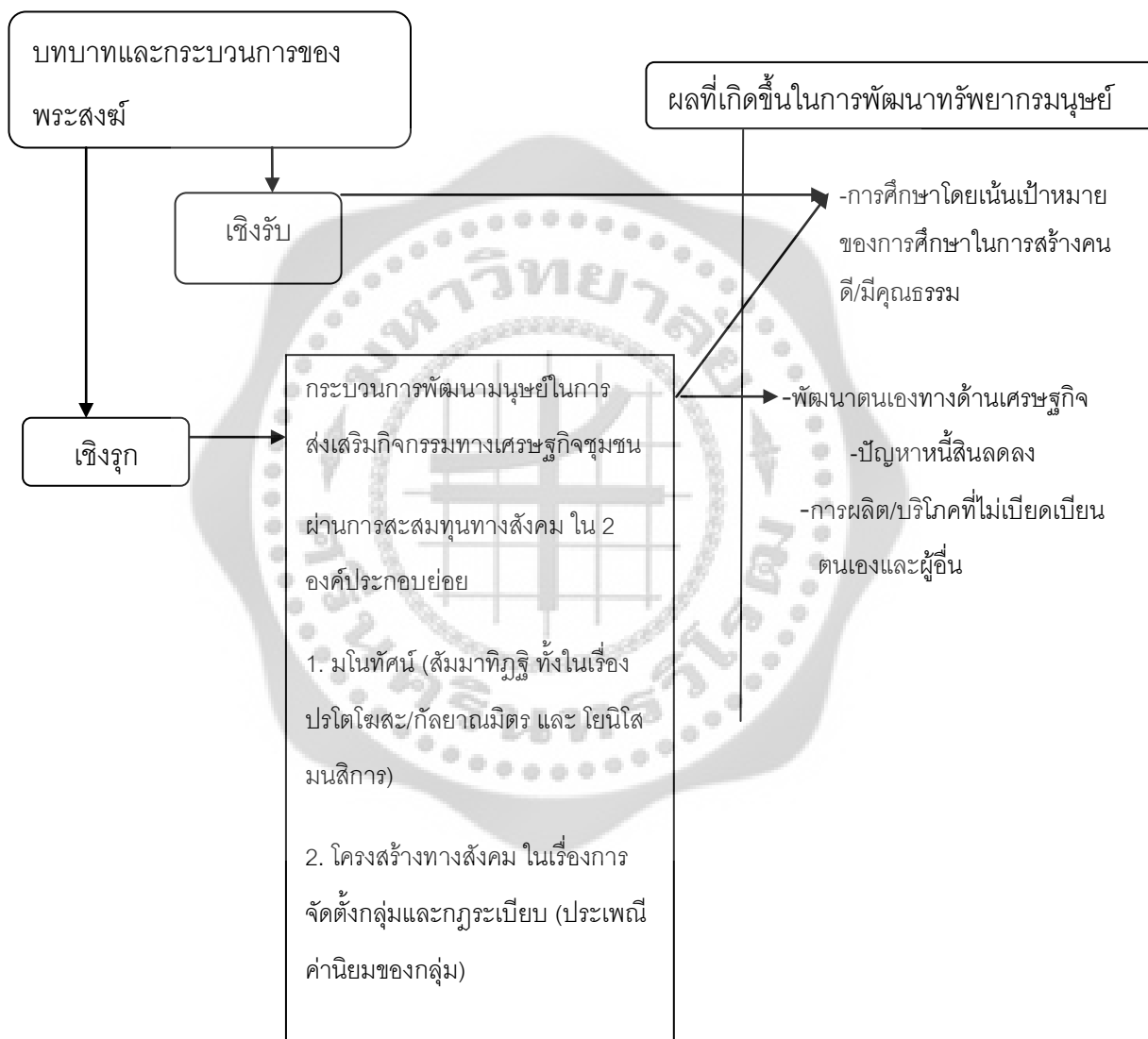
ขอบเขตด้านพื้นที่: ทำการศึกษาโดยพิจารณาผลที่เกิดต่อชุมชนที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เข้าไปมีบทบาทในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งเลือกพื้นที่ในช่วงเวลาที่พระอาจารย์กำลังลงกลุ่ม (ช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2554) คือ ในอำเภอเมือง และอำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ทั้งหมดจำนวน 3 กลุ่ม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. บทบาทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสงฆ์ หมายถึง การแสดงออกในด้านการใช้หลักการหรือวิธีการสั่งสอนของท่าน ที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
2. กิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยพระสงฆ์ หมายถึง กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระสงฆ์ที่ทับซ้อนอยู่ในบทบาทการเป็นผู้นำช่วยเหลือส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน
3. กระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ หมายถึง ปัจจัยที่พระสงฆ์ใช้เป็นเงื่อนไขหรือเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะคนในชุมชนที่พระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน
4. ผลการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม หลังจากพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาท

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์นักพัฒนา ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันมีผลต่อการเข้าร่วมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่พระสงฆ์เป็นผู้จัดตั้งขึ้น เพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจของชุมชน และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกายและทางจิตใจ กรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน: กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทุนทางสังคม
2. พุทธเศรษฐศาสตร์
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์

1. แนวคิดทุนทางสังคม

การพัฒนาประเทศในอารยะธรรมของประเทศต่างๆ ได้รับอิทธิพลแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบตะวันตก ทำให้ประเทศต่างๆ พัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ความเจริญทางด้านวัตถุ แต่จิตวิญญาณหรือความดีงามด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมเสื่อมลงอย่างมาก ทำให้เกิดปัญหาความยากจน การเอาวัดเอาเปรียบ การแย่งชิงทรัพยากร และมนุษย์เห็นแก่ตัวมากขึ้น มนุษย์จึงเริ่มกลับมาทบทวนคิดให้ความสนใจมุ่งพัฒนามนุษย์แทนวัตถุมากขึ้น จึงเกิดมีแนวคิดหลากหลาย เพื่อให้การพัฒนาประเทศที่มุ่งการเจริญทางด้านวัตถุ และการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมีสิ่งคอยพยุงค้ำจุนไม่ให้เกิดปัญหา พร้อมทั้งช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม สังคมของประเทศให้ฟื้นฟูอยู่คู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นักวิชาการ รวมทั้งนักเศรษฐศาสตร์ เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์เพราะถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ โดยพยายามศึกษาให้ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ เช่น

โคห์น และ เกสเค (Cohn;& Geske) ให้ความหมายของเศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ไว้ว่าเป็นการศึกษาถึงเรื่องมนุษย์และสังคมที่จะเลือกนำทรัพยากรที่มีค่าและหามาได้ยากไปใช้ในการผลิตการฝึกอบรมชนิดต่างๆ และนำไปพัฒนาความรู้ ความชำนาญ จิตใจ อุปนิสัยและบุคลิกภาพต่างๆ และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาอย่างมีรูปแบบตลอดช่วงเวลา และกระจายถ่ายทอดความรู้ ความชำนาญ และสิ่งดีงามทั้งหลายที่ได้จากการฝึกอบรมและการศึกษานั้น ไปยังบุคคลและกลุ่มบุคคลต่างๆ ในสังคมในปัจจุบันและอนาคต (บุญคง หันจางสิทธิ์. 2543:3;อ้างอิงจาก Cohn;&TerryG.Geske. 1990)

จากนิยามนี้เป็นการระบุว่า เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์ เป็นการศึกษาค้นคว้าเลือกใช้ทรัพยากรที่มีค่า เช่น ที่ดิน สถานที่ อุปกรณ์ต่างๆในการเพิ่มพูนคุณภาพมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ตลอดจนมีคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจ จึงถือว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นที่ต้องการของสังคมอย่างแท้จริง ซึ่งคุณสมบัติของทรัพยากรมนุษย์เช่นนี้ จะปรากฏหรือพัฒนาการขึ้นมาได้ ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ทั้งพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอยู่เสมอ และผลของการปฏิสัมพันธ์จะเพิ่มพูนสะสมทบต้นอยู่เรื่อยๆ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม หมายความว่า มีอิทธิพลต่อความเป็นทรัพยากรมนุษย์นั่นเอง

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม แอน อนาตาซิ (Anne Anastasi) ได้ระบุไว้ว่า พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของบุคคล และเป็นสิ่งที่ไม่ได้ทำหน้าที่ของมันโดยโดดเดี่ยว แต่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกันตั้งแต่ปฏิสนธิ และจะเพิ่มพูนมากขึ้นเรื่อยๆ (บุญคง หันจางสิทธิ์. 2543: 13; อ้างอิงจาก Anne Anastasi. 1958)

ดังนั้น คุณภาพหรือทรัพยากรมนุษย์ที่ดีเป็นที่ต้องการของสังคม เริ่มตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดา และถูกหล่อหลอมด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ปัจจัยรอบตัวต่างๆ เช่น มารดา บิดา ครอบครัว วัด ศาสนธรรมหรือสถานศึกษาต่างๆ ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ย่อมมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของบุคคลและคุณค่าความเป็นทรัพยากรมนุษย์ของบุคคลทั้งสิ้น (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2536: 60)

สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ จึงเป็นกระบวนการของการสั่งสมเพิ่มพูนทุนทางสังคมนั่นเอง ความรู้ความสามารถ ตลอดจนการมีคุณธรรมจริยธรรม อันเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สมประสงค์ของสังคม จะมีมากน้อยเพียงใด นอกจากขึ้นอยู่กับตัวผู้ศึกษาแล้ว ทุนทางสังคมถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพิ่มพูนสั่งสมคุณค่าความเป็นทรัพยากรมนุษย์

ทุนทางสังคม จึงเป็นประเด็นสำคัญ ที่เริ่มแพร่ขยายวงกว้างในประเทศต่างๆ ซึ่งแนวคิดเรื่องทุนทางสังคมปรากฏขึ้นครั้งแรก ในปี ค.ศ.1920 เป็นการอธิบายของ Hanifan แต่ที่นำเรื่องทุนทางสังคมมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1970 โดยปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) ซึ่งบริบทความหมายของทุนทางสังคมมีหลากหลายความหมาย ขึ้นอยู่กับการตีความจากประสบการณ์การศึกษา

ปีแอร์ บูดีเยอร์ (Pierre Bourdieu) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับทุนทางสังคมไว้ 3 อย่าง คือ (Prachati Kata. 2544: 6; อ้างอิงจาก Bourdieu.1985; Citing Portes A 1998)

1. ทุนทางสังคม เกิดจากสมาคม ความเป็นสมาชิกกลุ่ม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเรื่องนี้ บูดีเยอร์ มองว่า

ความเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถสร้างทุนทางสังคมที่อำนวยความสะดวกต่อทุนประเภทอื่นหลายด้าน โดยเฉพาะสมาชิกกลุ่มในองค์กรที่ใช้ระบบราชการ ทำให้เกิดความสามัคคีกันขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร อันส่งผลให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนในกลุ่ม

2. ทุนทางสังคม มีคุณลักษณะที่เป็นทุนทางสัญลักษณ์ ได้แก่ การได้รับรู้และตระหนักถึงขีดความสามารถ พฤติกรรมการแสดงออกอันมีพลังเพียงพอให้เกิดการยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งทุนทางสังคมนี้เกิดจากตัวเจ้าของทุนทางสัญลักษณ์ที่ทำให้เกิดการยอมรับ ส่วนประสิทธิภาพของทุนทางสัญลักษณ์จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอารมณ์ของบุคคลอื่น

3. ทุนทางสังคม จะแปรเปลี่ยนเป็นทุนเศรษฐกิจในที่สุด ซึ่งบูดีเยอร์ มองว่า ทั้งทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ ในที่สุดจะถูกแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจหมด เช่น ค่าใช้จ่ายเล่าเรียน ซึ่งคือทุนทางเศรษฐกิจ จะนำไปสู่การได้รับการยอมรับทางวิชาชีพ อันเป็นทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสัญลักษณ์ จะถูกแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจโดยการมีงานทำตามความต้องการของตลาดในที่สุด

โคลแมน (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2553: 5; อ้างอิงจาก Coleman. 1988) ให้ความหมายของทุนทางสังคมว่า ตามหน้าที่แล้ว ทุนทางสังคม มีความหมายในแง่มุมมองเชิงโครงสร้าง และการกระทำในสังคมของแต่ละบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายได้ โดยทุนทางสังคมจะดำรงอยู่ได้ภายใต้ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความไว้วางใจ เชื่อใจ ความคาดหวัง หรือความผูกพันที่โครงสร้างทางสังคมมีอยู่เดิม หรือสร้างขึ้นมาใหม่ นอกจากนี้ โคลแมน ยังให้ทัศนะเกี่ยวกับทุนทางสังคมในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจว่า (Prachatip Kata. 2544: 13) ทุนทางสังคมเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมที่สำคัญ ในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตหรือทุนอื่นๆ เช่น ทุนมนุษย์ เป็นต้น ในราคาที่ถูกลง โดยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคม เช่น ในสังคมเกษตรกรรมที่มีความจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากในช่วงเวลาเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยว ได้เกิดการร่วมมือกันที่เรียกว่า การลงแขก ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงาน และยังทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมด้วย อันเป็นการสั่งสมทุนทางสังคม

โรเบิร์ต ดี พัทนัม (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2553: 5; อ้างอิงจาก Putnam. 1993.) มีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมคล้ายกับโคลแมน โดยพัทนัม มองว่า ทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทางสังคม ผ่านรูปแบบต่างๆขององค์กรทางสังคม เช่น การมีส่วนร่วมของประชาคม ความไว้วางใจ เชื่อใจกันเครือข่ายทางสังคม บรรทัดฐาน จากการศึกษาของพัทนัม พบว่า ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญทำให้คนในสังคมเกิดการประสานร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆในสังคม นำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน หรือทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

อีกประการหนึ่ง ถ้ามองในเชิงเศรษฐศาสตร์ ทุนทางสังคมถือเป็นปัจจัยการผลิตที่สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการสะสมทุนทางสังคม คือ ถ้าทุนทางสังคมมีมากจะเป็นการเพิ่ม

ผลผลิตมูลค่าให้กับตัวเขาและสังคมได้มาก และถือเป็นสินค้าสาธารณะ หมายถึง สมาชิกในสังคมสามารถได้รับผลประโยชน์ร่วมกันจากการสะสมทุนทางสังคมที่เกิดขึ้น ไม่สามารถกีดกันบุคคลใดได้

ในประเด็นเกี่ยวกับทุนทางสังคมนี้ มิใช่มีผลด้านบวกแต่เพียงอย่างเดียว ได้มีการโต้แย้งถึงข้อเสียหรือผลด้านลบของทุนทางสังคม โดยพอร์ท (Porte) (Prachatip Kata. 2544: 15; อ้างอิงจาก Porte. 1990.) ได้ชี้ให้เห็นผลด้านลบของทุนทางสังคมว่า การที่สมาชิกขององค์กรหรือชุมชนที่มีทุนทางสังคมสูงอาจก่อให้เกิดปัญหาการกีดกันคนภายนอก เช่น ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของคนกลุ่มหนึ่ง อาจก่อให้เกิดการกีดกันผู้อื่นในการเข้ามาจัดสรรทรัพยากร ส่งผลให้เกิดปัญหาการผูกขาด หรือการจัดสรรทรัพยากรบางอย่างที่เฉพาะเจาะจงให้แก่คนที่อยู่ในกลุ่มความสัมพันธ์ และทุนทางสังคมอาจทำให้เกิดปัญหาการจำกัดเสรีภาพ เช่น การที่สมาชิกในกลุ่มบางคนพยายามทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างออกจากกฎเกณฑ์ที่สังคมตั้งไว้ ซึ่งกฎเกณฑ์ที่เขาทำนั้น อาจมีผลดีต่อสังคมโดยรวม โดยทำนองนี้ เขาอาจถูกขับออกจากชุมชนความสัมพันธ์ ทำให้ความสัมพันธ์ขาดหรือยุติลง

ตาราง 1 เปรียบเทียบทุนทางด้านเศรษฐศาสตร์และทุนทางสังคม

ประเด็นเปรียบเทียบ	ทุนด้านเศรษฐศาสตร์	ทุนทางสังคม
1. ปัจจัยการผลิต	เป็นไปตามกฎการลดน้อยถอยลงของผลผลิตส่วนเพิ่ม(Law of Diminishing Return)	เป็นไปตามความสัมพันธ์ทางสังคม คือ ถ้าการลงทุนทางสังคมมีมากก็เพิ่มประโยชน์หรือมูลค่าเพิ่มแก่ตนและสมาชิก
2. ประเภทสินค้า	เป็นสินค้าเอกชน	เป็นสินค้าสาธารณะ
3. ลักษณะของทุน	เป็นทุนที่เป็นรูปธรรมสามารถจับต้องได้ เช่น ทุนทางกายภาพ ได้แก่ เครื่องพิมพ์ดีด คอมพิวเตอร์ เป็นต้น หรือทุนมนุษย์ได้แก่สมาชิกในองค์กรที่มีความรู้ความสามารถ	เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น ความไว้วางใจ กัน ความสัมพันธ์ที่ดี การร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น
4. การหมดอายุ	หมดอายุไปตามการเสื่อมของทุนตามระยะเวลาของการใช้งาน	ขึ้นอยู่กับกรณีร่วมกัน คือ ถ้าความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ เป็นต้น ยังมีอยู่มากไม่เปลี่ยนก็ไม่มีวันหมดอายุ แต่ถ้าความไว้วางใจหมดลงอาจเพราะสาเหตุบางประการ ทุนทางสังคมจะลดลงและหมดไป

ที่มา: สังเคราะห์จาก วรณา ประยูรวงศ์. (2553). การสะสมทุนทางสังคมในวิสาหกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จากมุมมองพุทธเศรษฐศาสตร์. หน้า 5-6

ฉะนั้น แหล่งที่มาของทุนทางสังคมตามกรอบ จึงเกิดจากองค์ประกอบย่อยต่างๆ ที่มีอยู่ภายในสังคม เช่น ความร่วมมือ ความเชื่อร่วมกัน แต่โดยสรุปที่มาของทุนทางสังคมแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบย่อย คือ

1. ทุนทางสังคม เกิดจากโครงสร้างทางสังคมนั้นๆ ซึ่งอาจเป็นกฎหมาย กฎระเบียบ บรรทัดฐานค่านิยมหรือวัฒนธรรม ที่คนในสังคมนั้นๆต่างยอมรับและร่วมมือกันทำเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เช่นชุมชนที่มีกฎระเบียบห้ามไม่ให้ตัดไม้ในพื้นที่ของชุมชน เพราะต่างมีความเชื่อร่วมกันว่า ต้นไม้

ทั้งหลายป่าทั้งหลาย เป็นสถานที่อยู่ของรุกขเทวดาที่คนในชุมชนนับถือ หรือเชื่อว่าเป็นสถานที่ให้ความร่มรื่นหรือเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ทั้งหลาย เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนมีกฎระเบียบเช่นนี้ และทุกคนต่างยอมรับ ทำให้เป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมในมิติคุณค่าทางจิตวิญญาณที่สูง และทุนทางสังคมในรูปแบบนี้จะยังคงมีสูงหรืออยู่คู่กับชุมชนไปอีกนาน ตราบใดที่ยังไม่มีใครไปทำลายกฎระเบียบหรือสร้างกฎระเบียบหรือความเชื่ออย่างอื่นขึ้นมาใหม่

2. ทุนทางสังคมเกิดจากมโนทัศน์ คือ ความคิด ความพิจารณาเห็นชอบที่เกิดจากการถกเถียงที่ตรงกันของคนในสังคม นำมาสู่การสร้างบรรทัดฐาน ทศนคติ ค่านิยมหรือวัฒนธรรมร่วมกัน เช่นสังคมชาวพุทธมีความเห็นชอบว่า การทำดีได้ดี การทำชั่วได้ชั่ว การนั่งสมาธิเป็นการทำให้จิตผ่องใสคลายความทุกข์ความเครียด การทำบุญจะส่งผลดีต่อตนเองทั้งในชาตินี้และชาติหน้า หรือการไหว้พระสวดมนต์จะเป็นสิริมงคลและเป็นการฝึกสมาธิเพื่อให้เกิดสติ สัมปชัญญะ จึงเกิดมีวัฒนธรรมในการไหว้พระสวดมนต์ วัฒนธรรมในการนั่งสมาธิ หรือวัฒนธรรมในการทำบุญในโอกาสต่างๆ เป็นต้นว่า การทำบุญเดือน 4 ของชาวอีสาน หรือการทำบุญอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลในสังคมไทยชาวพุทธ

อย่างไรก็ดี ทุนทางสังคมที่เกิดจากมโนทัศน์ เป็นเรื่องที่ยาก เพราะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของแต่ละคน จึงต้องอาศัยปัจจัยสองอย่างในการวัด ได้แก่ ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) ที่เกิดจากการคิดพิจารณาอย่างแยบคายในสิ่งที่ได้รับรู้ได้สัมผัสจากประสบการณ์ และนำมาประมวลผลเป็นความเห็นความเข้าใจที่ถูกต้องหนึ่งและปัจจัยภายนอกหนึ่ง (ปรโตโฆสะ) คือ คำแนะนำสั่งสอนที่ดีจากผู้รู้ตำรา หรือ วัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกัน เช่น คำสั่งสอนของบรรพบุรุษ มารดา-บิดา ครูบา-อาจารย์ พระสงฆ์ เป็นต้น ซึ่งปัจจัยภายนอกจะก่อให้เกิดผลกระทบ 2 อย่างที่มีผลต่อทุนทางสังคม คือ

1. ถ้าเป็นคำแนะนำสั่งสอน ตำรา ฯลฯ ที่ดี เป็นประโยชน์ต่อคนและสังคม (กัลยาณมิตร) จะทำให้เกิดความเข้าใจ ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) และก่อให้เกิดผลทางบวกต่อทุนทางสังคม เช่น ความเชื่อ ความไว้วางใจ ความศรัทธา หรือการมีวัฒนธรรมที่ดงามร่วมกัน เป็นต้น

2. ถ้าเป็นคำแนะนำสั่งสอน ตำรา ฯลฯ ที่ไม่ดี ไม่เป็นประโยชน์ต่อคนผู้รับข้อมูลและสังคม (อกัลยาณมิตร) จะก่อให้เกิดความเห็น ความเข้าใจผิด (มิจฉาทิฐิ) และก่อให้เกิดผลทางลบต่อทุนทางสังคม เช่น ความไม่ไว้วางใจ หรือ การมีวัฒนธรรมที่ไม่ดีงาม การเบียดเบียนหรือการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน เป็นต้น

จากงานวิจัยของอัฟโฮฟ ซึ่งให้เห็นว่า ทุนทางสังคมที่เกิดจากโครงสร้างและมโนทัศน์ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ภายใต้ส่วนที่ร่วมกัน คือ ความคาดหวังร่วมกัน นำไปสู่พฤติกรรมความร่วมมือในการสร้างสรรค์ประโยชน์ร่วมกัน (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2553: 6; อ้างอิงจาก Uphott.1999) และจากงานวิจัยของคริชนาและอัฟโฮฟ (Krishna;& Uphoff) พบว่า ทุนทางสังคมทั้ง

สองด้านนี้ คือ ด้านโครงสร้างและด้านมนโทัศน์ในชุมชนเกษตรกรแต่ละแห่ง ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินการโครงการของรัฐ เพื่อแก้ปัญหาให้กับเกษตรกร (วรรณภา ประยุกต์วงศ์. 2553: 7; อ้างอิงจาก Grootaert;& Bastelaer. 2002)

ดังนั้น การสะสมทุนทางสังคม จึงเกิดจากองค์ประกอบย่อย 2 อย่าง คือ ด้านโครงสร้าง และด้านมนโทัศน์ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และมีปัจจัยที่เป็นตัวเสริมหรือแรงผลักดันที่สำคัญ คือ ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) และปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) โดยเฉพาะปัจจัยภายนอกในรูปแบบของความเป็นกัลยาณมิตร มีบทบาทสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมเชิงบวกได้เป็นอย่างดี

ในส่วนของประเทศไทย ประเด็นเรื่องทุนทางสังคม ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ โดยได้มีการศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการผ่านระบบกิจกรรมต่างๆ ที่เข้ากับลักษณะของชุมชนสังคมไทย โดยนักวิชาการส่วนมากมองว่า เรื่องทุนทางสังคมนั้นถือเป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องของคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคมไทยมาช้านาน เพียงแต่การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ได้มุ่งพัฒนาให้ทันกับความทันสมัย จนลืมคุณค่าทางสังคมดั้งเดิมที่เรามีอยู่ ซึ่งปรากฏอยู่ในองค์ประกอบย่อยดังกล่าวตัวอย่างคุณค่าหรือวัฒนธรรมดั้งเดิม หรือทุนทางสังคมไทยในระบบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งเป็นผู้นำของชุมชนจังหวัดตราดก่อตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งหลักแนวคิดนี้ ท่านได้ประยุกต์นำมาใช้จากแนวคิดกลุ่มกองทุนสัจจะออมทรัพย์ของครูชบ ยอดแก้ว และนายอัมพร ด่วงปาน จากจังหวัดสงขลา เมื่อครั้งชุดงค์ ส่วนสาเหตุหลักที่ท่านนำแนวคิดนี้มาก่อตั้ง เนื่องจากท่านมองเห็นปัญหาความยากจนของคนในชุมชน จนก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ขึ้นในชุมชน ทั้งปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น แม้จะเทศนาเพื่อให้คนในชุมชนมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นคนดีของสังคมก็ไม่สำเร็จเท่าที่ควร ท่านจึงแปรคำสอนจากนามธรรมไปสู่รูปธรรม โดยการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้น ด้วยปรัชญาที่ไม่เน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มของทุน แต่เน้นความรักความสามัคคีช่วยเหลือกันของคนในชุมชน โดยได้เริ่มจัดตั้งขึ้นเริ่มแรกที่บ้านเกิดของท่าน โดยให้คนในชุมชน ระดมเงินออมคนละ 10 บาท 20 บาท ในช่วงแรกมีสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีจำนวนประมาณ 70 คน ปีที่ 3-4 มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากและขยายเครือข่ายครอบคลุมทั่วจังหวัดตราด ทั้งนี้ ที่สมาชิกกลุ่มขยายเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากท่านพระอาจารย์สุบิน ปณีโตมีระบบการจัดการกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ที่เน้นการนำหลักธรรมมาพัฒนาฝึกฝนคนแบบบูรณาการ ด้วยการให้ชาวบ้านมีวินัย มีความซื่อสัตย์และมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกันและกัน ซึ่งกฎเกณฑ์ของท่าน (สมบุญ บุญฤทธิ์. 2552: 148) คือ

1. ผู้ที่เป็นสมาชิกจะต้องเป็นคนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งทำให้ง่ายในการควบคุมตรวจสอบ โดยจะต้องฝากเงินประจำทุกเดือนตามวัน เวลาที่กำหนด อย่างน้อยรายละ 10 บาท แต่ไม่เกิน 100 บาท ทั้งนี้ เพราะต้องการฝึกให้ชาวบ้านมีวินัย ซึ่งกฎเกณฑ์นี้ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของชาวบ้านได้ดี

2. ผู้ที่เอาเงินมาฝากสามารถกู้ได้ทันที โดยมีหนังสือสัญญา ผู้ค้ำประกันและอยู่ในความดูแลของคณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยใช้สัจจะความเชื่อถือกันเอง ซึ่งตอบสนองความจำเป็นของชาวบ้านได้ดีกว่าสถาบันการเงินทั่วไป

3. คณะกรรมการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ชาวบ้านเลือกขึ้นมา นั้น ให้มีวาระเพียงปีเดียว ห้ามผูกขาด แต่ถ้ากรรมการประพฤติตนดี ก็สามารถถูกเลือกเข้ามาใหม่ได้ ซึ่งหลักการนี้เป็นการให้กลไกทางสังคมในชุมชนเองเป็นตัวตรวจสอบ สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ผลที่ได้จากระบบการจัดการของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ทำให้คนในชุมชนมีปัญหาคความยากจน หนี้สิน ปัญหาสังคมลดลง ในทางตรงกันข้าม คนในชุมชนมีความรัก และความสามัคคี ช่วยเหลือกันมากขึ้น รวมทั้งมีวินัย ซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ทั้งมีความสัมพันธ์กันในระดับครอบครัว ทำให้ลดความเห็นแก่ตัว เกิดการใช้จ่ายอย่างประหยัดในครอบครัว รู้จักอดออม รวมทั้งการชักชวนสมาชิกในครอบครัวเข้ากลุ่ม มีความสัมพันธ์กันของคนในชุมชน การช่วยเหลือกัน การพบปะกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มมากขึ้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง กรณีของพระครูพิพิธประชานาถ (หลวงพ่อนาน สีชมพู) วัดสามัคคี ตำบลท่าสร้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นพระรูปหนึ่งที่ประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์อย่างสมบูรณ์ ทั้งบทบาททางการศึกษา ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด และบทบาทในการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อยกระดับพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน ทั้งการอบรมสั่งสอนด้านศีลธรรมแก่ประชาชน การเป็นผู้นำตัวอย่างในการประพฤติจริยาวัตรที่งดงามแก่พระภิกษุสามเณรในวัด และการนำภิกษุสามเณรในวัดปฏิบัติธรรม เจริญสมาธิภาวนา เป็นต้น ส่วนบทบาทด้านการพัฒนาสังคมนั้น พระครูพิพิธประชานาถได้นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคนในชุมชนผ่านวิธีการปฏิบัติจริง โดยระยะแรก ท่านได้มองเห็นปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นในบ้านท่าสร้าง ทั้งปัญหาหนี้สิน ปัญหาความยากจน รวมทั้งเป็นแหล่งรวมอบายมุขต่างๆ จึงได้ชักชวนชาวบ้านมาปฏิบัติธรรมด้วยการนุ่งขาวห่มขาว พร้อมทั้งอบรมสั่งสอนให้ชาวบ้านมีศีลธรรมควบคู่ไปกับการฝึกนั่งสมาธิ เพื่อให้ชาวบ้านมีจิตใจที่สงบจนเกิดปัญญา จนชาวบ้านสามารถยกระดับจิตใจของตนให้พ้นจากอบายมุขต่างๆ ท่านได้สอดแทรกหลักคำสอนชี้แนะถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งปัญหาหนี้สินและความยากจนที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายใน คือ การทำตัวหรือปฏิบัติตัวของคนที่ประสบปัญหาเอง และปัจจัยภายนอก คือ ความแห้งแล้งในพื้นที่ การไม่มีทุนทำกิน พร้อมทั้งสอนถึงหลักการแก้ปัญหาด้วยการแก้ปัญหาที่ตนเองก่อน เป็นการยกระดับพัฒนาจิตใจให้สูง ซึ่งท่านได้พูดไว้เป็นปรัชญาตอนหนึ่งว่า “ถ้าพัฒนาจิตใจไม่ได้ ก็อย่าไปทำอย่างอื่นเลย ทำขึ้นมาแล้วก็จะถูกทำลายหมด” (พระมหาสง่า พลสงคราม. 2542: 46)

จากจุดเริ่มต้น ที่ท่านชักชวนชาวบ้านให้มานุ่งขาวห่มขาวฝึกฝนพัฒนาตนใน 3 ด้าน คือ พฤติกรรมทางกายให้มีศีล พฤติกรรมทางจิตและรู้จักใช้ปัญญาแล้ว หลวงพ่อนานได้ใช้โอกาสนี้ ชักชวนชาวบ้านที่มีความสามัคคี มีความสัมพันธ์กันดีแล้วจากการปฏิบัติธรรมร่วมกัน ให้ร่วมมือกัน

เพื่อพัฒนาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยให้ชาวบ้านร่วมระดมความคิดเพื่อการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยการรวมพลังความคิด และพลังกายในการช่วยเหลือกันและกัน จนเป็นที่มาของคำว่า "สหบาลคน"

หลังจากท่านชัชวณแนะนำให้ชาวบ้านในชุมชน รู้จักใช้ปัญญา ระดมความคิดช่วยเหลือกัน และกัน ท่านมีบทบาทอีกมากมายในการพัฒนาช่วยเหลือชาวบ้าน เช่น การจัดตั้งสหบาลข้าว เพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านความเป็นอยู่ ที่บางคนผลิตข้าวได้ไม่พอกิน บางคนผลิตได้มาก บางคนได้น้อย บางคนไม่ได้เลย ซึ่งการจัดตั้งสหบาลข้าว นั้น เน้นการกระจายข้าวให้ทั่วถึงในชุมชน โดยมีหลักการที่อยู่บนพื้นฐานของความเมตตา ความช่วยเหลือแบ่งปัน และความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ ที่เน้นการขายราคาถูก เอากำไรพอควร สามารถให้สมาชิกกู้ยืมได้ในภาวะจำเป็น ซึ่งทุนที่ใช้ในการจัดตั้งครั้งแรก เป็นทุนที่ได้จากการทำบุญในเทศกาลต่างๆ เช่น เงินจากการทอดผ้าป่า ทอดกฐิน หรือเงินที่ชาวบ้านเหลือใช้จากการลดความฟุ่มเฟือยลง และการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อจะให้เยาวชนและคนในชุมชนรู้จักอดออมประหยัด ใช้จ่ายอย่างรู้ตัว เช่น การใช้จ่ายในงานแต่ง งานบวช เป็นต้น ที่เหลือจะได้เก็บออม ส่วนหลักการในการเข้าเป็นสมาชิกนั้น เพียงสมัครเข้ารับการฝึกอบรม จบแล้วปัญญาตนว่าจะตั้งใจออมทรัพย์ตลอด 1 ปี หากปีใดขาดก็จะมีบทลงโทษตามสมควร ซึ่งเป็นการฝึกวินัยให้กับชาวบ้าน ผลงานของหลวงพอนานในการพัฒนาชุมชน โดยเน้นการพัฒนาคนก่อน การพัฒนาอย่างอื่นบนพื้นฐานของความต้องการของชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการที่ท่านใช้หลักธรรมทางศาสนาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการปฏิบัติเป็นอย่างดี ทำให้คนในชุมชนสามารถแก้ปัญหาต่างๆ มีความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งทำให้คนในชุมชน มีความสัมพันธ์ มีความสามัคคี ช่วยเหลือแบ่งปันกันและกัน ที่สำคัญสามารถทำให้คนในชุมชนสามารถยกระดับคุณภาพของจิตใจให้สูงยิ่งขึ้น จนสามารถมีปัญญาได้ระดับหนึ่ง อันเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคนตามหลักพุทธศาสนา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์ มีความสำคัญต่อการสร้างทุนทางสังคมไทยผ่านองค์ประกอบย่อย เพราะจากตัวอย่าง บทบาทของพระอาจารย์สุบินด้วยการเข้าไปในพื้นที่ชุมชน ชักชวนชาวบ้านตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะเห็นปัญหาความเดือดร้อนเรื่องการเงิน ปัญหาหนี้สิน เป็นบทบาทเชิงรุกโดยตรง และการแนะนำให้คนในชุมชนรวมตัวกัน โดยมีกฎระเบียบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้ปฏิบัติร่วมกัน ทำให้คนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีโครงสร้างทางสังคมผ่านกฎระเบียบอันเดียวกัน ในขณะที่ท่านพยายามแปรคำสอนจากนามธรรมสู่รูปธรรม โดยเมื่อมีกลุ่มเกิดขึ้นแล้ว ท่านพยายามสั่งสอนคนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ให้รู้และสำนึกถึงคุณค่าที่แท้จริงในการจัดตั้งกลุ่มในเรื่องของการช่วยเหลือกัน การสามัคคี การมีสัจจะซื่อสัตย์ต่อกัน ฯลฯ เป็นบทบาทที่มีส่วนสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ คือ ความเห็นชอบที่ตีงามร่วมกันของคนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณิโธ จึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนามนุษย์ผ่านองค์ประกอบย่อยของการสั่งสมทุนทางสังคม คือ เริ่มต้นที่การสร้างโครงสร้างและนำไปสู่การมีมโนทัศน์ที่ตีงามร่วมกัน

สรุปได้ว่า บทบาทหลวงฟอนาน คล้ายกับบทบาทของพระอาจารย์สุบิน คือ เห็นปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน มีจิตเมตตาต้องการช่วย แต่รูปแบบอาจมีความแตกต่างกัน คือ บทบาทของหลวงฟอนานเริ่มต้นที่การสร้างทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ ความเห็นที่ตรงกันให้กับคนในชุมชนก่อน โดยการชักชวนชาวบ้านให้มาปฏิบัติธรรมร่วมกัน จากนั้นจึงให้ชาวบ้านที่มีความสามัคคี ความสัมพันธ์ที่ดีจากการปฏิบัติธรรมร่วมกัน ระดมความคิดเพื่อแก้ปัญหา จนเป็นที่มาของกิจกรรมร่วมกันต่างๆของชาวบ้าน เช่น สหบาลข้าว ทำให้ชาวบ้านมีกฎระเบียบที่ใช้สำหรับกลุ่มร่วมกัน และทำให้ชาวบ้านมีวัฒนธรรมหรือค่านิยมอันเดียวกัน คือ วัฒนธรรมในเรื่องของความมีเมตตา ความช่วยเหลือกัน ในชุมชน เป็นต้น บทบาทของหลวงฟอนานจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนามนุษย์ผ่านองค์ประกอบย่อยของการสั่งสมทุนทางสังคม คือ เริ่มต้นที่การสร้างมโนทัศน์ อันนำไปสู่การสร้างโครงสร้างทางสังคม เช่น กฎระเบียบ วัฒนธรรม หรือค่านิยมที่ตรงกันร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้น ทุนทางสังคมไทยที่เป็นคุณค่าดั้งเดิม มีมายาวนาน ผ่านระบบกิจกรรมต่างๆ ที่เน้น 2 ตัวอย่างนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดประสงค์ของงานวิจัย ในตัวบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนามนุษย์เพื่อเป็นทุนทางสังคมที่ตรงกันว่า บทบาทของพระสงฆ์นั้น ไม่ใช่มีเพียงการศึกษาเล่าเรียน และการปฏิบัติเพื่อจุดมุ่งหมายทางศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่การอนุเคราะห์ช่วยเหลือพัฒนาชุมชนสังคมเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่พระสงฆ์ต้องปฏิบัติ แต่รูปแบบของการช่วยเหลือพัฒนานั้นอาจมีหลายรูปแบบ โดยรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นรูปแบบหนึ่งที่พระสงฆ์ลงไปแนะนำและช่วยแก้ปัญหา ซึ่งเป็นบทบาทเชิงรุก ที่ทำให้พระสงฆ์สามารถพัฒนาและเข้าถึงปัญหาของชุมชนได้ ส่วนรายละเอียดในตัวบทบาทพระสงฆ์ที่มีส่วนสำคัญให้เกิดทุนทางสังคมขึ้นกับชุมชนต่างๆนั้น ทั้งเรื่องโครงสร้างหรือมโนทัศน์อันนำไปสู่การสร้างกิจกรรมต่างๆร่วมกันของชุมชนเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดค่อนข้างมาก เพื่อให้เกิดความชัดเจนในตัวบทบาทของพระสงฆ์ การศึกษาจากกรณีศึกษาของพระสงฆ์ที่มีบทบาทเชิงรุกโดยตรงที่เป็นแหล่งให้เกิดทุนทางสังคมกับชุมชนต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่ควรศึกษา

2. พุทธเศรษฐศาสตร์

พุทธเศรษฐศาสตร์ ถือเป็นเศรษฐศาสตร์ทางเลือกหนึ่ง ที่นักวิชาการ รวมทั้งนักวิจัยหลายท่านได้ให้ความสนใจศึกษา และได้ให้คำนิยามพอสรุปได้ว่า เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรมหรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้นทำให้บุคคลและสังคมบรรลุสันติสุขได้ ในกรอบของการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และการมีปัญญาอย่างรู้เท่าทันกับกิจกรรมและเหตุการณ์ที่ประสบในขณะดำเนินชีวิต

แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์ เน้นการประพฤติตนมีอยู่ในพุทธธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามานานกว่า 2,500 ปี โดยจุดยืนหรือเป้าหมายหลัก คือ การทำให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์

อันเป็นความสุขอย่างแท้จริง ทฤษฎีหรือหลักคำสอนต่างๆ จึงมุ่งเพื่อให้มนุษย์เกิดปัญญา สามารถพิจารณาสรรพสิ่งอย่างมีสติ ในการดำเนินชีวิตผ่านกิจกรรมต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน ซึ่งหลักการดำเนินชีวิต เพื่อให้พ้นทุกข์ต้องตั้งอยู่บนหลักการที่สำคัญ คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง อันเป็นหนทางที่พัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ส่วนการที่มนุษย์จะพ้นทุกข์ได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับระดับของการปฏิบัติฝึกฝนของแต่ละคน ส่วนสาระสำคัญของมัชฌิมาปฏิปทา คือ การประพฤติที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ พัฒนาฝึกฝนให้มีคุณธรรม พอกพูนสั่งสมปัญญา หรือที่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องมาพร้อมกัน อันเป็นระบบจริยธรรมทั้งหมด

ในส่วนของการนำพุทธเศรษฐศาสตร์ มาศึกษาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาแก้ปัญหาข้อบกพร่อง อันเกิดจากแนวคิดของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักนั้น เริ่มต้นจากการที่ อี เอฟ ชูมัคเกอร์ ได้พูดถึงเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ โดยได้พูดถึงหลักสัมมาอาชีวะ อันเป็นส่วนหนึ่งในมรรคมีองค์ 8 ไว้ในหนังสือ Small is Beautiful โดยเสนอว่า การงานชอบนั้นควรเป็นการผลิตที่ไม่เป็นการทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และควรให้ความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ไม่ใช่เป็นเพียงแรงงานเท่านั้น (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2549: 116) ต่อมา พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายเศรษฐศาสตร์ของชาวพุทธ ที่เน้นคุณค่ามากกว่ามูลค่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกกิจกรรม ต้องเป็นไปเพื่อการได้คุณภาพชีวิต เช่น การบริโภคหรือการผลิต ต้องไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น และเป็นกิจกรรมที่ตั้งอยู่บนหลักของทางสายกลาง โดยระบุว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์สายกลาง คือ ดุลยภาพระหว่างคุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิต เพื่อการนี้ มนุษย์ต้องพยายามลดตัณหา กำจัดอวิชชาให้เบาบางลง ด้วยการพัฒนาฝึกฝนตนเพื่อให้เกิดปัญญา อันจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่พ้นจากความทุกข์อย่างแท้จริง” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2539: 53)

อนึ่งนักพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ได้ทำการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ศาสตราจารย์ อภิชาติ พันธเสน ได้นำพุทธเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่สำคัญหลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีการผลิต (Production Theory) ทฤษฎีการบริโภค (Consumption Theory) เป็นต้น โดยทฤษฎีการผลิตนั้น ศาสตราจารย์อภิชาติมองว่า เศรษฐศาสตร์กระแสหลักเน้นเรื่องของประสิทธิภาพในการผลิตมากเกินไป จนทำให้ละเลยชุกคิดในส่วนของการทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม อันทำให้สิ่งเหล่านี้ทรุดโทรมเสียหายอย่างรวดเร็ว การให้ความสำคัญเฉพาะกับปัจจัยการผลิตบางส่วนบางเสี้ยวที่เห็นว่ามีค่าต่อผลผลิตมากกว่า และทฤษฎีการผลิตที่เน้นความสะดวกสบายของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์มากกว่าที่จะเป็นทฤษฎีเพื่อแก้ปัญหาในโลกของความเป็นจริง ถึงแม้จะพยายามนำความเป็นจริงในโลกมาประกอบก็ตาม เช่น ทฤษฎีการผลิตที่มักแสดง

ความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์อย่างง่าย ๆ คือ ปริมาณผลผลิตขึ้นอยู่กับจำนวนการใช้ปัจจัยการผลิต 2 ชนิด คือ ทุนและแรงงาน เขียนเป็นสมการทั่วไป คือ $Q = f(K, L)$ เพื่อให้ข้อสมมติฐานทางคณิตศาสตร์ถูกต้อง จึงละเลยปัจจัยการผลิตอื่นที่มีความสำคัญต่อผลผลิต เช่น ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน เป็นต้น โดยรวมลงในปัจจัยตัวเดียว นำมาสู่ปัญหา คือ การไม่ใส่ใจทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อต้องการผลิตจึงนำปัจจัยการผลิตเหล่านี้มาใช้ในกระบวนการผลิตได้ทุกเวลา ทำให้สิ่งเหล่านี้ย้อนกลับมาทำลายมนุษย์เอง เช่น ขยะของเสียที่มีมากขึ้นทุกวัน

ส่วนทฤษฎีการผลิตในพุทธเศรษฐศาสตร์ เน้นปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตหลัก เพราะจุดยืนของพุทธนั้น ต้องศึกษาวิเคราะห์สรรพสิ่งตามความเป็นจริงเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเห็นที่ถูกต้อง หรือที่เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ฉะนั้น การผลิตทุกขั้นตอนจึงถูกควบคุมด้วยปัญญาเกิดจากการฝึกฝนอบรมจิตใจ เกิดเป็นสมาธิที่แน่วแน่ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมผลิตที่ไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ดังนั้น ปัจจัยการผลิตในพุทธเศรษฐศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา หรือทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อนำมาใช้ในการผลิต ต้องถูกควบคุมด้วยปัญญา กล่าวคือ ทรัพยากรมนุษย์ต้องมีพลังสมองที่สร้างสรรค์ จะผลิตหรือคิดค้นอะไรต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา เช่น เทคโนโลยี ต้องเป็นไปเพื่อเอื้อประโยชน์ไม่ใช่เพื่อทำลายมนุษย์หรือสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาใช้ ต้องผ่านกระบวนการพิจารณาที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ หลักการผลิตที่มีปัญญาควบคุมถือเป็นประสิทธิภาพการผลิตของพุทธเศรษฐศาสตร์ (อภิชัย พันธเสน. 2547: 380-385)

ส่วนกระบวนการในการสะสมปัญญานั้น คือ ระบบไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยองค์ 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งทั้ง 3 ส่วนต้องอิงอาศัยกันถึงจะเกิดปัญญาหรือเรียกว่าระบบของมัชฌิมาปฏิปทา เช่น เมื่อจะทำการผลิตสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อการดำรงชีวิต จะต้องมีความรู้ความเห็นว่าวัตถุประสงค์หรือปัจจัยการผลิตนั้นไม่เป็นการทำให้ตนและผู้อื่นเดือดร้อน การจะรู้ว่าวัตถุประสงค์หรือปัจจัยนั้นไม่เป็นอันตราย ด้วยการศึกษาค้นคว้าอย่างดี (โยนิโสมนสิการ) รวมทั้งขอคำแนะนำปรึกษาจากท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น (ปรโตโมหะ) จนเป็นที่แน่ใจจนเกิดความเชื่อเชิงเหตุผล (ศรัทธาที่มีปัญญาแทรก) และนำไปสู่การคิดดู (สัมมาสังกัปปะ) หลังจากนั้น จึงลงมือทำการผลิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต คือ ไม่ผลิตสิ่งที่ไม่ดีคุณภาพและโฆษณาเกินความเป็นจริง (มีศีล คือ สัมมาวาจา สัมมากรรม สัมมาอาชีวะ) เมื่อแน่ใจในงานที่ตนทำว่าสุจริตดีแล้ว พยายามทำในสิ่งนั้นอย่างเต็มที่ (สัมมาวายามะ) ด้วยความไม่ประมาทมีสติระลึกรู้ได้อยู่เสมอ (สัมมาสติ) พิจารณาด้วยจิตที่มั่นคงแน่วแน่ (สัมมาสมาธิ) จนเกิดเป็นปัญญาเชิงคุณภาพที่จะนำไปสู่ความเห็นถูกต้อง เป็นปัจจัยสู่การพัฒนาเพื่อเกิดปัญญาขั้นต่อไป เมื่อรวมความเป็นระบบที่เริ่มต้นด้วยปัญญาและจบลงด้วยปัญญา

โยนิโสมนสิการ→ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ→ สัทธาแบบปัญญา → ลงมือปฏิบัติ(ศีล) →
 พยายามชอบ จิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ → ปัญญาที่แปรสภาพ → สัมมาทิฏฐิ ปัญญาขั้นต่อไป

ภาพประกอบ 2 กระบวนการสะสมปัญญาตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา

ในส่วนของทฤษฎีการบริโภคเช่นเดียวกัน เป้าหมายหรือจุดยืนของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก คือ การใช้สินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการที่หนูนหลังด้วยอำนาจซื้อ ทำให้เกิดความพอใจสูงสุด การบริโภคที่ทำให้ได้รับความพอใจสูงสุดถือว่าเป็นความสุข ยิ่งบริโภคมาก ยิ่งก่อให้เกิดความพอใจมากขึ้น ถึงแม้จะมีความพอใจมากขึ้นในอัตราที่ลดลงเมื่อบริโภคมากขึ้น อันเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์บริโภคมากขึ้นตามความอยาก โดยเชื่อว่า จะเป็นการขยายเศรษฐกิจให้เจริญมากขึ้น เป็นการกระจายรายได้ไปทุกภาคส่วน ทำให้คนมีงานทำมากขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนให้มนุษย์บริโภคอย่างไม่รู้จักพอแบบกระแสหลัก ในความเป็นจริง ในทางพุทธเศรษฐศาสตร์ ชี้ให้เห็นว่า เป็นการเพิ่มความอยากหรือกิเลสตัณหาของมนุษย์มากกว่าที่จะบอกว่าเป็นการให้ความสุข เพราะมนุษย์นั้นโดยพื้นฐานแล้วมีความต้องการไม่จำกัด ยิ่งส่งเสริมสนับสนุนมากเท่าไร ยิ่งทำให้มนุษย์แสวงหาขวนขวายเพิ่มมากขึ้น เหมือนกับเป็นการเอาน้ำมันไปเติมลงในเชื้อไฟ ยิ่งทำให้ไฟกลายเป็นกองไฟใหญ่สามารถทำลายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง

ส่วนเป้าหมายในการบริโภคของพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การบริโภคเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป ให้ชีวิตอยู่รอดได้ เพื่อสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้น เป็นการบริโภคเพื่อกำจัดเวทนาเก่าและป้องกันเวทนาใหม่ ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนภิกษุให้รู้จักประมาณในการบริโภค (โภชนะ มัตตัญญุตาน) และให้พิจารณาก่อนการบริโภค ความว่า (พระมหาสง่า พลสงคราม. 2542: 33)

“ภิกษุทั้งหลาย เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว จึงบริโภคอาหาร มิใช่เป็นการบริโภคเพื่อเล่นเพื่อมัวเมา เพื่อประดับตกแต่ง แต่บริโภคเพื่อให้ร่างกายอยู่ได้ เพื่อระงับความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ความดี ด้วยความหวังว่า เราจักบำบัดทุกข์เก่า ป้องกันทุกข์ใหม่ ให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ ด้วยการบริโภคนี้ ความไม่มีโทษและความเป็นอยู่ผาสุกจักเกิดขึ้น”

การบริโภคในมุมมองของพุทธเศรษฐศาสตร์ จึงหมายถึง การใช้สินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการ ทำให้เกิดความพอใจสูงสุดโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นด้วย คำว่า คุณภาพชีวิตในที่นี้ คือ การบริโภคที่ไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น หรือการบริโภคตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา มีปัญญาเป็นตัวควบคุมตามกระบวนการของการสะสมปัญญาดังที่กล่าวแล้วนั้น คือ การบริโภคที่สำเร็จผล ถือเป็นประสิทธิภาพของการบริโภคของพุทธ ซึ่งคุณภาพชีวิตจะเป็นฐานสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์

ดังนั้น โดยรวม พุทธเศรษฐศาสตร์จึงเป็นหลักปฏิบัติให้มนุษย์ดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา โดยผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ อย่างมีปัญญา รู้เท่าทันตามความเป็นจริง ปัญญาจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการแก้ปัญหาความทุกข์ และเพิ่มศักยภาพความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ อธิบายไว้ว่า “หลักการดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นการดำเนินชีวิตที่เริ่มต้นด้วยปัญญาและจบลงด้วยปัญญา” (พระพรหมคุณาภรณ์. 2544: 234)

อีกอย่างหนึ่ง ปัญญาถือเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่สุดในระบบเศรษฐกิจแบบพุทธ ดังที่ศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติพันธเสน อธิบายไว้ว่า “พุทธเศรษฐศาสตร์เป็นระบบปัญญานิยม ที่เน้นปัญญาเป็นปัจจัยหลัก มิใช่ระบบทุนนิยมที่เน้นทุนเป็นปัจจัยหลัก” (อภิชาติ พันธเสน. 2549: 4)

เมื่อพุทธเศรษฐศาสตร์ เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เน้นปัญญาเป็นปัจจัยหลักในทุกกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คนจะพัฒนาได้และกระบวนการสะสมปัญญาจะเกิดขึ้นได้ อาศัยหลัก 2 อย่าง คือ

1. ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) หมายถึง แหล่งข้อมูลที่ดี เช่น ข่าวสารตำรา การฝึกอบรม คำแนะนำปรึกษาที่ดีจากผู้รู้ และกัลยามิตร เป็นต้น

2. ปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ) หมายถึง การใช้ความคิดโดยแยบคาย ถูกวิธี คือ คิดเป็นรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ตนเอง และพิจารณาปัญหาของสรรพสิ่งด้วยเหตุผล โดยแยกแยะสภาวะและความสัมพันธ์ต่างๆ ได้

ประเทศไทย ในฐานะที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากแนวคิดที่ได้รับอิทธิพลจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก จึงมีนักวิชาการบางส่วน หันมาให้ความสนใจกับเศรษฐศาสตร์ทางเลือกอื่น ซึ่งพุทธเศรษฐศาสตร์เป็นทางเลือกหนึ่ง พระสงฆ์ถือเป็นผู้แนะนำสั่งสอนที่สำคัญ (ปรโตโฆสะ) ในการเป็นผู้เชื่อมโยงส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนามนุษย์ ให้รู้จักดำเนินชีวิตทางเศรษฐกิจแบบพุทธเศรษฐศาสตร์ ซึ่งบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนามนุษย์ในสังคมไทย ถึงแม้จะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องก็ตามกับการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวคิดดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก แต่ก็มีส่วนสำคัญในการยึดโยงสังคม ชุมชน ที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมให้สามารถดำรงอยู่ได้ มีความสามัคคีช่วยเหลือแบ่งปัน อันเป็นการสั่งสมทุนทางสังคม ให้อยู่คู่กับชุมชนตลอดไป

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์

พระมหาวิเชียร ชันทองดี (2547) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระพุทธรูปศาสนากับการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูวิศาลเขมคุณ โดยวัตถุประสงค์ คือ การศึกษาถึงบทบาทของพระสงฆ์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์กับชุมชน พบว่า ในอดีตบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ คือ การอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาจิตใจ และการสงเคราะห์สังคม ตลอดจน

ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่วนในปัจจุบัน ได้เริ่มพัฒนาชุมชนด้วยการพัฒนาทางด้านวัตถุควบคู่ด้วย เพื่อจูงใจหรือชักชวนคนในชุมชนที่ประสบปัญหาจากการพัฒนาอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน เช่น การจัดตั้งธนาคารข้าว เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์เป็นแบบพึ่งพิงอาศัยกัน คือ พระสงฆ์มีความเป็นอยู่เนื่องด้วยชาวบ้าน และได้ทำหน้าที่ของตนเองตามพระธรรมวินัย ในการอบรมสั่งสอนชุมชน เน้นการพัฒนาจิตใจของคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม และได้เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนด้วยเมตตาธรรม ส่วนชาวบ้านในชุมชนก็ให้ความเคารพในพระสงฆ์ ตลอดถึงให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆที่พระสงฆ์เป็นผู้นำด้วยความเต็มใจ

ภัทรพร สิริกาญจน (2535:บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ : แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวัฒน์ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ว่า มีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับพุทธบัญญัติหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า ตามพุทธบัญญัติหรือพระธรรมวินัย พระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติธรรม เผยแผ่พุทธธรรม และช่วยเหลือทุกข์สัตว์ทั่วไปให้พ้นทุกข์ ตามความเหมาะสมตามความสามารถ ในปัจจุบัน เมื่อสภาพสังคมมีความซับซ้อน และประชาชนมีปัญหาชีวิตมากขึ้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิดยิ่งกว่าแต่ก่อน และเป็นผู้แก้ปัญหาเกือบทุกเรื่องของชาวบ้าน เช่น ปัญหาครอบครัวหรือปัญหาความยากจน จนบางครั้งถูกวิจารณ์ว่า ไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณะ ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน รัฐ และคณะสงฆ์จากส่วนกลางอย่างเพียงพอ แต่ถ้าชาวบ้าน รัฐและคณะสงฆ์มีความเข้าใจต่อบทบาทและเห็นความสำคัญของพระสงฆ์นักพัฒนาอย่างแท้จริง พระสงฆ์นักพัฒนาย่อมได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสังคมได้อย่างกว้างขวางต่อไป

เสาวลักษณ์ นิลขำ (2519) ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านคูตะเกา จังหวัดชัยนาท โดยมุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งสอง แห่ง เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้ประสานงานเป็นผู้นำประชาชนให้เกิดความรู้สึกเสียสละรู้จักช่วยกันพัฒนาชุมชนและรู้จักช่วยตนเอง จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ในชุมชนทั้งสอง นี้มีวิธีการพัฒนาในระยะเริ่มแรกมีลักษณะอย่างเดียวกัน คือ เป็นการพัฒนาแบบเสรีที่ทางวัดและประชาชนร่วมมือกันในการดำเนินงาน ซึ่งงานต่างๆนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเพราะอาศัยแรงศรัทธาและความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนที่ช่วยกันสละแรงกายและกำลังทรัพย์ร่วมกันทำงานด้วยความสามัคคี และพระสงฆ์ในชุมชนทั้ง 2 นี้ สามารถทำงานพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าได้ดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ประสานงาน เป็นผู้นำชาวบ้านในการรวมกลุ่มทำงานต่างๆ โดยยึดหลักการประชาธิปไตย

พรประภา กิจโกศล (2534) ศึกษาเรื่อง บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านโนนเมือง จังหวัดนครราชสีมา จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์ดำเนินการพัฒนา

ประชาชนในชนบท โดยเน้นการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก ด้วยการจัดตั้งโครงการรณรงค์ลดละเลิกอบายมุข และโครงการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชน ได้แก่ โครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โครงการสหกรณ์ร้านค้า และโครงการออมทรัพย์ ประชาชนให้ความร่วมมือทุกโครงการ เนื่องจากเห็นว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ต่อตนเองและหมู่บ้าน โดยพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักชวนเข้าร่วมโครงการ แต่ลักษณะการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ ยังเป็นการรับผลประโยชน์เท่านั้น การเข้าร่วมวางแผนดำเนินงานมีน้อยมาก ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติตามคำสั่งสอนทางพุทธศาสนาของประชาชนเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังจากการที่พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการพัฒนา พบว่า ประชาชนมีการปฏิบัติตนดีขึ้น ทั้งด้านการปฏิบัติกิจทางด้านศาสนา การลดอบายมุขและการพัฒนาจิตใจ โดยยอมรับว่า พระสงฆ์มีบทบาทต่อการปฏิบัติในทางที่ดีขึ้นดังกล่าว ในระดับปานกลาง

กรณีการ ใอมุณ (2526) ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยต่างๆในตัวพระสงฆ์ คือ ความน่าไว้วางใจ ความสามารถในการสื่อสารระหว่างบุคคลของพระสงฆ์กับประชาชนที่ทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับและเข้าร่วมเป็นสมาชิกในโครงการสหบาลข้าว จากการศึกษาพบว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เพราะประชาชนเห็นว่าพระสงฆ์น่าไว้วางใจ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารและความกระตือรือร้นในการพัฒนาท้องถิ่น และเสนอว่า น่าจะให้การสนับสนุนพระสงฆ์ให้มีบทบาทเป็นผู้นำทางความคิดเพื่อนำการพัฒนาชนบท

นพดล เมธาวิทย์ (2531) ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านยางโทน ตำบลสุวรรณคีต อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ วัดอุประสงคิในการศึกษาเพื่อวิเคราะห์บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนโดยทำการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน รวมถึงการประยุกต์พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน จากการศึกษาพบว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการโดยพระสงฆ์ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากความคิดริเริ่มของพระสงฆ์เอง และมีบางโครงการที่เกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐ สาเหตุที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เพราะความเมตตา และความต้องการที่จะช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นจากความทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการหรือความคาดหวังของประชาชนที่เห็นว่า พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของสังคม

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม (2519) ศึกษาเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม เพื่อต้องการทราบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสังคมมากน้อยเพียงใด พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา 215 ตัวอย่างนั้น พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการให้การศึกษแก่ประชาชนทั้งทางโลกและทาง

ธรรม การเผยแผ่ธรรม และการสงเคราะห์ประชาชน พระสงฆ์ส่วนใหญ่ประสงค์ที่จะมีบทบาทด้านการศึกษามากขึ้น เช่น สามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนได้มากกว่าที่เป็นอยู่

บรรพต วีระสัยและคณะ (2523) ศึกษาเรื่อง พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง : กรณีศึกษา วัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา เพื่อทราบถึงบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การเมืองและการปกครอง พบว่า ด้านเศรษฐกิจพระสงฆ์มีบทบาทส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตโดยสอนงานอาชีพ เช่น การวางแผนโบราณ ยาสมุนไพร การก่อสร้าง เป็นต้น ด้านสังคม พระสงฆ์มีบทบาทในการอบรมจริยธรรม การลดการเสพติด การอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางใจ การช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชน เช่น ให้ยืมเครื่องใช้ และการอนุเคราะห์สัตว์เลี้ยง เป็นต้น ด้านการศึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนทั้งภายในและนอกวัด การสร้างโรงเรียนในวัด ด้านการเมืองการปกครอง พระสงฆ์จะมีบทบาทโดยอ้อม ในเชิงเหนี่ยวนำการปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับธรรมะ

จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ยังมีบทบาทและความสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนคนในชุมชน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกันกับพระสงฆ์อย่างมีความสัมพันธ์ไว้นับถือเชื่อใจในตัวพระสงฆ์ ตลอดจนเต็มใจที่จะปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสงฆ์ ให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำจึงสรุปบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนามนุษย์ ได้ 2 ลักษณะ คือ

1. บทบาทเชิงรับ ในลักษณะของการอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาจิตใจให้ลดละอบายมุขสิ่งเสพติดต่างๆ การสงเคราะห์ชุมชนตามกาลสมควร เช่น การให้ยืมอุปกรณ์เครื่องใช้ในวัดหรือการสงเคราะห์สัตว์เลี้ยง เป็นต้น ในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์ มีลักษณะการอบรมสั่งสอนควบคู่กับการพัฒนาทางด้านวัตถุ เช่น การสร้างศาสนสถาน โบสถ์ วิหาร เป็นต้น ประกาศศาสนาด้วยการเผยแผ่ธรรมะเพื่อให้คนหันมาสนใจในลักษณะการสั่งสอน การให้การศึกษาทั้งในเรื่องของการเข้าไปสอนตามโรงเรียน หรือการสร้างศาสนศึกษาเพื่อพระสงฆ์เพื่อชุมชนต่างๆ เช่น โรงเรียนปริยัติธรรมหรือโรงเรียนปริยัติสามัญ เป็นต้น

2. บทบาทเชิงรุก ในลักษณะของการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ประสานงานชักชวนคิดริเริ่ม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สนับสนุนโครงการต่างๆ เช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทางด้านวัตถุควบคู่ในรูปแบบของการสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารข้าว สหกรณ์ร้านค้า การออมทรัพย์ หรือการเข้าไปช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับชุมชนในพื้นที่ เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาความยากจน เป็นต้น ที่สำคัญบทบาทเชิงรุกดังกล่าว เป็นการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วในตัวพระสงฆ์ คือมโนทัศน์ของชาวบ้านหรือประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์อันเป็นความศรัทธา

เคารพ เชื่อถือ ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณที่เข้ามาสั่งสอนช่วยเหลือให้พวกเขาได้พ้นทุกข์ อันเป็นบทบาทเชิงรับของพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ได้ใช้บทบาทเชิงรุกด้วยการสะสมทุนทางสังคมให้เกิดขึ้นในลักษณะ ความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงอาศัยกันระหว่างชุมชนกับพระสงฆ์ เช่น ความเคารพศรัทธา อุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ ในขณะที่พระสงฆ์จะเป็นผู้อบรมสั่งสอน หรือ การอาศัยแรงศรัทธาเป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินให้กับชุมชนด้วยการอาศัยแรงจูงใจโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเป็นแหล่งรวมคน เช่น การตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสร้างความสามัคคี เป็นต้น

ในขณะที่คุณค่าในตัวพระสงฆ์เป็นแหล่งรวบรวมทุนทางสังคมของชุมชน ทั้งความน่าวางใจหรือความสามารถในการสื่อสารของพระสงฆ์ก่อให้เกิดการเข้าร่วมโครงการ ตลอดจน ความเมตตา กรุณา ทำให้พระสงฆ์เข้าไปพัฒนาชุมชนทำให้เกิดทุนทางสังคมในรูปของความคาดหวังแก่คนในชุมชน และบทบาทเชิงรุกดังกล่าวมิได้มีรายละเอียดกำหนดไว้ในธรรมวินัยอย่างชัดเจน แต่มีการกล่าวถึงบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในการทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมให้คนพ้นทุกข์ ดังนั้นจึงต้องอาศัยทุนทางสังคมของพระสงฆ์ที่มีอยู่เดิม คือ วัตรปฏิบัติและการทำหน้าที่เชิงรับจนสามารถสร้างมนต์ศรัทธาหรือความศรัทธาให้กับชาวบ้าน และขยายทุนทางสังคมนั้นสู่การสร้างความร่วมมือเชิงโครงสร้าง คือ การสร้างกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาบทบาทเชิงรุกจากการสะสมทุนทางสังคมของพระสงฆ์ จึงควรศึกษาทั้งบทบาทและกระบวนการดังกล่าวไปพร้อมกัน เพื่อให้เข้าใจถึงบริบทและสภาพเงื่อนไขที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง การที่สังคมจะยอมรับพระสงฆ์มากน้อยหรือไม่ อย่างไร ขึ้นอยู่กับบทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ ดังจะเห็นได้จากการทบทวนเอกสาร งานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องพร้อมการวิเคราะห์กรณีศึกษาและตัวอย่างที่ได้นำเสนอไว้แล้ว สรุปได้ว่า ได้มีการยอมรับในบทบาทด้านการพัฒนาตามโครงการต่างๆที่พระสงฆ์เป็นผู้ริเริ่มเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น และ บทบาทด้านการพัฒนาของพระสงฆ์ส่วนมาก เป็นบทบาทในฐานะผู้นำ ผู้ส่งเสริมคนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่ท่านอาศัยอยู่ เพราะความสัมพันธ์จะมีมากกว่า ง่ายต่อการพัฒนา ตลอดจนประชาชนไว้น้ำใจเชื่อถือเต็มใจที่จะปฏิบัติตามหรือเข้าร่วมโครงการที่พระสงฆ์เป็นผู้ริเริ่ม อันมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้โครงการที่พระสงฆ์เป็นผู้นำนั้นส่วนมากจะประสบผลสำเร็จ

ดังนั้น งานวิจัยในส่วนของผู้ศึกษานี้ จึงมีความสนใจศึกษาถึงบทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ทางกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์ เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เป็นต้น เพื่อให้ทราบว่า พระสงฆ์มีบทบาทและกระบวนการในการพัฒนาคนอย่างไร ถึงทำให้กิจกรรมที่ท่านเข้าไปมีบทบาทสามารถดำรงอยู่ได้ และผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างไร โดยใช้กรณีศึกษาของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ซึ่งมีบทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์โดยการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยกรณีศึกษา พระสงฆ์นักพัฒนาที่ท่านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนั้น ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พระสุบิน ปณีโต ที่มีบทบาทด้านการนำชุมชนจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และคนที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. พระสงฆ์ที่สนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน คือ พระสุบิน ปณีโต (บทบาทเชิงรุก)
2. คนในชุมชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยเลือกเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในช่วงเวลาที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ลงกลุ่ม ในรอบปี พ.ศ. 2554

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นการเลือกตัวอย่าง จากประชากรในแต่ละกลุ่ม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

กลุ่มที่ 1. พระสงฆ์ที่ท่านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเฉพาะเจาะจงพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่มีบทบาทเป็นผู้นำชุมชนเพื่อพัฒนามนุษย์ทางด้านเศรษฐกิจโดยจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กลุ่มที่ 2. กลุ่มคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ซึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในชุมชนต่างๆในจังหวัดตราด ประมาณ 165 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งหมดประมาณ 52,029 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก 3 ข้อ คือ

1. เป็นกลุ่มที่มีเงินรวมไม่น้อยกว่า 1 ล้านบาท
2. เป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีระยะเวลาในการจัดตั้งกลุ่มไม่ต่ำกว่า 10 ปี

3. เป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงเวลาที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กำลังลงกลุ่ม
ดังนั้น จากเกณฑ์นี้ จึงเลือกมาได้ทั้งหมด 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิกมาจากหลายหมู่บ้าน
หลายตำบล ใน 2 อำเภอ ของจังหวัดตราด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ มีสมาชิกมาจากหมู่ที่ 2 ตำบลเนินทราย
อำเภอเมือง จังหวัดตราด

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข มีสมาชิกมาจากหมู่ที่ 9 ตำบลแสนตุง อำเภอ
เขาสมิง จังหวัดตราด

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ มีสมาชิกมาจากหมู่ 5 ตำบลท่ากุ่ม อำเภอ
เมือง จังหวัดตราด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 วิธี คือ

(1) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยการศึกษาจากเอกสาร อัน
เป็นการค้นคว้าศึกษาจากหนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารสิ่งพิมพ์
ตลอดค้นคว้าจาก Internet ที่ได้มีการวิเคราะห์และอธิบายความไว้

(2) การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยแบ่งตามกลุ่มประชากรได้ ดังนี้

1. พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการทำงานพร้อมจด
บันทึก

2. กลุ่มคนที่เป็นสมาชิกในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ได้เข้าฟังบรรยาย/เทศน์สั่งสอน/
คำแนะนำจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ใช้วิธีสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม

ประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. เป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์พระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยมุ่งเน้นถามถึง
แนวคิดในการก่อตั้ง บทบาทการส่งเสริมกลุ่ม/องค์กร รวมทั้งหลักการ และวิธีที่ท่านใช้ในการส่งเสริม
พัฒนาคนในกลุ่ม/องค์กร ตลอดทั้งภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของท่าน

ส่วนที่ 2. เป็นแนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1. เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2. เป็นแนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาตนเองทางด้าน
เศรษฐกิจและสังคมเมื่อเข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เข้าไปมีบทบาทส่งเสริม
สนับสนุน

(3) **แบบฉบับที่ภาคสนาม** ใช้ในการจัดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นประจำวันจากการพูดคุยกับพระสงฆ์เกี่ยวกับงานพัฒนาของท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่เพื่อทำการวิจัยภาคสนาม โดยใช้การเก็บข้อมูล 4 วิธี คือ (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (2) การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ (3) การสร้างแบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ (4) เทปบันทึก

1. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยได้เลือกเน้นสัมภาษณ์พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เพราะเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาท และประสบการณ์มายาวนานในการส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน

2. การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยได้เข้าไปอยู่ในพื้นที่เป้าหมายคือวัดไผ่ล้อมเป็นเวลาประมาณ 1 เดือน ในช่วงเดือนพฤศจิกายน และได้ลงพื้นที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์พร้อมกับพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ทุกครั้งเมื่อท่านลงกลุ่ม ได้สังเกตวิธีดำเนินการของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในขณะที่ท่านกำลังเทศน์สอนและช่วยแก้ไขปัญหให้กับคนในชุมชน เช่น การตรวจสอบแก้ไขบัญชี และการนำคนในชุมชนไหว้พระสวดมนต์ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชนที่มาร่วมฟังเทศน์/บรรยายของพระอาจารย์สุบิน เช่น ความสามัคคี การมีส่วนร่วม การยกมือไหว้กันขณะพบเจอกัน การร่วมกันไหว้พระสวดมนต์ก่อนการประชุม เป็นต้น

3. การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยใช้เวลาขณะที่พระอาจารย์สุบินกำลังตรวจสอบแก้ไขบัญชี ยังไม่ได้เทศน์สอน แจกแบบสอบถามให้กับคนที่มาร่วมประชุมกลุ่มตอบคำถามจากการสังเกตพบว่า คนในแต่ละชุมชนให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

4. การเก็บข้อมูลโดยเทปบันทึก โดยผู้วิจัยใช้ช่วงเวลาในขณะที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กำลังเทศน์สอน/บรรยายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน บันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์และนำเสนอสรุปผลการวิจัย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีนำเสนอผลเชิงพรรณนา (Descriptive Method) ส่วนข้อมูลแบบสอบถามที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณนั้น ใช้วิธีนำเสนอผลคำนวณโดยใช้ค่าร้อยละ (percentage) เพื่อให้ทราบคำตอบดังต่อไปนี้

1. บทบาทและกระบวนการพัฒนาทุนมนุษย์ของพระสงฆ์ กรณีศึกษา เป็นอย่างไร
2. ผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาเป็นอย่างไร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ผู้ศึกษาได้แบ่งผลการศึกษาตามกรอบแนวคิดในบทที่ 1 ดังนี้

1. บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในฐานะเป็นทุนทางสังคม
2. การสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในภาพรวม
3. ความเป็นกัลยาณมิตรของสมาชิก และการสร้างโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้นในสมาชิกกลุ่มโดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต
4. ผลที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ ด้านเศรษฐกิจ และการเป็นคนดีมีศีลธรรม

บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในฐานะเป็นทุนทางสังคม

1. ประวัติพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เดิมชื่อ สุบิน สัมมา เกิดวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2496 ที่บ้านเกาะขวาง ตำบลห้วยแฉ่ง อำเภอเมือง จังหวัดตราด มาจากครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง บิดา-มารดาประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน เมื่ออายุ 7 ขวบ เรียนที่โรงเรียนบ้านจุฬามณี ชั้นเตรียมประถมหนึ่งถึงชั้นประถม 4 จึงออกมาช่วยบิดา-มารดาทำนา และสวนมะพร้าว ปลูกผัก จนกระทั่งอายุได้ 20 ปี ในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2516 ก่อนเข้ารับการศึกษา ได้อุปสมบทที่วัดบางปรือ ตำบลห้วยแฉ่ง อำเภอเมือง จังหวัดตราด โดยมีพระครูธรรมนิศยานุกูล วัดเนินทราย เป็นพระอุปัชฌาย์ พระครูวิธานธรรมนิเทศ วัดบางปรือ เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูศุภกิจวิบูล วัดวิเวกวาราม เป็นพระอนุสาวนาจารย์ โดยหลังการบวชได้จำพรรษาที่วัดหนองปรือ

2. ที่มาในฐานะเป็นทุนทางสังคมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

เป้าหมายในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เกิดจากประสบการณ์หลังการบวชของท่าน คือ

2.1 การเผยแพร่ธรรมะ

ในปี พ.ศ. 2516-2519 พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ร่วมกับพระครูสังฆรักษ์ ไปศึกษาและปฏิบัติธรรมที่วัดสวนโมกข์ จนเกิดศรัทธาเลื่อมใสในแนวปฏิบัติของวัดสวนโมกข์ จนได้นำมาเป็นแนวปฏิบัติในการธุดงค์ไปในที่ต่างๆ จนกระทั่งธุดงค์มาจำพรรษาอยู่ที่วัดช่องเขา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้เริ่มเผยแพร่ธรรมะในรูปแบบที่ได้มาจากวัดสวนโมกข์และจากการธุดงค์ โดยการทำโครงการโรงเรียน

พุทธศาสนาวันอาทิตย์ การบวชเณร และพาออกอุตงค์ปฏิบัติธรรม เพื่อให้เณรได้เกิดการเรียนจาก ประสบการณ์จริง จนในปี พ.ศ. 2528 กลับไปปฏิบัติธรรมที่วัดสวนโมกข์อีกครั้ง ระหว่างนั้นจำพรรษา ในป่าช้า อำเภอควนเนียง จังหวัดพัทลุง และได้อุตงค์เรื่อยมา โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ตั้งปณิธาน จะใช้เวลา 5 ปี ในการเผยแผ่ธรรมะ โดยได้อุตงค์เริ่มจาก อำเภอละงู จังหวัดสตูล ระหว่างนั้น ศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสตูล ได้นิมนต์พระอาจารย์สุบิน ปณีโตไปบรรยายธรรมะในเขตอำเภอ ละงูหลายครั้ง จนชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธา บางคนได้ละเลิกอบายมุข (มาริสสา โกเศยะโยธิน. 2543: 38)

จากการบรรยายธรรมะแต่ละครั้ง ทำให้พระอาจารย์สุบิน ปณีโต มองเห็นว่า การจะให้คนมา ฟังเทศน์หรือหาคนมารวมตัวกันเพื่อฟังธรรมะเกิดขึ้นยาก นอกจากโอกาสต่างๆที่เขานิมนต์ หรือเกิดขึ้น ได้เฉพาะวันนั้น เทศน์จบชาวบ้านกลับบ้านไปก็ไม่เกิดประโยชน์ ทำให้การปฏิบัติเกิดขึ้นไม่ได้และ วัตถุประสงค์ไม่ได้ด้วยการเทศน์สอนไปนั้นเกิดประโยชน์แค่นั้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงมองหาทิศ ทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการเทศน์สอนที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพและได้ผล จึงเริ่มคิดหาบุคคล ุบายให้ชาวบ้านลดละเลิกอบายมุข โดยการให้คนมารวมตัวกันด้วยความต้องการมาจริงๆโดยการให้ ชาวบ้านมีกิจกรรมร่วมกัน แต่ขณะนั้นท่านยังไม่มีแนวทางหรือวิธีการ

2.2 การเห็นปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน

ด้วยความพอใจ (ฉันทะ) รักในการเผยแผ่ธรรมะ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงไม่ลดละ ความเพียรในการเผยแผ่ธรรมะที่สามารถทำให้ชาวบ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะที่อุตงค์ไปในที่ต่างๆทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงได้พยายาม แสวงหาความรู้ต่างๆ ทางโลกมาศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองอยู่ตลอด ทั้งด้านปรัชญา เศรษฐศาสตร์ การเกษตร สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสภาพสังคมไทย แนวคิดสำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ ได้แก่ พุทธ เศรษฐศาสตร์ การอยู่ร่วมกันของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ค่านิยมหรือวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เครือข่าย และการเชื่อมโยงในสังคมไทย ที่พระอาจารย์สุบิน ได้นำมาบูรณาการเข้ากับความรู้ทางธรรม จนทำให้ ท่านเริ่มมีแนวคิดหรือแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะอย่างเป็นรูปธรรม (หาญณรงค์ คชะ. 2550:90)

ในขณะที่ท่านกำลังอุตงค์ไปในที่ต่างๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ พบเจอปัญหาความ ยากจน และปัญหาหนี้สินของชาวบ้าน แก่ปัญหาโดยการซื้อหอยบ้าง กุ้งยืมเงินจากนายทุนในอัตรา ดอกเบี้ยที่สูงบ้าง ถูกนายทุนยึดที่ทำกินบ้าง ทำให้ชาวบ้านขาดที่พึ่ง ท่านจึงมองด้วยความเมตตาและ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับชาวบ้าน คือ พระสงฆ์ในฐานะที่เข้าไปอาศัยเกี่ยวข้องกับชาวบ้านด้วย การอาศัยอาหารบิณฑบาต และชาวบ้านเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ในฐานะผู้อุปถัมภ์พระสงฆ์ อุปถัมภ์พระ ศาสนา เมื่อชาวบ้านเดือดร้อน ในขณะที่พระสงฆ์ทำอะไรที่เป็นการแก้ไขความเดือดร้อนให้ชาวบ้าน ไม่ได้เลย จะเทศน์สอนอย่างเดียวก็ไม่เกิดประโยชน์ เพราะชาวบ้านไม่มีเวลา ไม่มีความพร้อมทางด้าน

จิตใจเนื่องจากประสบปัญหา หรือจะให้ไปหาทุนมาให้ก็ไม่ใช่กิจของพระสงฆ์ ไม่ใช่หลักของพุทธศาสนา เพราะหลักพุทธศาสนาสอนให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงใคร่ครวญพิจารณาจากความรู้ที่ได้ศึกษามาและจากการอุทนต์ ประยุกต์ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมจนสามารถรู้ปัญหา คือ ความจำเป็นทางการเงินของชาวบ้านที่เป็นปัญหา จึงควรนำความจำเป็นทางการเงินของชาวบ้านมาเป็นเครื่องมือ ในการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของกิจกรรมที่มีกัตตประโยชน์และแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านรู้จักการออม รู้จักการนำเงินที่ออมไปใช้ประโยชน์ต่างๆในอนาคต ซึ่งเป็นเพียงความรู้ที่เป็นหลักการ แต่วิธีการที่จะปฏิบัตินั้นท่านยังไม่ได้ศึกษาอย่างจริงจัง

2.3 แรงแบนดาลใจ

จนกระทั่งในปี พ.ศ.2530 พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้เดินทางไปศึกษาที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียน จังหวัดสตูลอีกครั้ง และได้พูดคุยเกี่ยวกับการให้ชาวบ้านสะสมเงิน ศูนย์จึงได้แนะนำพร้อมถวายเอกสารการจัดตั้งกลุ่มของครูชบ ยอดแก้ว อีกทั้งได้นิมนต์พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ไปพบครูชบ ที่โรงเรียนวัดน้ำขาว ในอำเภอจะนะะ จังหวัดสงขลา เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หลังจากนั้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้นำเอาแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการสอนธรรมะ โดยเริ่มดำเนินการครั้งแรกที่ถ้ำน้ำใต้บ่อ กิ่งอำเภอชุมพล จังหวัดพัทลุง แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและไม่นำไปปฏิบัติ แต่ด้วยความเพียรของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตในปี พ.ศ. 2532 ท่านจึงกลับมาจำพรรษาที่อำเภอจะนะ ใกล้บ้านครูชบ พร้อมได้ไปศึกษาดูงานการดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์กับครูชบ (มาริสสา โกเศยะโยธิน. 2543: 39)

หลังจากนั้น ในปี พ.ศ.2533 พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงนำการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบของกิจกรรมที่มีกัตตประโยชน์มาดำเนินการต่อที่จังหวัดตรวด โดยจัดตั้งครั้งแรกที่บ้านเกาะขวาง โดยการบอกผ่านญาติโยมที่รู้จักกัน แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะชาวบ้านไม่ไว้ใจกัน และขาดเครื่องอุปกรณ์ ตลอดไม่มีทุนสนับสนุน ในปี พ.ศ. 2534 ท่านจึงเดินทางไปพบครูชบอีกครั้ง

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2535 พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ได้กลับมาดำเนินการอีกครั้ง ที่วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตรวด โดยอาศัยปัจจัยที่ได้จากการเทศน์ และทุนสนับสนุนด้านอุปกรณ์จากโรงเรียนศาสนาวันอาทิตย์วัดไผ่ล้อมเป็นทุนในการดำเนินการ ด้วยความตั้งใจของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ที่อยากจะนำธรรมะมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน กลุ่มจึงได้ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการครั้งแรกที่ชุมชนวัดไผ่ล้อม และได้ขยายเพิ่มขึ้นครอบคลุมทั่วจังหวัดตรวด ประมาณ 165 กลุ่ม ณ ปัจจุบัน โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งตั้งชื่อขึ้นตามหลักฆราวาสธรรม คือ หลักธรรมะของผู้ครองเรือน ชื่อว่าด้วยเรื่อง สัจจะ

หลักธรรมวาจาธรรม 4 ประการ คือ

1. สัจจะ คือ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ต่อกัน
2. ทมะ คือ ความข่มใจ ฝึกฝนพัฒนาตน
3. ขันติ คือ ความอดทน อดกลั้น
4. จาคะ คือ การสละให้ปันสิ่งของ ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน (ธรรมวิภาค.2545. น.172)

สัจจะ ในความหมายที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโตเทศน์สอนในกลุ่มนั้น แปลว่า ความจริง ท่านกล่าวว่า “ความจริง มี 2 ด้าน เช่น โกงก็โกหกจริง การโกงก็โกงจริง การขโมยก็ขโมยจริง แต่จริงอย่างนี้ไม่ใช่ความหมายในที่นี้ จริงในที่นี้คือ จริงด้วย ดีด้วย มีประโยชน์ด้วย สิ่งไหนจริง แต่ไม่ดีก็ไม่มีประโยชน์ เช่น ไปช่วยเหลือเขาจริงและคนอื่นได้รับประโยชน์ สิ่งนี้ดีจริง แต่การไปช่วยเหลือเขากลับไปโกงเขา สิ่งนี้ก็จริง แต่ไม่มีประโยชน์เป็นโทษกับตัวเองและผู้อื่นรวมไปถึงเป็นโทษแก่วงศ์ตระกูล ฉะนั้นความจริงในหลักธรรมะนั้น ต้องเลือกสรรหาเอาความจริงที่เป็นธรรมและเป็นประโยชน์จริง จริงที่ดีคือ ทำแล้วตัวเองไม่เดือดร้อน ผู้อื่นไม่เดือดร้อน ส่วนนี้ คือ ความจริงของสัจจะในที่นี้” (พระสุบิน ปณีโต.พ.ศ. 2554: สัมภาษณ์.)

3. วิธีปฏิบัติเบื้องต้นในฐานะทุนทางสังคมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต มีเป้าหมายที่จะนำหลักธรรมะไปสอนให้ชาวบ้านอย่างเป็นรูปธรรม จึงได้นำหลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตนลงสู่การกระทำ โดยยึดหลักทวิภูษณ์มิกัตถประโยชน์ คือ ต้องการให้คนในชุมชนค้นหาโดยมีแหล่งที่มาของการแสวงหาที่แน่นอน รักษาทรัพย์โดยมีระบบการรักษาที่แน่นอน การสร้างกัลยาณมิตรที่คอยช่วยเหลือกันในชุมชน และการใช้จ่ายที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจของชุมชน โดยอาศัยความจำเป็นทางการเงิน คือ ใครที่มีความจำเป็น ให้มารวมกันเป็นระบบการเงิน ถ้าใครที่มีความเดือดร้อนให้ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก้ปัญหาให้แก้กัน จึงได้เกิดระบบสถาบันการเงินของกลุ่มขึ้นในชุมชนต่างๆ โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ไม่ได้ทำเพียงแค่ชักชวนแนะนำให้ชาวบ้านไปตั้งกลุ่มกันเองแต่มีบทบาททั้งสนับสนุนเป็นที่ปรึกษา เป็นตัวเชื่อมในการจัดการดำเนินการของกลุ่มจนถึงปัจจุบัน โดยมีรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

ฉะนั้น บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตในฐานะทุนทางสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญอย่างยิ่งทำให้คนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนมีกลุ่มขยายวงกว้างครอบคลุมทั่วจังหวัดตราดกว่า 165 กลุ่ม ทำให้ท่านได้รับรางวัลของผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม คือ รางวัลคนดี ศรีสังคม จากสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2540 และรางวัลครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 2 ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน (สัจจะออมทรัพย์) ในปีพ.ศ. 2545 จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รางวัลเชิดชูเกียรติพิเศษ(SVN Awards) ในปีพ.ศ.2551 ซึ่งเป็นรางวัลเพื่อเชิดชูองค์กรหรือบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อ

สังคม สิ่งแวดล้อม และมีการดำเนินกิจการที่ดี สร้างสรรค์และมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคมอย่างชัดเจน และคาดว่า ในอนาคตบทบาทในฐานะทุนทางสังคมของท่านจะเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนกลุ่มที่น่าจะมีเพิ่มมากขึ้น และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มจะสะสมทรัพย์ในภาพรวม

จากการที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เข้าไปมีบทบาทในฐานะทุนทางสังคมที่สำคัญ มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนต่างๆ โดยเครื่องมือที่สำคัญที่เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของชุมชน คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ซึ่งแม้จะเป็นคนละกลุ่ม ไม่ได้อยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่มีสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ การมีวัดเป็นที่พึ่งและเชื่อในแนวคิดของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยใช้เงินที่นำมารวมกันเป็นปัจจัยในการสร้างทุนทางสังคมหลายรูปแบบ เช่น การพึ่งพาตนเองของชุมชน การช่วยเหลือ การรวมตัวกันตลอดจนการร่วมมือกันทำกิจกรรมต่างๆ และใช้คำสั่งสอนแนะนำของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นกฎระเบียบในการดำเนินการของกลุ่ม ส่วนวิธีการจัดตั้งกลุ่มนั้นจะมีความคล้ายกัน คือ มีสมาชิกบริหารกันเอง โดยมีประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เภรัญญิก และกรรมการฝ่ายอื่นๆ ตามความจำเป็นของแต่ละกลุ่ม และกรรมการของแต่ละกลุ่มล้วนเป็นสมาชิกของคนในหมู่บ้านทั้งหมด โดยในวันเลือกตั้งคณะกรรมการ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะไปเป็นประธานในการดูแล แต่การเลือกตั้งสมาชิกจะเลือกตั้งกันเอง

ดังนั้น กระบวนการจัดการกลุ่ม อันเป็นการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละกลุ่ม จึงมีความคล้ายคลึงกันผ่าน 2 องค์ประกอบย่อย คือ ด้านโครงสร้าง และด้านมนทัศน์

1. ด้านโครงสร้าง เป็นการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มผ่าน 3 วิธี คือ

1.1 โครงสร้างพื้นฐานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละกลุ่ม ประกอบด้วย

- (1) ฝ่ายเงินหุ้่นออม
- (2) ฝ่ายเงินหุ้่นกู้
- (3) ฝ่ายสวัสดิการ

1.2 กฎระเบียบพื้นฐานแรกเข้าเป็นสมาชิก 4 ประการ คือ

- (1) รับเฉพาะคนในท้องที่หมู่บ้านนั้น ที่มีตัวตนอยู่ในพื้นที่จริงๆ
- (2) ปีแรกเข้า ใครจะฝากเท่าไรก็ได้ ต่อไปให้ฝากเท่านั้นทุกเดือน
- (3) พอเข้าเป็นสมาชิกครบ 1 ปี ในปีต่อไปจะฝากเพิ่มขึ้นก็ได้ แต่ถ้าเพิ่มขึ้น

แล้ว เดือนต่อไปไม่ไหวจะลดลงมาฝากเหลือเท่าเดิมก็ได้

(4) สมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการเลือกคณะกรรมการ ซึ่งเกณฑ์ในการเลือกคือต้องเลือกคนในกลุ่มสมาชิกของเรา และไม่ควรรเลือกคนในครอบครัวเดียวกันเป็นกรรมการ และ

กรรมการที่เลือกควรอยู่กระจายทั่วหมู่บ้าน ไม่อยู่จุดเดียวกัน และคนที่เป็นกรรมการไม่ควรเป็นคนที่มีประวัติเสียหายเรื่องการเงิน การโกงยกยอก และต้องไม่ติดเหล้า การพนัน ยาเสพติดทุกชนิด

1.3 กฎระเบียบที่ใช้ในการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เหมือนกัน (ดูในภาคผนวก) อาจมีความแตกต่างกันบ้างตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน และกฎระเบียบบางข้อ อาจมีการปรับเปลี่ยน หรืออาจมีการเพิ่มกฎระเบียบขึ้นตามเหตุปัจจัยที่เกิดขึ้น โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะเสนอแนะนำกฎระเบียบให้แก่แต่ละกลุ่มทุกปี ในการศึกษานี้มุ่งนำเสนอกฎระเบียบที่ปรับปรุงเพิ่มขึ้นมาใหม่ในรอบปี ซึ่งเป็นกฎระเบียบที่เพิ่มเข้ามาในวาระประชุมกลุ่มประจำปี พ.ศ. 2554 เท่านั้น เป็นกฎระเบียบที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ประมวลจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับบางกลุ่ม เช่น การคดโกง แหกความสามัคคี จึงต้องลงไปดูและคอยแก้ปัญหาคลี่คลายความขัดแย้ง และนำมารวบรวมทำเป็นกฎระเบียบ นำเสนอให้แต่ละกลุ่มลงมติตัดสินใจเพื่อจะใช้เป็นกฎระเบียบของกลุ่ม ส่วนที่มาของกฎระเบียบที่มีการเปลี่ยนแปลงเพราะเกิดปัญหาขึ้น รายละเอียดอยู่ในหัวข้อการสร้างโยนิโสมนิการให้เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม โดยกฎระเบียบที่ปรับปรุงเพิ่มมาใหม่ในรอบปีประกอบด้วย 8 ข้อต่อไปนี้

(1) ถ้าสมาชิกกู้เงินไป ให้ทำประกันไว้ หมั้นละ 300 เพื่อคุ้มครองตัวเอง กฎระเบียบข้อนี้ที่เพิ่มเข้ามา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต นำเสนอขึ้นแนะแก่สมาชิก โดยให้เหตุผลที่ต้องทำประกันไว้ว่า “สมมติกู้ไป 3 แสนบาท อาจต้องเสียประกัน 9 พันบาท แต่คุ้มครอง 6 ปี ถ้าเกิดเสียชีวิตให้กองกลางช่วยจ่ายหนี้ให้ทั้งหมด โดยที่ทายาทหรือคนค้าไม่ต้องจ่าย” เจตนาที่ท่านอยากให้มีกฎระเบียบข้อนี้ เพราะต้องการช่วยคนค้าและลูกหลานไม่ให้เดือดร้อน เรียกว่าประกันตัวเอง แต่คุ้มครองสูงสุดไม่เกิน 3 แสนบาท แต่ถ้ามีเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้นอีก จะปรับเปลี่ยนอีกก็ได้ตามที่สมาชิกตกลงกัน

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ยังเสนอต่อไปอีกว่า “ถ้าเกิดกู้เงินไปแล้ว เกิดอุบัติเหตุไม่เสียชีวิตทันที เข้าโรงพยาบาลแล้วเสียชีวิตที่โรงพยาบาล ให้สมาชิกกำหนดช่วงเวลาของคำว่า ตายกะทันหันไว้ที่กี่วันแล้วแต่สมาชิกตกลงกันเอง สมมติ กำหนดไว้ 15 วัน ถ้าเสียชีวิตภายใน 15 วัน ให้กองกลางจ่ายหนี้ให้ทั้งหมด แต่ถ้าเกิน 15 วัน อาจเสียชีวิตวันที่ 16 หรือเกินไปกว่านั้น ให้จ่ายหนี้ให้ตามสัดส่วนของวันที่เกิน เช่น ถ้าเสียชีวิตวันที่ 16 เป็นหนี้อยู่ 1 แสนบาท ให้เอาหนี้ไปหาร 4 กลุ่มชำระหนี้ให้ 3 ส่วน อีกส่วนหนึ่งให้จ่ายเอง หรือถ้าเกินกำหนดเวลาไปมากกว่านั้น เช่น อาจเสียชีวิตหลังจากวันที่ 30 หรือเกินกว่านี้ ให้เอาหนี้ไปหาร 2 กลุ่มช่วยครึ่งหนึ่ง ออกเองครึ่งหนึ่ง”

(2) ถ้าสมาชิกกู้เงินไปแล้ว ประสบอุบัติเหตุ ถ้าไม่เสียชีวิต และพิการไม่ถาวร เช่น แขนหัก ขาหัก เป็นต้น กลุ่มจะช่วยแบ่งเบาภาระในช่วงทำกินไม่ได้ เช่น กู้ไป 5 หมื่นบาท กลุ่มจะส่งต้นให้เดือนละ 500 บาท กู้ไป 1 แสนบาท ส่งต้นให้เดือนละ 1,000 บาท โดยกำหนดเวลาส่งช่วยสมาชิกเป็นเวลา 6 เดือน ถ้าเกิน 6 เดือนแล้วยังทำกินไม่ได้ กลุ่มจะส่งต่อให้จนสามารถทำกินได้

(3) สมาชิกกู้เงินไปแล้ว เกิดเป็นโรค เช่น โรคมะเร็ง โรคตับ โรคเบาหวาน เป็นต้น ถ้าเสียชีวิตหลังจากกู้ไป 6 เดือน กลุ่มช่วยจ่ายให้ครั้งหนึ่ง แต่ก่อนจะให้สมาชิกลงมตินั้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เสนอต่อไปว่าต้องหาคำจำกัดความของคำว่า เสียชีวิตด้วยโรค เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตรงกันว่า อย่างไรถึงเรียกว่าเสียชีวิตด้วยโรค โดยท่านยกตัวอย่างว่า “สมมติอาตมาเป็นโรคเบาหวาน กู้เงินของกลุ่มไปแล้ว และทำประกันไว้ อาตมาล้มกินยา ชาดน้ำตาลตายเรียกว่าป่วยตายหรือตายกะทันหัน อีกตัวอย่างหนึ่ง อาตมาเป็นเบาหวาน กินยาประจำ แต่วันหนึ่งอาตมาไปเก็บผักบุ้ง ลื่นล้มจนน้ำตาย เรียกว่า ป่วยตายหรือตายกะทันหัน” เป็นการให้สมาชิกฝึกคิดร่วมกันก่อนจะมีมติในเรื่องของกฎระเบียบใหม่

(4) สมาชิกกู้เงินไปแล้ว เกิดการฆ่าตัวตาย ถ้ากู้ยังไม่ถึง 6 เดือน ไม่จ่ายประกันให้ แต่ถ้าหลังจาก 6 เดือน กลุ่มจ่ายให้ครั้งหนึ่ง ถ้าเกิน 1 ปี กลุ่มจะใช้หนี้ให้ทั้งหมด เจตนาของกฎระเบียบข้อนี้ พระอาจารย์สุบินนำเสนอเพื่อต้องการช่วยคนค้า แต่การชำระหนี้ให้หนี้ นั้น จะชำระตามหนี้จริงของเงินกู้ที่เหลือหลังจากเสียชีวิต เช่น กู้มา 1 แสน ใช้หนี้ไปแล้ว 7 หมื่น กลุ่มจ่ายให้อีก 3 หมื่นบาทกฎระเบียบข้อนี้ท่านนำเสนอแก่สมาชิกกลุ่ม เพราะเกิดปัญหาการฆ่าตัวตายที่กลุ่มหนึ่งแล้วไม่สามารถตกลงกันได้

(5) ถ้าสมาชิกขอเงินเท่าที่มีในสมุด ให้ทำประกันไว้ 300 บาท ถ้าเกิดกรณีเสียชีวิตหลังจากกู้ไปแล้ว ให้กองกลางช่วยปลดหนี้ให้ และให้ทายาทที่ไม่ได้เป็นหนี้ ไม่ได้ค้ำประกันใครมาขอเงินเท่าที่มีในสมุดผู้ตายไปทำศพได้ ท่านพยายามชี้แนะว่า เจตนาเพื่อต้องการให้มีทุนในการมาปนกิจศพตัวเอง ไม่ต้องเดือดร้อนใคร

(6) สมาชิกที่ขอกู้ ให้ลงชื่อไว้ล่วงหน้า เจตนาจะรู้ว่า ใครเป็นคนกู้ จะปล่อยกู้ให้ได้เท่าไร คนค้ามีประวัติดีหรือไม่ คนค้าซ้ากับคนอื่นหรือไม่ และให้คณะกรรมการเขียนชื่อสมาชิกที่ขอกู้ขึ้นบอร์ดรายงานให้สมาชิกทุกคนทราบ เพื่อจะได้รับทราบร่วมกันว่า ผู้กู้นั้นมีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ ข้อนี้ท่านปรับเพิ่มขึ้นจากข้อ 2 (ในภาคผนวก) เพราะเกิดปัญหาการคดโกงกันที่กลุ่มสัจจะกลุ่มหนึ่ง

(7) สมาชิกที่เป็นเจ้าของสมุด ถ้ากู้เงินในสมุดตัวเองไปปล่อยกู้ให้สมาชิกครอบครัวอื่น ถ้าจับได้ จะพักการปล่อยเงินกู้เจ้าของสมุดทุกเล่ม และไม่จ่ายเงินปันผลให้ครอบครัวเจ้าของสมุดทั้งหมด ถ้าป่วยหรือเสียชีวิตไม่มีสิทธิ์เบิกค่าสวัสดิการ

(8) ถ้ากรรมการรู้ว่า สมุดใครว่าง นำสมุดเขามากู้ ถ้าจับได้ ปลดออกจากการเป็นกรรมการ และไม่จ่ายค่าตอบแทนให้กรรมการทั้งบ้าน ครอบครัวของกรรมการไม่มีสิทธิ์กู้ ไม่จ่ายเงินปันผล ป่วยหรือเสียชีวิตไม่จ่ายสวัสดิการ

ดังนั้น กระบวนการจัดการกลุ่มด้านโครงสร้างของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งหมด โดยพิจารณาจากภาพรวมแล้ว จะมีความคล้ายคลึงกัน (กฎระเบียบที่เหมือนกัน) เพราะเป็นโครงสร้างที่

เกิดจากกัลยาณมิตรที่เป็นทุนทางสังคมเดียวกัน คือ การได้รับคำแนะนำสั่งสอนจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

2. ด้านมโนทัศน์

ภาพรวมด้านมโนทัศน์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์นั้น เกิดจากประสบการณ์ทางกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และหลักคำสอนที่ได้รับการสั่งสอนจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต มีรายละเอียดดังนี้

2.1 มโนทัศน์ด้านการมีสัจจะ ในส่วนนี้เกิดจากการหล่อหลอมหลักคำสอนที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต พยายามเทศน์สอนถึงหลักการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนอยู่เป็นประจำ โดยเฉพาะเรื่องสัจจะความจริงใจ ชื่อสัตย์นั้น ท่านจะเน้นเป็นพิเศษ เพราะการนำเงินมารวมกันเป็นสถาบันการเงินให้กู้ยืมภายในกลุ่มนั้น อาศัยสัจจะความจริงใจเป็นตัวขับเคลื่อน เพราะถ้าไม่มีสัจจะ อาจทำให้กลุ่มล่มสลายได้ง่าย ท่านจึงพยายามสอน เพื่อชี้ให้เห็นว่า “สัจจะ ความจริงใจชื่อสัตย์ ถ้ามีอยู่ในกลุ่มจะเป็นแหล่งทุนพึ่งพากันเองในอนาคต ถ้าใครไม่ชื่อสัตย์ ไม่จริงใจก็อยู่ลำบาก ที่ชื่อว่า กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต สัจจะ จะเป็นตัววัดคนภายในกลุ่ม และเป็นตัวแปรที่สำคัญให้เกิดทุนทางสังคมต่างๆ ทั้งความสามัคคี ความไว้วางใจ ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ที่สำคัญจะเป็นตัวระบุนิสัยคุณธรรมของคนในชุมชน เพราะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งขึ้นมาไม่ได้เน้นพัฒนาเงิน แต่เน้นพัฒนาคุณธรรม พัฒนาความชื่อสัตย์” โดยเวลาพระอาจารย์สุบิน ปณีโต สอน จะยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจและซึมซับได้ง่าย เช่นเนื้อความตอนหนึ่งที่สอนว่า

“การที่เราไม่จริงใจ ไม่ชื่อสัตย์ ไม่เปิดเผยความจริง คอยหาช่องเพื่อโกง เหมือนกับมอดที่ฝังตัวอยู่ในเนื้อไม้ ไม่สามารถมองเห็น ตรวจสอบได้ยาก สุดท้ายบ้านพังแบบที่เรายังไม่ทันรู้ตัว”

อีกประการหนึ่ง เมื่อคนในกลุ่มมาประชุมประจำปี กิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำประจำหลังการประชุม คือ การตั้งสัจจะอธิษฐานร่วมกัน โดยมีพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นผู้นำกล่าวคำตั้งสัจจะอธิษฐาน โดยมีเนื้อความว่า

“ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอให้คำสัตย์ปฏิญาณ ต่อหน้าพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย พร้อมทั้งเพื่อนสมาชิกทุกท่านว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่จริงใจ คิด พุด ทำในทางทุจริต ไม่ชื่อสัตย์ หวังทำลายสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลายมีอันเป็นไปด้วยประการต่างๆ แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าข้าพเจ้าทั้งหลาย คิด พุด ทำ ในทางจริงใจ ชื่อสัตย์สุจริตต่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย จงมีแต่ความสุขความเจริญตลอดสิ้นกาลนาน ถ้าใครโกงเงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วยเจตนา ขอให้เป็นบาป ทำมาหากินไม่ขึ้น และถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง ขอให้คำสัตย์ที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้กล่าวมาแล้วนี้ จงให้เป็นจริง เป็นจริง ทุกๆประการเทอญ สาธุ สาธุ สาธุ”

ดังนั้น การหลอมหลักคำสอนของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต บวกวัฒนธรรมในการสร้างสังคม ด้วยการตั้งสังฆะอธิษฐานร่วมกัน คนในกลุ่มสังฆะจะสะสมทรัพย์จึงมีมโนทัศน์เรื่องความมีสังฆะมาก

2.2 มโนทัศน์ด้านการช่วยเหลือ ในส่วนนี้เกิดจากการหลอมหลอมที่ได้จากโครงสร้างของกลุ่ม ผลการดำเนินการที่ปรากฏในรูปของการช่วยเหลือแบ่งปัน ดังเห็นจากกฎระเบียบต่างๆ (ในภาคผนวก) ที่เน้นการช่วยเหลือ และผลการดำเนินการที่เกิดขึ้น นำไปทำประโยชน์ต่อส่วนต่างๆภายในชุมชน เช่น การปันผลคืนสมาชิก การหักผลกำไรที่ได้จากการดำเนินการของกลุ่มเพื่อกองทุนน้ำไฟวัดหัก 10% เพื่อสมทบกองทุนทำบุญวันละบาทที่มีขึ้นเพื่อจ่ายเป็นบำนาญให้กับสมาชิก และจ่ายให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น (ตารางในภาคผนวก)

ดังนั้น การสะสมทุนทางสังคมในภาพรวม กลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นผู้คอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา เป็นการสะสมทุนทางสังคมที่ผ่าน 2 องค์ประกอบย่อย ด้านโครงสร้างและด้านมโนทัศน์ ที่หลอมหลอมให้คนในกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์เกิดการพัฒนาทั้งด้านความคิด กิจกรรมร่วมกัน และคุณธรรม สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยอาศัยความเกื้อกูลช่วยเหลือกัน และกัน

การสร้างความเป็นกัลยาณมิตรของสมาชิก และการสร้างโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม โดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

ในระยะแรก เมื่อมีกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์เกิดขึ้นแล้ว บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต กลายเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ ที่มีส่วนสนับสนุน ผลักดันให้เกิดกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ในชุมชนต่างๆ จนทำให้คนในชุมชนมีการรวมตัวกัน ทำให้โครงสร้างกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์กลุ่มต่างๆ มีความคล้ายคลึงกัน ในแง่ของการสร้างวัฒนธรรมหรือค่านิยมที่ดีงามร่วมกัน เพราะบทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ในฐานะเป็นทุนทางสังคมนั้น ต่างจากการพัฒนาสมัยใหม่ที่ผ่านมา ซึ่งเปลี่ยนทุนทางสังคมให้เป็นตัวเงิน และเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนน้อย แต่บทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโตนั้น เป็นการเปลี่ยนทุนที่เป็นตัวเงินให้เป็นทุนทางสังคมเพื่อประโยชน์แก่คนส่วนมาก เพราะพระอาจารย์สุบิน ปณีโต อาศัยความจำเป็นทางการเงินและความเดือดร้อนของคนในชุมชนในการตั้งกลุ่มสังฆะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ได้พัฒนาในรูปแบบการมีเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง แต่พัฒนาโดยเอาวัฒนธรรมเป็นตัวตั้ง คือ ต้องการให้คนในชุมชนมีวัฒนธรรมในการสร้างกัลยาณมิตร วัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมแบบโยนิโสมนสิการ

1. การสร้างความเป็นกัลยาณมิตรของสมาชิกโดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต พุ่มเทก่าลังกายกำลังความคิด เข้าไปช่วยสนับสนุนผลักดันและแก้ปัญหาให้กับคนในชุมชนอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจ จากการมองเห็นปัญหาความ

จำเป็นทางการเงินของคนในชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนส่วนมากประสบปัญหาหนี้สิน หรือ ถูกนายทุน ยึดที่ทำกิน ซึ่งสาเหตุปัญหามาจากหลายทาง เช่น ความคิดของคนในชุมชนไม่ทันนายทุน คนเสียสละ ไม่มี คนเชื่อมหรือทุนไม่มี การจัดการไม่มี เป็นต้น ซึ่งเป็นตัวแปรให้เกิดปัญหา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงมีความเมตตาอยากช่วยให้คนเหล่านี้พ้นทุกข์ โดยการมองผ่านหลักธรรมะที่พระพุทธเจ้าส่งสาวกไป ประกาศศาสนามีใจความว่า “จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนทั้งหลาย”

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต คิดถึงหลักธรรมที่เป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ ฉะนั้น เมื่อคน ในชุมชนมีปัญหาทางเศรษฐกิจ คือ ความจำเป็นทางการเงิน ท่านจึงยึดเอาส่วนนี้เป็นเครื่องมือเพื่อช่วย คน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และเป็นเครื่องมือในการรวมคน เป้าหมายเพื่อสอนธรรมะ เพื่อให้ คนพ้นความทุกข์ ไม่ใช่เป็นเครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ตนแต่อย่างใด พระอาจารย์สุบิน ปณีโต บอกว่า

“สิ่งที่เราทำนั้นมีเพียงเรื่องเดียว คือ การเผยแผ่ธรรมะเพื่อให้คนพ้นทุกข์ และเกิดประโยชน์ แก่คนส่วนใหญ่ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชน โดยที่เราไม่ต้องลงไปทำ แต่วางเกณฑ์และให้ คำแนะนำปรึกษา ไม่ใช่เราไปทำ แต่เราต้องเป็นคนช่วยมองช่วยคิดว่า จะใช้หลักธรรมอะไรในการที่จะ เข้าไปช่วย ส่วนการได้ประโยชน์ของเรา ต้องมองตามการได้ของพระพุทธเจ้า และพระอริยสาวกเพราะ ท่านได้ในฐานะช่วยคนให้พ้นความยากลำบาก ช่วยให้คนพ้นทุกข์ ช่วยให้คนในสังคมดีขึ้น ช่วยให้คน ในสังคมรักกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันเป็นสิ่งที่ได้ตามหลักพุทธศาสนา ซึ่งเป็นประโยชน์ของคนส่วน ใหญ่ จึงลงไปช่วยโดยการเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเอง เพื่อประโยชน์ของคนส่วนมาก สละ ความสุขส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ซึ่งคนในชุมชนในกลุ่มเท่านั้นที่เขาเข้ามา สัมผัสจะรู้ความจริงว่าเราไม่ได้เอาอะไรของเขามา” (สุบิน ปณีโต. พ.ศ. 2554 : สัมภาษณ์)

ฉะนั้น การจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ขึ้น จึงเป็นวิธีการในการรวมคนในชุมชนของพระ อาจารย์สุบิน ปณีโต โดยทำตนให้เป็นกัลยาณมิตร ด้วยการมีบทบาททั้งการคิดริเริ่ม แนะนำเป็นที่ ปรึกษาให้กับแต่ละกลุ่ม เพื่อให้คนในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยลงไปในพื้นที่ชุมชนต่างๆ เพื่อช่วยแก้ปัญหาโดยไม่รับผลตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้นเพราะการรับผลตอบแทนเหมือนกับการเป็นลูกจ้าง แต่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เข้าไปช่วยใน ฐานะหน้าที่พระสงฆ์ที่ต้องทำแก่ชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์ คือ การสอดแทรกหลักธรรมะ และการให้คน ในชุมชนพึ่งพาตนเองได้เพราะท่านได้รับการหล่อหลอมหรือวัฒนธรรมจากครูบาอาจารย์ในแนวคิด เรื่องการสงเคราะห์ชุมชนเป็นหลักการสำคัญ คือ

1. ให้มีวินัยและยึดระเบียบ
2. ยึดถือในประเพณีและวัฒนธรรม
3. ให้สงเคราะห์ชาวบ้าน
4. ให้ส่งเสริมสนับสนุนชุมชนด้านการศึกษา

ในการตั้งกลุ่มครั้งแรกนั้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ต้องลงไปในพื้นที่ชุมชนเอง โดยที่คนในชุมชนไม่ได้ยินมนต์ไป โดยอาศัยความเป็นพระ และอาศัยทุนชุมชน ทั้งความเชื่อ วัฒนธรรม ความเคารพ ความเชื่อเพื่อ โดยการไปขอเทศน์ในช่วงเช้าวันพระที่คนมาชุมนุมกันมากเพื่อทำบุญในวัดต่างๆ ช่วงเวลาที่พระกำลังฉันเช้า ขอโอกาสท่านเจ้าอาวาสเพื่อจะเทศน์ชี้แจงถึงความจำเป็นในการปลูกจิตสำนึกใหม่ และความจำเป็นที่ชาวบ้านต้องพึ่งพากันเอง โดยการรวมกันเป็นระบบสถาบันการเงิน จนปัจจุบันมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประมาณ 165 กลุ่ม ด้วยความจริงใจที่อยากจะช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทน พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กล่าวว่า

“เราช่วย ช่วยเพราะความจริงใจ เพราะเป็นหน้าที่ของพระภิกษุที่ต้องสงเคราะห์ชาวบ้าน ไม่ใช่ช่วยเพราะหวังผลตอบแทน ถ้าจะให้ผลตอบแทน เราไม่เอา ถ้าเราเอาก็เหมือนกับเราเป็นลูกจ้าง เป้าหมายของเราไม่ใช่แสวงหาลาภ ไม่ใช่แสวงหายศ และไม่หวังให้ใครมาสรรเสริญ แต่หวังให้พวกเขาพึ่งพาตัวเองได้ เพราะถ้าเราไปรับอะไรจากเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเขาถวายมา 500 บาท หรือ 1,000 บาท เวลาเราจะกลับไปพูดจะไม่มีน้ำหนัก เหมือนกับที่เราไปทำงานในฐานะมีส่วนได้ ไม่ใช่เป้าหมายของเรา เป้าหมายของเรา คือ การหารอระมาสอนให้กับเขาได้อย่างไร คือ ต้องหาวิธีให้คนมารวมกัน”(สุบิน ปณีโต. พ.ศ.2554 : สัมภาษณ์)

ต่อมา เมื่อมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพิ่มจำนวนมากขึ้น บทบาทของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต มีเพิ่มมากขึ้น จากที่ต้องลงไปในพื้นที่ชุมชนเอง เป็นคนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มานิมนต์ท่านไป จากบทบาทเพื่อสนับสนุนความเป็นกัลยาณมิตรให้เกิดขึ้นกับชุมชน เป็นบทบาทเพื่อคอยพยุงและพัฒนาความยั่งยืนของความเป็นกัลยาณมิตร เพราะบางที่เมื่อบางกลุ่มมีความเข้มแข็งทางการเงิน ในขณะที่คุณธรรมกลับไม่เข้มแข็งตาม จนเกิดปัญหาต่างๆ เช่น การคดโกง แหกความสามัคคี ท่านจำเป็นต้องลงไปดูและคอยแก้ปัญหาคลี่คลายความขัดแย้ง และนำปัญหานั้นมาสร้างเป็นกฎระเบียบพร้อมนำเสนอลงมติในกลุ่มอื่น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นกับชุมชนกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มอื่น พร้อมทั้งพยายามปลูกจิตสำนึกเรื่องความซื่อสัตย์ จริงใจ กตัญญูรู้คุณเพราะจะเป็นแหล่งทุนพึ่งพิงช่วยเหลือสร้างกัลยาณมิตรให้ยั่งยืนในอนาคต โดยเน้นหนักในเรื่อง ความกตัญญู และความซื่อสัตย์เป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกัลยาณมิตรที่ดีในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพราะเวลาเมื่อท่านสอนจะพูดอยู่เสมอว่า “คนที่เยี่ยมไป ต้องขอบคุณ รู้คุณเพื่อนในกลุ่มทุกคน เพราะคน 90 คน 100 คน หรือ 200 คน เขาช่วยเธอ ไม่ใช่ว่าไม่ซื่อสัตย์ต่อเขาอีก ฉะนั้น คนเหล่านี้เขาช่วยให้เราแก้ปัญหาได้แล้ว เพราะจะเยี่ยมทุนที่เหน็ดเหนื่อยไม่มีใครให้ เพราะไม่มีหลักทรัพย์อะไรไปค้ำประกัน ฉะนั้น เธอต้องรู้จักรักชุมชน ใครมีปัญหาเดือดร้อนก็ต้องไปช่วยเขา” (สุบิน ปณีโต. พ.ศ. 2554: สัมภาษณ์)

2. บทบาทการสร้างกาลยานมิตรที่สำคัญ ณ ปัจจุบันของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

บทบาทการสร้างวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพราะพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ต้องการให้คนในกลุ่มนำจุดเด่นที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนมากที่สุด กล่าวคือ ในปัจจุบันนี้ ท่านกำลังพยายามเพื่อผลักดันให้เกิดตลาดกลางยางในภาคตะวันออก เพราะท่านเห็นว่า ในปัจจุบัน จังหวัดตราด มีคนปลูกยางเพิ่มมากขึ้น จึงแนะนำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มไหนที่มีเงินเหลือ ตั้งโรงยางเป็นของกลุ่มเพื่อรับซื้อยางจากสมาชิกหรือคนในพื้นที่ รวบรวมส่งขายให้บริษัทรับซื้อยาง ซึ่งจะทำให้ได้ราคาดีกว่า

ส่วนแนวคิดในการผลักดันให้เกิดตลาดกลางยางในภาคตะวันออกนั้น เกิดจากความต้องการให้มีทุนจากภาครัฐเข้ามาอุดหนุนคนในชุมชน เนื่องจากการมีตลาดกลางยางนั้น จะช่วยให้ได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนสงเคราะห์ยาง ส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการปลูกยาง ส่วนหนึ่งเพื่อการสนับสนุนการหาตลาด อีกส่วนหนึ่งเพื่อเป็นการส่งเสริมการค้าขายของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันชาวบ้านไม่มีกำลังต่อรองกับหน่วยงานนี้ และไม่มีตัวเชื่อมที่กระตือรือร้นผลักดัน ทำให้คนในชุมชนไม่สามารถเอาเงินจากกองทุนเหล่านี้มาใช้ได้ อีกส่วนหนึ่ง พระอาจารย์สุบิน ปณีโต เห็นปัญหาที่พ่อค้าทั้งหลายกดขี่ราคาขาย เพราะคนในชุมชนต่างคนต่างขาย ท่านจึงคิดที่จะให้คนในชุมชนรวมตัวกัน เพื่อมีอำนาจต่อรองมากขึ้น จึงเริ่มเคลื่อนไหว โดยให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีเงินเหลือ ซึ่งส่วนมากทำสวนยาง นำยางมารวมกัน และเอาเงินกลุ่มที่เหลือไปซื้อยางจากสมาชิกและคนในชุมชนที่ทำสวนยาง รวบรวมส่งขายโดยตรงให้กับบริษัทรับซื้อยาง ถ้าเกิดผลักดันจนมีตลาดกลางในภาคตะวันออกได้ จะทำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่รวมตัวตั้งโรงยาง เอายางไปขายตลาดกลาง ให้ตลาดกลางเปิดประมูล

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต บอกว่า “การรวมตัวกันเอายางไปขายนั้น เคยมีสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย) หน่วยงานของรัฐเคยทำ แต่ไม่สำเร็จ เนื่องจากคนในชุมชนไม่มั่นใจว่าจะได้เงินหรือไม่ เพราะส่งยางไปแล้ว หลังจาก 7 วัน ถึงจะได้เงิน ท่านจึงสร้างความมั่นใจให้กับคนในชุมชน โดยแนะนำให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เข้าไปซื้อและจ่ายเงิน ดังนั้น คนกลางหรือคนเชื่อมที่จะเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนจึงสำคัญ เพราะหน่วยงานราชการแก้ปัญหาให้เขาไม่ได้ รวมถึงกระบวนการเข้าไปจัดการก็ไม่มีคนเข้าไปจัดการ คนในชุมชนจึงกลายเป็นคนด้อยโอกาส รวมตัวกันไม่ได้ เพราะไม่มีคนเชื่อม หรือมีคนเชื่อมก็ไม่มั่นคงเพราะไม่มีทุน หรือมีทุน คนส่วนมากก็ขาดความสามัคคี เพราะขาดคนกลางหรือคนเชื่อมให้ ท่านจึงพยายามที่จะเป็นตัวเชื่อมให้ เพราะไม่มีผลประโยชน์ โดยเริ่มผลักดันให้เคลื่อนไหวในภาพรวมทางสังคมในการต่อรองในอนาคต เพราะถ้าเกิดตลาดกลางได้ จะสามารถดึงทุนจากภาครัฐมาแก้ปัญหาให้กับคนในชุมชนได้ เพราะถ้ามีทุน โอกาสและความได้เปรียบจะมีมาก ซึ่งตอนนี้ชาวบ้านขาดโอกาส ขาดความได้เปรียบ จึงกลายเป็นคนด้อยโอกาส” (สุบิน ปณีโต.พ.ศ.2554: สัมภาษณ์)

ในปัจจุบัน โรงงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ มีทั้งหมด 4 โรง ที่กำลังพัฒนาสู่ความมั่นคง พระอาจารย์สุบิน ปณีโต บอกว่า “เรื่องเหล่านี้ต้องค่อยๆทำ เพราะมันเคลื่อนค่อนข้างยาก เนื่องจากยังขาดบุคลากรที่จะเสียสละและเป็นที่นับถือของคนในชุมชนด้วย อีกอย่างเรื่องของทุน และเรื่องของตลาดต้องค่อยๆหาเพราะยังไม่มีทุนมาก และตลาดก็ยังไม่ชัดเจน ที่สำคัญ ทำอย่างไรคนที่เขาเข้ามารวมกลุ่มเรื่องยางจะอยู่หรือรวมตัวกันได้นาน ซึ่งต้องค่อยๆคิดค่อยๆทำ โดยนำธรรมะเข้าไปใส่ในหลายรูปแบบ ท่านยกตัวอย่าง โรงงานทำยว้งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทำครั้งแรก ต้องวางหลักเกณฑ์เพื่อดึงคนให้อยู่รวมกลุ่ม โดยจัดสวัสดิการให้ โดยสมาชิกที่เอายางมาขายเข้ากลุ่มปีที่สองเป็นต้นไป ถ้าป่วยสามารถเบิกเงินค่ารักษาพยาบาลจากกลุ่มได้ และมีเงินกองทุนไว้ช่วยเหลือเวลาเสียชีวิต”

ในปัจจุบัน พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กำลังคิดวางรูปแบบผลักดันให้กลุ่มหรือคนในกลุ่มมีแนวทางที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การสร้างคน เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน โดยการจ้างสมาชิกกลุ่มที่มีฐานะยากจน หรือสมาชิกที่ว่างงานให้มาตักน้ำยางที่โรงงานของกลุ่ม ถ้าลูกของสมาชิกกลุ่มประพฤติตัวดี สามารถนำมาทำงานในกลุ่มโรงงาน โดยจะตั้งเป็นทุนการศึกษาให้ การวางรูปแบบนี้ จุดประสงค์ของท่าน คือ ต้องการได้ความเป็นครอบครัว ได้ศรัทธาของสมาชิกกลุ่ม ได้สังคม และได้เด็กเข้ามาฝึกหัดการเรียนรู้ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กล่าวว่า “การที่เด็กได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้งาน ต่อไปในอนาคตจะทำให้เด็กเหล่านี้ รู้ว่าหมู่บ้านเรามีวัดตฤติบและวิธีการหาวัตถุดิบ ตลอดจนวิธีการหาตลาดได้ ส่วนการให้ทุนเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสทางการศึกษาจุดประสงค์ คือ การเป็นคนที่มีคุณภาพเพื่อกลับมาช่วยชุมชน ช่วยครอบครัว ฉะนั้นธุรกิจทุกอย่างแทนที่จะเป็นธุรกิจส่วนตัวกลับกลายเป็นธุรกิจส่วนรวม กำไรทุกอย่างแทนที่จะเป็นของพ่อค้า กลับกลายเป็นกำไรมาช่วยชุมชน การสร้างคนขึ้นมาจุดประสงค์เพื่อจะให้เขาทำสิ่งใดกลับมาช่วยชุมชนเขาเอง เหมือนกับต้นไม้ทั้งป่าที่ใช้ใบใช้ดอกใช้กิ่งของมันที่หล่นลงมาเป็นปุ๋ยของมันเอง” (สุบิน ปณีโต.พ.ศ.2554: สัมภาษณ์)

3. การสร้างโยนิโสมนสิการให้เกิดขึ้นกับสมาชิกกลุ่ม

พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะสอนให้คนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์รู้จักคิดพิจารณาแบบโยนิโส-มนสิการ โดยการหาตัวอย่างหรือโครงการที่ประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวมาให้คนในชุมชนได้รู้ ได้ศึกษาประกอบการพิจารณา เพราะท่านบอกว่า “บางที่คนในชุมชนคิดไม่เป็น คิดไม่ได้ในบางเรื่อง เพราะหนึ่งขาดความรู้ในเรื่องของข้อมูล สองขาดคนเชื่อมผลักดัน” โครงการต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนจึงได้รับการถ่ายทอดจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต สู่ชุมชน พร้อมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่จะเอาโครงการนี้หรือไม่” ดังตัวอย่าง เช่น โครงการตกเขียวของจังหวัดพระเยา เป็นต้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะสอนตามความเป็นจริงของสิ่งที่เกิดเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ร่วมคิด มีส่วนร่วมเพื่อให้สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์มีวัฒนธรรมการเรียนรู้ตามความเป็นจริง กล่าวคือ กฎระเบียบต่างๆของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จะเป็นผู้กำหนดขึ้นมาจากการประมวลหรือเห็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับบางกลุ่ม และนำมาปรับปรุงให้เป็น

กฎระเบียบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์หรือกฎระเบียบข้อไหนที่ยังไม่ชัดเจน จนทำให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจผิด ท่านจะปรับแก้ให้ชัดเจน พร้อมนำเทคนิคที่แนะนำต่อชุมชนกลุ่มสัจจะแต่ละกลุ่มในโอกาสที่ท่านลงกลุ่ม โดยกฎระเบียบอันเดิมที่ไม่มีปัญหา ท่านจะถามคนในกลุ่มสัจจะว่า “คงไว้เหมือนเดิมหรือจะปรับปรุงแก้ไขหรือไม่” ซึ่งส่วนมากแต่ละกลุ่มจะยอมรับและคงไว้เหมือนเดิม แต่อาจมีการปรับรายละเอียดบ้างขึ้นอยู่กับกลุ่มไหนจะตกลงกัน เช่น ค่าบำรุง หรืออัตราเงินให้กู้ของแต่ละกลุ่ม เป็นต้น ที่อาจมีความแตกต่างกันหรือเท่ากัน ซึ่งเป็นการตกลงกันเองของแต่ละกลุ่ม ส่วนกฎระเบียบอันใหม่ที่เพิ่มหรือปรับขึ้นมานั้น ท่านจะได้จากการประมวลจากการเกิดปัญหาในบางกลุ่มที่ท่านเข้าไปช่วยแก้ปัญหาหรือบางอย่างก็ปรับขึ้นมาเองจากการได้เห็นปัญหาด้วยตัวท่าน เพื่อให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ยกตัวอย่างเช่น กรณีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่บ้านหนองสะโน หมู่ 3 และหมู่ 4 ที่เกิดปัญหาการคดโกงกันขึ้นภายในกลุ่ม เงินหายไป 3 ล้านบาท เพราะคนในกลุ่มบางคนมองเห็นช่องทางคดโกงด้วยการเอารายชื่อคนในกลุ่ม คือ ใครที่เป็นสมาชิกหรือเป็นกรรมการที่ตายไป เอาชื่อคนกลุ่มนี้มากู้ใหม่ โดยปกปิดไม่ยอมแจ้งให้รับรู้ ปรากฏว่า รายชื่อคนที่กู้เงินไปไม่มีตัวตนอยู่ ทำให้เกิดปัญหาขึ้นในกลุ่มคือเกิดการทะเลาะกัน พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงตั้งกฎระเบียบใหม่ โดยให้คณะกรรมการเขียนชื่อผู้กู้ และรายรับรายจ่ายอย่างชัดเจน และให้นำมาเขียนขึ้นบอร์ดให้สมาชิกทุกคนรับทราบทุกเดือน เพื่อจะได้ตรวจสอบได้ว่า คนที่กู้ไปนั้นมีตัวตนอยู่จริงหรือไม่หรือกู้เงินไปจริงหรือไม่

อีกกรณีหนึ่ง ที่บ้านวังผกา ตำบลท่ากุ่ม เกิดกรณีสมาชิกกู้ยืมเงินจากกลุ่มไปแล้ว นำไปให้เพื่อนสมาชิกอีกคนหรืออีกครอบครัวหนึ่งยืมต่อ จนเกิดปัญหาคือ คนที่ยืมจากเพื่อนสมาชิกไม่ยอมจ่ายเงินคืนเพื่อนสมาชิกที่ให้ยืม หนีออกจากชุมชน ทำให้คนที่กู้ยืมเงินจากกลุ่มไม่สามารถนำเงินใช้คืนกลุ่มได้ กลุ่มนี้ถึงกับล้มไปครั้งหนึ่ง เพราะคนที่กู้ยืมเงินกลุ่มไปให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นยืมต่อ มีมากถึง 60 กว่าบัญชี ทำให้ไม่สามารถนำเงินมาคืนกลุ่มได้ จนกลุ่มเกิดความแตกสามัคคีกันขึ้น พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงได้วางกฎระเบียบใหม่ โดยต่อไปใครเป็นเจ้าของสมุด ถ้าอยู่นอกหมู่บ้านหรือนอกพื้นที่ ถ้ากู้เงินไปให้ครอบครัวอื่นถ้าจับได้ จะพักการปล่อยเงินกู้ เงินปันผลจะไม่จ่ายให้ และเวลาป่วยหรือตายจะไม่มีสิทธิได้รับสวัสดิการ และต่อไปเมื่อรับสมาชิกจะรับเฉพาะคนที่อยู่ในพื้นที่จริงเท่านั้น

อีกตัวอย่างหนึ่ง กรณีที่บ้านฉางเกลือ ตำบลห้วยแร้ง อำเภอเมือง ที่สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กู้เงินกลุ่มไปแล้ว เกิดการฆ่าตัวตาย ทำให้คนในกลุ่มตกลงกันไม่ได้ว่า จะจ่ายเงินประกันให้หรือไม่ ทำให้ภาระตกไปอยู่กับคนค้าประกัน พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จึงได้วางกฎเกณฑ์ไว้เพื่อช่วยคนค้าประกัน คือ ถ้าเกิดกรณีการฆ่าตัวตาย ถ้ากู้ยังไม่ถึง 6 เดือน ไม่จ่ายประกัน แต่ถ้าหลังจาก 6 เดือน กลุ่มจ่ายให้ครั้งหนึ่ง ถ้าเกิน 1 ปี กลุ่มจะจ่ายหนี้ให้ทั้งหมด แต่การชำระหนี้ให้หนี้ จะชำระหนี้จริงของเงินกู้ที่เหลือหลังจากตาย หมายความว่า เหลือหนี้เท่าไร กลุ่มจะจ่ายให้เท่านั้น

ฉะนั้น คนในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จะได้รับการเรียนรู้จากประสบการณ์ผ่านกฎระเบียบที่ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต นำมาจากความเป็นจริงของสังคมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อนำมาให้กลุ่มได้รู้ได้ศึกษา เพื่อหาวิธีป้องกันแก้ไขตามความเป็นจริง

ผลที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม ทั้งทางเศรษฐกิจและการศึกษา (การเป็นคนดีมีศีลธรรม)ในแต่ละกลุ่ม

จากการสำรวจกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 3 กลุ่ม ได้จำนวนตัวอย่างในแต่ละกลุ่มดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 จำนวนสมาชิกตัวอย่างที่ศึกษาของแต่ละกลุ่ม

กลุ่มที่	จำนวนปีที่ก่อตั้งกลุ่ม	จำนวนตัวอย่าง
1. กลุ่มบ้านแหลมซ้อ หมู่ 2	17	18 คน
2. กลุ่มบ้านแสนสุข หมู่ 9	18	27 คน
3. กลุ่มบ้านหนองปรือ หมู่ 5	13	24 คน

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งจากข้อมูลทัศนคติในส่วนบุคคล การดำเนินงานของกลุ่ม และข้อมูลของสมาชิก มีผลที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านแหลมซ้อ หมู่ 2 ตำบลเนินทราย อำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่งก่อตั้งมาทั้งหมด 17 ปี มีสมาชิก ณ ปัจจุบัน 633 คน ถือหุ้นจำนวนทั้งหมด 728,639 หุ้น รวมเป็นเงินหุ้นทั้งหมด 7,286,390 บาท โดยมีเหตุผลการเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

1.1 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ

ตาราง 3 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน	16	88.9
สวัสดิการที่ดี	12	66.6
ผลตอบแทนที่ดี	7	38.9
โครงสร้าง/รูปแบบการบริการของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ	15	83.3
คำแนะนำจากญาติพี่น้อง	6	33.3

จากตาราง พบว่า เหตุผลที่คนในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณิโต ถึงร้อยละ 88.9 และโครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือร้อยละ 83.3 และสวัสดิการของกลุ่มที่ดีตามลำดับ ร้อยละ 66.6 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีพระอาจารย์สุบิน ปณิโต เป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) และ สวัสดิการ (มโนทัศน์) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่ม

1.2 กระบวนการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ จากการดำเนินการของกลุ่ม สัจจะทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบ) และด้านมโนทัศน์ ทำให้วิเคราะห้ได้ถึงผลการดำเนินการของกลุ่มแหลมซ้อ (ดูรายงานการดำเนินการของกลุ่มในภาคผนวกในหน้า104) มีลักษณะดังต่อไปนี้

ลักษณะการดำเนินการของกลุ่ม ประกอบด้วยปัจจัย 4ประการ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนการ ดำเนินการของกลุ่ม ดังตารางนี้

ตาราง 4 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ

1. ด้านเงินทุนไหลเข้า	2. กฎระเบียบของกลุ่ม	3.การกระตุ้นของกลุ่ม	4. กองบุญ
ได้แก่ การกู้ยืมของสมาชิก กลุ่ม เงินในธนาคาร สลากออมสิน ลงทุนร้านค้า เป็นต้น	ได้แก่ เงินค่าบำรุง เงินค่า ประกันเงินกู้ ค่าธรรมเนียมต่างๆ เป็นต้น	ได้แก่ สวัสดิการต่างๆ เช่น ค่าพยาบาลผู้ป่วย หรือสวัสดิการสำหรับ คนตาย	กองทุนทำบุญวัน ละบาท ฯ

1. เงินทุนไหลเข้า ซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น การกู้ยืมของสมาชิก เป็นต้น เป็นปัจจัยที่เข้ามาเป็นสภาพคล่องในระบบของกลุ่ม เพื่อรอการปล่อยกู้ให้สมาชิกและการลงทุนของกลุ่ม ในรูปแบบของการให้กู้ยืมเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆของสมาชิก ดังนั้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับแรงขับเคลื่อนของเงินทุนที่ไหลเวียนในกลุ่ม โดยมีกฎระเบียบและสัจจะร่วมกันเป็นตัวเสริมแรงให้เกิดการเติบโตอีกทางหนึ่ง

2. กฎระเบียบของกลุ่ม เป็นตัวสนับสนุนผลักดันให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนไหลเข้าในรูปแบบของ ค่าบำรุง หรือค่าธรรมเนียม การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มด้วยความสัจจะจริงใจ ซื่อสัตย์

3. การกระตุ้นของกลุ่ม ด้วยการมีระบบสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่ารักษาคนป่วย คนพิการ หรือผู้เสียชีวิต เป็นต้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับ การมีมโนทัศน์ทางการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม

4. กองบุญ เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มอย่างหนึ่งเพื่อนำผลกำไรที่ได้จากกลุ่มไปใช้ในการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบกองทุนทำบุญวันละบาท เช่น จ่ายเป็นค่าบำนาญผู้สูงอายุ และจ่ายเป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมให้กับสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัย 4 อย่างนี้เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ทำให้สมาชิกในกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งผลประโยชน์ส่วนตัว (ระยะสั้น) ในรูปของเงินปันผลและสวัสดิการ และผลประโยชน์ส่วนรวมทางสังคม (ผลระยะยาว) ในรูปของค่าบำนาญ

1.3 ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ทำให้สมาชิกมีความเชื่อร่วมกันในรูปแบบโครงสร้างของกลุ่มสัจจะสหกรณ์ โดยมีผลที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ตาราง 5 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสหกรณ์บ้านแหลมซ้อ

ประโยชน์ของกลุ่มสัจจะสหกรณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน	15	83.3
การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	13	72.2
การสร้างความไว้วางใจต่อกันของคนในชุมชน	16	88.9
การสร้างความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชน	17	94.4
การสร้างความรับผิดชอบ	14	77.7
การสร้างความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันของคนในชุมชน	15	83.3
ผลประโยชน์ตอบแทน	10	55.5
การสร้างและการกระจายรายได้ทั่วถึงชุมชน	15	83.3

จากตาราง ทูทางสังคมในกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ด้านความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างกลุ่มทำให้กลุ่มมีทูทางสังคมทางด้านสร้างความสามัคคีกันมากที่สุดถึงร้อยละ 94.4 รองลงมาคือการสร้างความไว้วางใจร้อยละ 88.9 ความซื่อสัตย์สุจริต และเพื่อประโยชน์ของชุมชนร้อยละ 83.3 เท่ากันตามลำดับ

1.4 รูปแบบผลประโยชน์ของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ที่เกิดจากการดำเนินการของกลุ่ม มีรูปแบบลักษณะดังตารางนี้

ตาราง 6 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ในปี 2554

ผลประโยชน์ต้น	จำนวน(บาท)	ผลประโยชน์ทางสังคม	จำนวน(บาท)
1. กองทุนทำบุญวันละบาท10%	76,389	1. ค่ารักษาพยาบาลสมาชิก	37,000
2.จ่ายค่าสวัสดิการ 50%	343,751.00	2. สมาชิกเสียชีวิต 2 ราย	7,330
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น		3. สมาชิกวันละบาทเสียชีวิต	45,000
ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2%		4. ค่ารักษาความปลอดภัย/คนพิการ	180
3. จ่ายเงินปันผล 50%	343,751.00	5. ค่าตอบแทนกรรมการ/ค่าวัสดุ	43,530
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น		6. จ่ายสมทบทุนของบุญคนละ 10 บาท	6,330
ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 4%			
หุ้นทั้งหมด 728,693.00		อัตราค่าผลตอบแทนต่อหุ้นละ 0.47	

ที่มา: จากการวิเคราะห์รายงานการดำเนินงานในรอบปีที่ 17 ของกลุ่ม ดังที่แสดงในภาคผนวก

จากตาราง พบว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ ได้นำเงินที่ได้จากผลกำไรจากการดำเนินการ แบ่งเข้ากองทุนทำบุญวันละบาท 10% และนำเงินที่เหลือจาก 10% ที่บริจาคเข้ากองทุน นำมาจ่ายเป็นค่าสวัสดิการ 50% และจ่ายเป็นเงินปันผลอีก 50% จากผลการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ผลประโยชน์ส่วนตน ที่อยู่ในรูป

1.1. จ่ายเป็นค่าสวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์ส่วนตน (สมาชิก) ที่จะได้รับในรูปของสวัสดิการต่างๆ ในเรื่องของสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลคนป่วย คนเจ็บ หรือสวัสดิการสำหรับผู้เสียชีวิต หรือสวัสดิการด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระยะยาวที่คนในกลุ่มจะได้รับ ซึ่งจากตาราง พบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ ได้รับสวัสดิการในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2% จากจำนวนสวัสดิการที่จ่ายทั้งหมด 50%

1.2. จ่ายปันผล หมายถึง เงินสดที่ผู้ถือหุ้นได้รับทันที หรือผลประโยชน์ตน (สมาชิก) ที่เป็นเงินสดที่ได้รับทันทีในระยะสั้น จากตารางพบว่า สมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ ได้รับเงินปันผลในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 4% จากอัตราค่าผลหุ้นที่จ่ายให้หุ้นละ 0.47 บาท ต่อหุ้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ตนของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ พบว่า ค่าสวัสดิการในรูปของการช่วยเหลือที่จะได้รับในอนาคต และเงินปันผลที่กลุ่มบ้านแหลมซ้อได้รับ เมื่อบวกกัน ทำให้กลุ่มบ้านแหลมซ้อ ได้รับอัตราผลตอบแทนสุทธิที่กลุ่มจ่าย เท่ากับ 6% ซึ่งมากกว่าการฝากเงินกับธนาคารทั่วไปในปัจจุบันซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอยู่เพียง 3% โดยประมาณเท่านั้น

2. ผลประโยชน์ทางสังคม ที่อยู่ในรูป

2.1. กองทุนทำบุญวันละบาท หมายถึง กลุ่มจะแบ่งเงินจากผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินการ 10% เพื่อจ่ายเป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมจากสวัสดิการที่ได้รับเดิมแก่สมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งในรูปของค่าคลอดบุตร ค่าเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายงานศพเมื่อเวลาเสียชีวิต อีกส่วนหนึ่งจะนำไปจ่ายเป็นเงินเดือนให้กับผู้สูงอายุในชุมชน

2.2. กองบุญ หมายถึง เงินที่ได้จากการบริจาคร่วมกันของกลุ่มเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม เช่น บริจาคเป็นค่าทำบุญน้ำ-ไฟวัด ค่าทำบุญงานมงคลต่างๆ ค่าปลูกป่าอื่นๆ ฯลฯ เป็นต้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ทางสังคมของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้ ก่อให้เกิดทุนทางสังคมผ่าน 2 องค์ประกอบย่อยในลักษณะของความสัมพันธ์เกื้อหนุนเอื้อให้เกิด กล่าวคือ การจัดสรรผลประโยชน์ในกองทุนทำบุญวันละบาท ทำให้สมาชิกได้รับอัตราผลตอบแทนเพิ่มขึ้นจากสวัสดิการที่ได้เดิม ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้กลุ่มมีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) ในมิติด้านการมีเงื่อนไข คือ ถ้าสมาชิกกลุ่มสักจะสะสมทรัพย์จะได้รับเงินสวัสดิการในส่วนนี้ได้ ต้องเข้าเป็นสมาชิกกองทุนทำบุญวันละบาทด้วย และมีเงื่อนไขต่อไป คือ เงินของกองทุนอีกส่วนหนึ่งต้องนำไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วย (บ้านาญผู้สูงอายุ) อันเป็นการสร้างทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ในแง่ของการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้คนที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนนี้ เกิดความคิดพิจารณา (โยนิโสมนสิการ) กลั่นกรองร่วมกันในแง่ของการได้ประโยชน์ตนด้วย ได้ช่วยสังคมด้วย ทำให้กลุ่มมีวัฒนธรรมทั้งในการสร้างกัลยาณมิตรและวัฒนธรรมในการสร้างโยนิโสมนสิการร่วมกัน

ในขณะที่การจัดสรรผลประโยชน์ด้านกองทุนนั้น เป็นการสร้างโครงสร้าง (กฎระเบียบ) แบบไม่เป็นทางการให้กับกลุ่ม หมายถึง กองบุญนี้ไม่ได้มีกฎระเบียบให้สมาชิกต้องบริจาค แต่เป็นกฎระเบียบในแง่ของการขอความร่วมมือตามความสมัครใจ ซึ่งก่อให้เกิดทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ในแง่ของ การให้ทาน การบริจาค การร่วมมือกัน เพื่อนำกองทุนส่วนนี้ไปสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การปลูกป่า การทอดผ้าป่าเพื่อสมทบทุนในการสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น

ดังนั้น กลุ่มสักจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ เป็นกลุ่มที่มีกระบวนการในการสะสมทุนทางสังคมจากโครงสร้างของกลุ่ม (กฎระเบียบ) และเอื้อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์เพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.5 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ยังได้พบข้อมูลสนับสนุนจากการสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในกลุ่มนี้ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านแหลมซ้อ

ผลทางด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน) ร้อยละ/จำนวนจริงกับคนที่ตอบ	
1. รายได้		
เพิ่มขึ้น	11	61.1
ลดลง	ไม่มี	
เพิ่มขึ้น/ลดลงไม่แน่นอน	3	16.6
ไม่ระบุ	4	22.2
	รวม	18
2. หนี้สิน		
มี (เพิ่มขึ้น)	3	16.6
มี (ลดลง)	1	5.5
ไม่มี	9	50.0
ไม่ระบุ	5	27.7
	รวม	18
3. การชำระหนี้		
สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	5	27.8
ไม่สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	ไม่มี	
ไม่ระบุ	13	72.2
	รวม	18

ตาราง 7 (ต่อ)

ผลด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงกับคนที่ตอบ
4. การออม		
เพิ่มขึ้น	14	77.7
ลดลง	ไม่มี	
มีการออมแต่ไม่ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	1	5.5
ไม่ระบุ	3	16.6
รวม	18	100
5. การกู้ยืม		
เพิ่มขึ้น	1	5.5
ลดลง	1	5.5
มีการกู้ยืมแต่ไม่ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	1	5.5
รวม	3	16.6
6. การนำเงินที่ได้จากการปันผล/สวัสดิการไปใช้ประโยชน์		
การผลิต/การลงทุน	4	22.2
การบริโภคใช้สอย	11	61.1
การออม	3	16.6

ตาราง 8 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านแหลมซ้อ

ผลทางด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงคนที่ตอบ
มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	16	88.9
มีความสามัคคีการมีส่วนร่วม	15	83.3
มีการช่วยเหลือแบ่งปัน	15	83.3
มีความเชื่อใจต่อกัน	15	83.3
มีความรับผิดชอบ	15	83.3
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	16	88.9
รู้จักใช้ทรัพยากรพอดี/ไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น	15	83.3

รายได้

พบว่า สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ถึงร้อยละ 61.1 รายได้ไม่แน่นอนร้อยละ 16.6 จากสมาชิกที่มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 38.8 ให้เหตุผลว่า มีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะรู้จักการทำบัญชีครัวเรือนรายรับ-รายจ่าย มีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม รู้จักใช้หลักธรรมะในการดำเนินชีวิตประจำวัน การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีเงินในสมุดบัญชีที่ไม่ต้องระแวงความเสียหาย และร้อยละ 22.2 ให้เหตุผลว่า มีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะมีเงินออมทุกเดือน ส่วนสมาชิกร้อยละ 16.6 มีรายได้ไม่แน่นอน โดยให้เหตุผลว่า เพราะภาวะเศรษฐกิจไม่คงที่ ร้อยละ 5.5

หนี้สิน

พบว่า สมาชิกที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น มีจำนวนร้อยละ 16.6 มีหนี้สินลดลง มีจำนวนร้อยละ 5.5 และสามารถจ่ายได้ตามกำหนด มีจำนวนร้อยละ 27.8 ผู้มีหนี้เพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า เพราะนำไปใช้จ่ายในครัวเรือนในฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว และนำไปลงทุนทำสวน ซ้อมที่ดินเก็บไว้เป็นที่ทำกิน ส่วนผู้มีหนี้สินลดลงให้เหตุผลว่า เพราะรู้จักระบบการควบคุมการเงินมากขึ้น ส่วนผู้เป็นหนี้ที่ให้เหตุผลว่า สามารถจ่ายได้ตามกำหนดนั้น เพราะมีรายได้ที่แน่นอนเป็นประจำทุกเดือน และมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น

การออม

พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีการออมเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 77.7 โดยร้อยละ 50.0 ให้เหตุผลการออมเพิ่มขึ้นว่า เพราะมีเงินให้ออมทุกเดือนโดยฝากเงินออมในกลุ่มสัจจะทุกเดือน รู้จักรายรับ-รายจ่ายที่แน่นอน เป็นการบังคับตัวเอง ประหยัดรายจ่ายทำให้มีเงินออม และออมเพิ่มขึ้น เพราะเชื่อในกลุ่มและมีศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

เหตุผลในการกู้ยืมเงินจากกองทุนสัจจะออมทรัพย์

การกู้ยืม พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีสมาชิกที่กู้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 5.5 และมีการกัลดลงเพียงร้อยละ 5.5 โดยสมาชิกที่กู้ยืมเพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า นำมาใช้จ่ายในครอบครัวเพราะมีรายจ่ายมากขึ้น การลงทุนในที่ดิน การทำสวน และการศึกษาของบุตร ส่วนสมาชิกที่กู้ยืมลดลง ให้เหตุผลว่า เพราะจะได้มีรายจ่ายด้านหนี้สินเพียงแห่งเดียว

การนำเงินปันผลและสวัสดิการไปใช้ประโยชน์

การนำเงินปันผล/สวัสดิการไปใช้ประโยชน์ พบว่า สมาชิกบ้านแหลมซ้อ นำไปใช้ในการบริโภคใช้สอยเป็นส่วนมาก โดยมีร้อยละ 61.1 โดยให้เหตุผลของพฤติกรรมการบริโภคว่า นำไปใช้จ่ายในครัวเรือน และจะใช้จ่ายอย่างประหยัด รู้จักพอประมาณ รองลงมาคือ การผลิต/ลงทุน ร้อยละ 22.2 โดยให้เหตุผลว่า นำไปลงทุนโดยเก็บออมไว้ในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในเดือนต่อไป และลงทุนในวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตร ร้อยละ 11.1 และการออมร้อยละ 16.6 โดยให้เหตุผลการออมว่า จะเก็บรวบรวมเงินส่วนนี้ไว้ส่งออมในกลุ่มในเดือนถัดไปส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งนำไปฝากธนาคาร

ผลทางสังคมในเรื่องความเป็นคนดีมีศีลธรรม

กลุ่มมีสมาชิกเป็นคนดี/มีศีลธรรม โดยเฉพาะในเรื่องของความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากที่สุด ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านความซื่อสัตย์ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสูงสุด และทุนทางสังคมด้านอื่นก็มีอัตราส่วนที่สูงเหมือนกันตามลำดับ

2. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านแสนสุข หมู่ 9 ตำบลแสนตุง อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ก่อตั้งมาทั้งหมด 18 ปี ปัจจุบัน ถือหุ้นจำนวนทั้งหมด 663,896 หุ้น รวมเป็นเงินหุ้นทั้งหมด 6,638,960 บาท โดยมีเหตุผลการเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

2.1 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มบ้านแสนสุข

ตาราง 9 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
ความเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน	23	85.2
สวัสดิการที่ดี	21	77.7
ผลตอบแทนที่ดี	17	63.0
โครงสร้าง/รูปแบบการบริการของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ	20	74.0
คำแนะนำจากญาติพี่น้อง	14	51.9
อื่นๆ	2	7.4

จากตารางพบว่า เหตุผลที่คนในชุมชน เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของบ้านแสนสุข ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณิโต ถึงร้อยละ 85.2 สวัสดิการที่ดีร้อยละ 77.7 และโครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 74.0 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีพระอาจารย์สุบิน เป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีสวัสดิการ (มโนทัศน์) และโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มเหมือนกับบ้านแหลมซ้อ

2.2 กระบวนการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มบ้านแสนสุข จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะ ทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบ) และด้านมโนทัศน์ (ดูรายงานการดำเนินการของกลุ่มในภาคผนวกใน หน้า 110) ทำให้วิเคราะห์ได้ถึงผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านแสนสุขคล้ายกับบ้านแหลมซ้อ มี ลักษณะดังต่อไปนี้

ลักษณะการดำเนินการของกลุ่ม ประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนการ ดำเนินการของกลุ่ม ดังตารางนี้

ตาราง 10 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข

1. ด้านเงินทุนไหลเข้า	2. กฎระเบียบของกลุ่ม	3. การกระตุ้นของกลุ่ม	4. กองบุญ
ได้แก่ การกู้ยืมของสมาชิกกลุ่ม เงินในธนาคาร สลากออมสิน ลงทุนร้านค้า เป็นต้น	ได้แก่ เงินค่าบำรุง เงินค่าประกันเงินกู้ ค่าธรรมเนียมต่างๆ เป็นต้น	ได้แก่ สวัสดิการต่างๆ เช่น ค่าพยาบาลผู้ป่วยหรือ สวัสดิการสำหรับคนตาย	กองทุนทำบุญวันละ บาท ฯ

1. เงินทุนไหลเข้า ซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น การกู้ยืมของสมาชิก เป็นต้น เป็นปัจจัยที่เข้ามา เป็นสภาพคล่องในระบบของกลุ่ม เพื่อรอการปล่อยกู้ให้สมาชิกและการลงทุนของกลุ่ม ในรูปแบบ ของการให้กู้ยืมเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆของสมาชิก ดังนั้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับแรง ขับเคลื่อนของเงินทุนที่ไหลเวียนในกลุ่ม โดยมีกฎระเบียบและสัจจะร่วมกันเป็นตัวเสริมแรงให้เกิดการ เติบโตอีกทางหนึ่ง

2. กฎระเบียบของกลุ่ม เป็นตัวสนับสนุนผลักดันให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนไหลเข้าใน รูปแบบของ ค่าบำรุง หรือค่าธรรมเนียม การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของ กลุ่มด้วยความสัจจะจริงใจ ซื่อสัตย์

3. การกระตุ้นของกลุ่ม ด้วยการมีระบบสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่ารักษาคนป่วย คนพิการ หรือ ผู้เสียชีวิต เป็นต้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับ การมีมโนทัศน์ทางการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ของสมาชิกในกลุ่ม

4. กองบุญ เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มอย่างหนึ่งเพื่อนำผลกำไรที่ได้จากกลุ่มไปใช้ ในการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบกองทุนทำบุญวันละบาท เช่น จ่ายเป็นค่าบำนาญผู้สูงอายุ และจ่าย เป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมให้กับสมาชิกกลุ่ม

ปัจจัย 4 อย่างนี้ เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มบ้านแสนสุขคล้ายกับบ้านแหลมซ้อ ทำ ให้สมาชิกในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งผลประโยชน์ส่วนตน (ระยะสั้น) ในรูป

ของเงินปันผล และสวัสดิการ และผลประโยชน์ส่วนรวมทางสังคม (ผลระยะยาว) ในรูปของสวัสดิการที่จ่ายให้วาระต่างๆ และค่าบำนาญ เป็นต้น

2.3 ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านแสนสุข ทำให้สมาชิกมีความเชื่อร่วมกันในรูปแบบโครงสร้างของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยมีผลที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ตาราง 11 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข

ประโยชน์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน	21	77.7
การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	23	85.2
การสร้างความไว้วางใจต่อกันของคนในชุมชน	18	66.6
การสร้างความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชน	22	81.5
การสร้างความรับผิดชอบ	22	81.5
การสร้างความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันของคนในชุมชน	24	88.9
ผลประโยชน์ตอบแทน	17	63.0
การสร้างและการกระจายรายได้ทั่วถึงชุมชน	15	55.5

จากตาราง พบว่า ทุนทางสังคมในกลุ่มบ้านแสนสุข ด้านความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างกลุ่ม จะทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันมากที่สุดถึงร้อยละ 88.9 รองลงมา คือ การสร้างความสัมพันธ์ร้อยละ 85.2 และความสามัคคีร่วมกัน และความรับผิดชอบร้อยละ 81.5 เท่ากันตามลำดับ

2.4 รูปแบบผลประโยชน์ของกลุ่มบ้านแสนสุข ที่เกิดจากการดำเนินการของกลุ่ม มีรูปแบบลักษณะดังตารางนี้

ตาราง 12 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านแสนสุข ในปี 2554

ผลประโยชน์ต้น	จำนวน	ผลประโยชน์ทางสังคม	จำนวน
1.กองทุนทำบุญวันละบาท10%	75,189.00	1. ค่ารักษาพยาบาลสมาชิก	46,750
2.จ่ายค่าสวัสดิการ 50%	338,329.00	2. สมาชิกเสียชีวิต	4,500
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น		3. ข้าวสารช่วยงานศพ	900
ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2%		4. ค่ารักษาความปลอดภัย/คนพิการ	4,800
3. จ่ายเงินปันผล 50%	338,329.00	5. ค่าตอบแทนกรรมการ/ค่าวัสดุ	84,835
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น		6. จ่ายสมทบทุนกองน้ำ-ไฟวัด	980
ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 4.1%		7. กองทุนทำบุญวันละบาท	15,000
		8. ทุนการศึกษา	5,200
หุ้นทั้งหมด 663,896.00		อัตราค่าผลตอบแทนต่อหุ้นละ 0.49	

ที่มา: จากการวิเคราะห์รายงานการดำเนินงานในรอบปีที่ 18 ของกลุ่ม ดังที่แสดงในภาคผนวก

จากตาราง พบว่า กลุ่มบ้านแสนสุข นำเงินที่ได้จากผลกำไรจากการดำเนินการ แบ่งเข้ากองทุนทำบุญวันละบาท 10% และนำเงินที่เหลือจาก 10% ที่บริจาคเข้ากองทุน นำมาจ่ายเป็นค่าสวัสดิการ 50% และจ่ายเป็นเงินปันผลอีก 50% เหมือนกับบ้านแหลมซ้อ จากผลการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ผลประโยชน์ส่วนตน ที่อยู่ในรูป

1.1. จ่ายเป็นค่าสวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์ส่วนตน (สมาชิก) ที่จะได้รับในรูปของสวัสดิการต่างๆ ในเรื่องของสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลคนป่วย คนเจ็บ หรือสวัสดิการสำหรับผู้เสียชีวิต หรือสวัสดิการด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระยะยาวที่คนในกลุ่มจะได้รับ ซึ่งจากตาราง พบว่า สมาชิกกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข ได้รับสวัสดิการในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2% จากจำนวนสวัสดิการที่จ่ายทั้งหมด 50%

1.2. จ่ายปันผล หมายถึง เงินสดที่ผู้ถือหุ้นได้รับทันที หรือผลประโยชน์ตน (สมาชิก) ที่เป็นเงินสดที่ได้รับทันทีในระยะสั้น จากตารางพบว่า สมาชิกกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข ได้รับเงินปันผลในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 4.1% จากอัตราค่าผลหุ้นที่จ่ายให้หุ้นละ 0.49 บาท ต่อหุ้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ตนของกลุ่มบ้านแสนสุข พบว่า ค่าสวัสดิการในรูปของการช่วยเหลือที่จะได้รับในอนาคต และเงินปันผลที่กลุ่มบ้านแสนสุขได้รับ เมื่อบวกกัน ทำให้กลุ่มบ้านแสนสุขได้รับอัตราผลตอบแทนสุทธิที่กลุ่มจ่าย เท่ากับ 6.1% ซึ่งมากกว่าการฝากเงินกับธนาคารทั่วไปในปัจจุบันซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอยู่เพียง 3% โดยประมาณเท่านั้น

2. ผลประโยชน์ทางสังคม ที่อยู่ในรูป

2.1. กองทุนทำบุญวันละบาท หมายถึง กลุ่มจะแบ่งเงินจากผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินการ 10% เพื่อจ่ายเป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมจากสวัสดิการที่ได้รับเดิม แก่สมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่งในรูปของค่าคลอดบุตร ค่าเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายงานศพเมื่อเวลาเสียชีวิต อีกส่วนหนึ่งจะนำไปจ่ายเป็นเงินเดือนให้กับผู้สูงอายุในชุมชน

2.2. กองบุญ หมายถึง เงินที่ได้จากการบริจาคร่วมกันของกลุ่มเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม เช่น บริจาคเป็นค่าทำบุญน้ำ-ไฟวัด ค่าทำบุญงานมงคลต่างๆ ค่าปลูกป่าอื่นๆ เป็นต้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ทางสังคมของกลุ่มบ้านแสนสุข พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้ ก่อให้เกิดทุนทางสังคมผ่าน 2 องค์ประกอบย่อยในลักษณะของความสัมพันธ์เกื้อหนุนเอื้อให้เกิดกล่าวคือ การจัดสรรผลประโยชน์ในกองทุนทำบุญวันละบาททำให้สมาชิกได้รับอัตราผลตอบแทนเพิ่มขึ้นจากสวัสดิการที่ได้เดิม ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้กลุ่มมีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) ในมิติด้านการมีเงื่อนไข คือ ถ้าสมาชิกกลุ่มสักจะสะสมทรัพย์จะได้รับเงินสวัสดิการในส่วนนี้ได้ ต้องเข้าเป็นสมาชิกกองทุนทำบุญวันละบาทด้วย และมีเงื่อนไขต่อไป คือ เงินของกองทุนอีกส่วนหนึ่งต้องนำไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วย (บ้านบุญผู้สูงอายุ) อันเป็นการสร้างทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ในแง่ของการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้คนที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนนี้ เกิดความคิดพิจารณา (โยนิโสมนสิการ) กลั่นกรองร่วมกันในแง่ของการได้ประโยชน์ตนด้วย ได้ช่วยสังคมด้วย ทำให้กลุ่มมีวัฒนธรรมทั้งในการสร้างกัลยาณมิตรและวัฒนธรรมในการสร้างโยนิโสมนสิการร่วมกันอีกด้วย

ในขณะที่การจัดสรรผลประโยชน์ด้านกองทุนนั้น เป็นการสร้างโครงสร้าง (กฎระเบียบ) แบบไม่เป็นทางการให้กับกลุ่ม หมายถึง กองบุญนี้ไม่ได้มีกฎระเบียบให้สมาชิกต้องบริจาค แต่เป็นกฎระเบียบในแง่ของการขอความร่วมมือตามความสมัครใจ ซึ่งก่อให้เกิดทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์ในแง่ของ การให้ทาน การบริจาค การร่วมมือกัน เพื่อนำกองทุนส่วนนี้ไปสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การปลูกป่า การทอดผ้าป่าเพื่อสมทบทุนในการสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น

ดังนั้น กลุ่มสักจะสะสมทรัพย์บ้านแสนสุข เป็นกลุ่มที่มีกระบวนการในการสะสมทุนทางสังคมจากโครงสร้างของกลุ่ม (กฎระเบียบ) และเอื้อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์เพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งคล้ายกับกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของบ้านแหลมซ้อ

2.5 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านแสนสุข ยังได้พบข้อมูลสนับสนุนจากการสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในกลุ่มนี้ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง 13 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านแสนสุข

ผลทางด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
1. รายได้		
เพิ่มขึ้น	14	51.9
ลดลง	1	3.7
เพิ่มขึ้น/ลดลงไม่แน่นอน	4	14.8
ไม่ระบุ	8	29.6
รวม	27	100
2. หนี้สิน		
มี (เพิ่มขึ้น)	8	29.6
มี (ลดลง)	4	14.8
ไม่มี	8	29.6
ไม่ระบุ	7	26.0
รวม	27	100
3. การชำระหนี้		
สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	7	26.0
ไม่สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	ไม่มี	0
ไม่ระบุ	20	74.0
รวม	20	100

ตาราง13 (ต่อ)

ผลด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
4. การออม		
เพิ่มขึ้น	18	66.6
ลดลง	2	7.4
มีการออมแต่ไม่ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	3	11.1
ไม่ระบุ	4	14.8
รวม	27	100
5. การกู้ยืม		
เพิ่มขึ้น	3	11.1
ลดลง	9	33.3
มีการกู้ยืมแต่ไม่ได้ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	2	7.4
รวม	14	51.8
6. การนำเงินที่ได้จากการปันผล/สวัสดิการไปใช้ประโยชน์ (
การผลิต/การลงทุน	5	18.5
การบริโภคใช้สอย	13	48.1
การออม	18	66.6

ตาราง 14 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านแสนสุข

ผลทางด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	20	74.0
มีความสามัคคีการมีส่วนร่วม	18	66.6
มีการช่วยเหลือแบ่งปัน	17	63.0
มีความเชื่อใจต่อกัน	17	63.0
มีความรับผิดชอบ	23	85.2
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	15	55.5
รู้จักใช้ทรัพยากรพอดี/ไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น	17	63.0
อื่นๆ	ไม่มี	-

รายได้

พบว่า สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 51.9 รายได้ไม่แน่นอนร้อยละ 14.8 ลดลงร้อยละ 3.7 ส่วนสมาชิกที่มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 48.1 ให้เหตุผลว่า มีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะ รู้จักการทำบัญชีครัวเรือนรายรับ-รายจ่าย ได้ฟังคำสั่งสอนที่ดีตามหลักพุทธศาสนา รู้จักใช้เงินในการดำเนินชีวิตมากขึ้น มีเงินลงทุนสร้างรายได้ ได้เงินปันผลในแต่ละปี และการกู้ไปทำมาหากินในอัตราดอกเบี้ยที่ถูก ส่วนสมาชิกที่มีรายได้ไม่แน่นอน โดยให้เหตุผลว่า เพราะภาวะเศรษฐกิจไม่คงที่ และเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ร้อยละ 7.4

หนี้สิน

พบว่า สมาชิกที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ร้อยละ 29.6 มีหนี้สินลดลงร้อยละ 14.8 และสามารถจ่ายได้ตามกำหนด ร้อยละ 25.9 ผู้มีหนี้เพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า เพราะนำไปซื้อที่ดินสร้างบ้าน ใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ ส่วนผู้มีหนี้สินลดลงให้เหตุผลว่า เพราะรู้จักระบบการควบคุมการเงินโดยตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง และเริ่มมีรายได้จากการลงทุน ส่วนผู้เป็นหนี้ที่ให้เหตุผลว่าสามารถจ่ายได้ตามกำหนดนั้น เพราะมีรายได้ที่แน่นอนเป็นประจำทุกเดือนทำให้ไม่เกินความสามารถที่จะส่งในแต่ละเดือน และมีรายได้จากการลงทุนเพิ่มขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น

การออม

พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านแสนสุข มีการออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 66.6 โดยร้อยละ 48.1 ให้เหตุผล การออมเพิ่มขึ้นว่า เพราะรู้จักการออมมากขึ้น ต้องรับผิดชอบหนี้สิน สวัสดิการที่ดี ประหยัดรายจ่ายทำให้มีเงินออม รู้จักการดำเนินชีวิตมากขึ้น มีรายได้ปันผลทุกปีทำให้มีเงินออม รู้จักใช้เงินมากขึ้น ส่งหุนกลุ่มสัจจะสหกรณ์ทุกเดือน และร้อยละ 29.6 ให้เหตุผลของการออมไว้ว่า เก็บไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน การศึกษาบุตร และเก็บไว้ใช้ในเวลาฉุกเฉิน

เหตุผลในการกั๊ยืมเงินจากกองทุนสัจจะออมทรัพย์

การกั๊ยืม พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านแสนสุข มีสมาชิกที่กั๊ยืมเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 11.1 และมีการกั๊ยืมลดลงร้อยละ 33.3 โดยสมาชิกที่กั๊ยืมเพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า นำมาใช้จ่ายในการลงทุนในที่ดิน ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การศึกษาบุตร และใช้ลงทุนในธุรกิจส่วนตัวของครอบครัว ส่วนสมาชิกที่กั๊ยืมลดลงร้อยละ 29.6 ให้เหตุผลว่า เพราะมีหนี้สินลดลง การสอนของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ทำให้รู้จักแนวการดำเนินชีวิตมากขึ้น รายจ่ายลดลง ดิดหนี้เพียงกลุ่มสัจจะซึ่งดอกเบี้ยไม่แพง และไม่ยอกสร้างภาระให้กับตัวเอง มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

การนำเงินปันผลและสวัสดิการไปใช้ประโยชน์

การนำเงินปันผล/สวัสดิการไปใช้ประโยชน์ พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านแสนสุข จะเก็บไว้เป็นเงินออมเป็นส่วนมาก คิดเป็นร้อยละ 66.6 ให้เหตุผลของพฤติกรรมการออมว่า ออมไว้ส่งหุนเข้ากลุ่มสัจจะส่วนหนึ่ง ผากไว้ในธนาคารอีกส่วนหนึ่ง และนำเงินปันผลที่ได้ไปฝากซื้อสลากออมสินเก็บไว้รองลงมา คือ การบริโภคใช้สอย โดยให้เหตุผลว่า เงินที่ได้จากปันผลจะนำไปใช้จ่ายในครัวเรือนอย่างพอประมาณ อีกส่วนหนึ่งนำไปทำบุญ และการผลิตลงทุน ร้อยละ 18.5 ให้เหตุผลว่า นำไปเป็นทุนเพิ่มเติมในการทำสวนผลไม้ การค้าขาย และซื้ออุปกรณ์การเกษตร

ผลทางสังคมในเรื่องความเป็นคนดีมีศีลธรรม

พบว่า กลุ่มมีสมาชิกเป็นคนดีมีศีลธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความรับผิดชอบ ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแสนสุข มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมโนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านการรับผิดชอบต่อสังคม และ

ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสูงสุด ส่วนทุนทางสังคมด้านอื่นก็มีอัตราสูงเหมือนกันตามลำดับ รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ร้อยละ 74.0 และความสามัคคีการมีส่วนร่วม ร้อยละ 66.6

3. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บ้านหนองปรือ หมู่ 5 ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดตราด ซึ่ง ก่อตั้งมาทั้งหมด 13 ปี ถือหุ้นจำนวนทั้งหมด 352,404 หุ้น รวมเป็นเงินหุ้นทั้งหมด 3,524,040 บาท โดยมีเหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ดังนี้

3.1 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มบ้าน

ตาราง 15 เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนคนที่ตอบ
ความเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน	20	83.3
สวัสดิการที่ดี	13	54.1
ผลตอบแทนที่ดี	6	25.0
โครงสร้าง/รูปแบบการบริการของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ	15	62.5
คำแนะนำจากญาติพี่น้อง	10	41.6
อื่นๆ	2	8.3

จากตารางพบว่า เหตุผลที่คนในชุมชนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณิโต ร้อยละ 83.3 โครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 62.5 และ สวัสดิการที่ดีร้อยละ 54.1 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านหนองปรือ มีพระอาจารย์สุบิน ปณิโต เป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีสวัสดิการ (มโนทัศน์) และโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มเหมือนกับบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข โดยเฉพาะกับบ้านแหลมซ้อที่มีความคล้ายคลึงกันมาก

3.2 กระบวนการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มบ้านหนองปรือ จากการดำเนินการของกลุ่ม สัจจะทั้งด้านโครงสร้าง(กฎระเบียบ) และด้านมโนทัศน์ (ดูรายงานการดำเนินการของกลุ่มใน ภาคผนวกหน้า106) ทำให้วิเคราะห์ได้ถึงผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านหนองปรือคล้ายบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข มีลักษณะดังต่อไปนี้

ลักษณะการดำเนินการของกลุ่ม ประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการที่เป็นตัวขับเคลื่อนการ ดำเนินการของกลุ่ม ดังตารางนี้

ตาราง 16 กระบวนการสะสมทุนทางสังคม จากการดำเนินของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ

1. ด้านเงินทุนไหลเข้า	2. กฎระเบียบของกลุ่ม	3. การกระตุ้นของกลุ่ม	4. กองบุญ
ได้แก่ การกู้ยืมของสมาชิกกลุ่ม เงินในธนาคาร สลากออมสิน ลงทุนร้านค้า เป็นต้น	ได้แก่ เงินค้ำประกัน เงินค้ำประกันเงินกู้ ค่าธรรมเนียมต่างๆ เป็นต้น	ได้แก่ สวัสดิการต่างๆเช่น ค่าพยาบาลผู้ป่วยหรือ สวัสดิการสำหรับคนตาย	กองทุนทำบุญวันละบาท ฯ

1. เงินทุนไหลเข้า ซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ เช่น การกู้ยืมของสมาชิก เป็นต้น เป็นปัจจัยที่เข้ามาเป็นสภาพคล่องในระบบของกลุ่ม เพื่อรอการปล่อยกู้ให้สมาชิกและการลงทุนของกลุ่ม ในรูปแบบของการให้กู้ยืมเพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆของสมาชิก ดังนั้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับแรงขับเคลื่อนของเงินทุนที่ไหลเวียนในกลุ่ม โดยมีกฎระเบียบและสัจจะร่วมกันเป็นตัวเสริมแรงให้เกิดการเติบโตอีกทางหนึ่ง

2. กฎระเบียบของกลุ่ม เป็นตัวสนับสนุนผลักดันให้เกิดการหมุนเวียนของเงินทุนไหลเข้าในรูปแบบของ ค้ำประกัน หรือค่าธรรมเนียม การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับปฏิบัติตามกฎระเบียบของกลุ่มด้วยความสัจจะจริงใจ ซื่อสัตย์

3. การกระตุ้นของกลุ่ม ด้วยการมีระบบสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่ารักษาคนป่วย คนพิการ หรือผู้เสียชีวิต เป็นต้น การเติบโตของกลุ่มจึงขึ้นอยู่กับการมีมโนทัศน์ทางการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม

4. กองบุญ เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มอย่างหนึ่งเพื่อนำผลกำไรที่ได้จากกลุ่มไปใช้ในการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบกองทุนทำบุญวันละบาท เช่น จ่ายเป็นค่าบำนาญผู้สูงอายุ และจ่ายเป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมให้กับสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

ปัจจัย 4 อย่างนี้ เป็นรูปแบบการดำเนินการของกลุ่มบ้านหนองปรือ ซึ่งมีความคล้ายกับกลุ่มบ้านแหลมซ้อและกลุ่มบ้านแสนสุข ทำให้สมาชิกในกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้รับผลประโยชน์ต่างๆ ทั้ง

ผลประโยชน์ส่วนตน (ระยะสั้น) ในรูปของเงินปันผลและสวัสดิการ และผลประโยชน์ส่วนรวมทางสังคม (ผลระยะยาว) ในรูปของสวัสดิการที่จ่ายให้ในวาระต่างๆ และค่าบำนาญ เป็นต้น

3.3 ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านหนองปรือ ทำให้สมาชิกมีความเชื่อร่วมกันในรูปแบบโครงสร้างของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ โดยมีผลที่เกิดขึ้นดังต่อไปนี้

ตาราง 17 ผลการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ

ประโยชน์ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงกับคนที่ตอบ
เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน	16	66.6
การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน	15	62.5
การสร้างความไว้วางใจต่อกันของคนในชุมชน	8	33.3
การสร้างความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชน	12	50.0
การสร้างความรับผิดชอบ	15	62.5
การสร้างความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันของคนในชุมชน	13	54.1
ผลประโยชน์ตอบแทน	9	37.5
การสร้างและการกระจายรายได้ทั่วถึงชุมชน	5	20.8

จากตาราง พบว่า ทูนทางสังคมในกลุ่มบ้านหนองปรือ ด้านความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างกลุ่มจะทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนมากที่สุด ร้อยละ 66.6 รองลงมา คือ การสร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบต่อเท่ากัน ร้อยละ 62.5 และความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ 54.1 ตามลำดับ

3.4 รูปแบบผลประโยชน์ของกลุ่มบ้านหนองปรือที่เกิดจากการดำเนินการของกลุ่ม มีรูปแบบลักษณะดังตารางนี้

ตาราง 18 รูปแบบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจของกลุ่มบ้านหนองปรือ ในปี 2554

ผลประโยชน์ต้น	จำนวน	ผลประโยชน์ทางสังคม	จำนวน
1.กองทุนทำบุญวันละบาท10%	33,084	1. ค่ารักษาพยาบาลสมาชิก	27,640
1.จ่ายค่าสวัสดิการ 50%	148,882.00	2. สมาชิกเสียชีวิต	2,100
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2%		3. ข้าวสารช่วยงานศพ	1,300
2. จ่ายเงินปันผล 50%	148,882.00	4. จ่ายค่าวันมงคล	1,200
อัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้น ทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 3.4%		5. ค่าตอบแทนกรรมการ/ค่าวัสดุ	69001
		7. กองทุนทำบุญวันละบาท	10,000
		8. จ่ายค่าปลูกป่า	2,700
หุ้นทั้งหมด 352,404.00		อัตราค่าผลตอบแทนต่อหุ้นละ 0.40	

ที่มา: จากการวิเคราะห์รายงานการดำเนินงานในรอบปีที่ 13 ของกลุ่ม ดังที่แสดงในภาคผนวก

จากตาราง พบว่า กลุ่มบ้านหนองปรือ นำเงินที่ได้จากผลกำไรจากการดำเนินการแบ่งเข้ากองทุนทำบุญวันละบาท 10% และนำเงินที่เหลือจาก 10% ที่บริจาคเข้ากองทุน นำมาจ่ายเป็นค่าสวัสดิการ 50% และจ่ายเป็นเงินปันผลอีก 50% เหมือนกับบ้านแหลมซ้อและบ้านแสนสุข จากผลการดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดผลประโยชน์ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ผลประโยชน์ส่วนตน ที่อยู่ในรูป

1.1. จ่ายเป็นค่าสวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์ส่วนตน (สมาชิก) ที่จะได้รับในรูปของสวัสดิการต่างๆ ในเรื่องของสวัสดิการการรักษาพยาบาลคนป่วย คนเจ็บ หรือสวัสดิการสำหรับผู้เสียชีวิต หรือสวัสดิการด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นผลประโยชน์ระยะยาวที่คนในกลุ่มจะได้รับ ซึ่งจากตารางพบว่า สมาชิกกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ ได้รับสวัสดิการในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 2% จากจำนวนสวัสดิการที่จ่ายทั้งหมด 50%

1.2. จ่ายปันผล หมายถึง เงินสดที่ผู้ถือหุ้นได้รับทันที หรือผลประโยชน์ตน (สมาชิก) ที่เป็นเงินสดที่ได้รับทันทีในระยะสั้น ซึ่งจากตารางพบว่า สมาชิกกลุ่มนี้จะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ ได้รับเงินปันผลในอัตราผลตอบแทนต่อมูลค่าหุ้นทั้งหมด ต่อปี เท่ากับ 3.4% จากอัตราค่าผลหุ้นที่จ่ายให้หุ้นละ 0.40 บาท ต่อหุ้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ตนของกลุ่มบ้านหนองปรือ พบว่า ค่าสวัสดิการในรูปของการช่วยเหลือที่จะได้รับในอนาคต และเงินปันผลที่กลุ่มบ้านแสนสุขได้รับ เมื่อบวกกัน ทำให้กลุ่มบ้านแสนสุขได้รับอัตราผลตอบแทนสุทธิที่กลุ่มจ่าย เท่ากับ 5.4% ซึ่งมากกว่าการฝากเงินกับธนาคารทั่วไปในปัจจุบันซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำอยู่เพียง 3% โดยประมาณเท่านั้น

2. ผลประโยชน์ทางสังคม ที่อยู่ในรูป

2.1. กองทุนทำบุญวันละบาท หมายถึง กลุ่มจะแบ่งเงินจากผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินการ 10% เพื่อจ่ายเป็นค่าสวัสดิการเพิ่มเติมจากสวัสดิการที่ได้รับเดิมแก่สมาชิกกลุ่มส่วนหนึ่ง ในรูปของค่าคลอดบุตร ค่าเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายงานศพเมื่อเวลาเสียชีวิต อีกส่วนหนึ่งจะนำไปจ่ายเป็นเงินเดือนให้กับผู้สูงอายุในชุมชน

2.2. กองบุญ หมายถึง เงินที่ได้จากการบริจาคร่วมกันของกลุ่มเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของกลุ่ม เช่น บริจาคเป็นค่าทำบุญน้ำ-ไฟวัด ค่าทำบุญงานมงคลต่างๆ ค่าปลูกป่าอื่นๆ เป็นต้น

จากรูปแบบผลประโยชน์ทางสังคมของกลุ่มบ้านหนองปรือ พบว่า การจัดสรรผลประโยชน์ในลักษณะนี้ ก่อให้เกิดทุนทางสังคมผ่าน 2 องค์ประกอบย่อย ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นก่อให้เกิด กล่าวคือ การจัดสรรผลประโยชน์ในกองทุนทำบุญวันละบาท ทำให้สมาชิกได้รับอัตรา

ผลตอบแทนเพิ่มขึ้นจากสวัสดิการที่ได้เดิม ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตน ทำให้กลุ่มมีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) ในมิติด้านการมีเงื่อนไข คือ ถ้าสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จะได้รับเงินสวัสดิการในส่วนนี้ได้ ต้องเข้าเป็นสมาชิกกองทุนทำบุญวันละบาทด้วย และมีเงื่อนไขต่อไป คือ เงินของกองทุนอีกส่วนหนึ่งต้องนำไปช่วยเหลือผู้อื่นด้วย (บำนาญผู้สูงอายุ) อันเป็นการสร้างทุนทางสังคมด้านมนทัศน์ ในแง่ของการช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้คนที่เข้าเป็นสมาชิกกองทุนนี้ เกิดความคิดพิจารณา (โยนิโสมนสิการ) กลั่นกรองร่วมกันในแง่ของการได้ประโยชน์ตนและได้ช่วยสังคมด้วย ทำให้กลุ่มมีวัฒนธรรมทั้งในการสร้างกัลยาณมิตรและวัฒนธรรมในการสร้างโยนิโสมนสิการร่วมกัน

ในขณะที่การจัดสรรผลประโยชน์ด้านกองทุน เป็นการสร้างโครงสร้าง (กฎระเบียบ) แบบไม่เป็นทางการให้กับกลุ่ม หมายถึง กองทุนนี้ไม่ได้มีกฎระเบียบให้สมาชิกต้องบริจาค แต่เป็นกฎระเบียบในแง่ของการขอความร่วมมือตามความสมัครใจ ซึ่งก่อให้เกิดทุนทางสังคมด้านมนทัศน์ในแง่ของ การให้ทาน การบริจาค การร่วมมือกัน เพื่อนำกองทุนส่วนนี้ไปสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การปลูกป่า กองทุนน้ำไฟ-วัด การทอดผ้าป่าเพื่อสมทบทุนในการสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น

ดังนั้น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ เป็นกลุ่มที่มีกระบวนการในการสะสมทุนทางสังคมจากโครงสร้างของกลุ่ม (กฎระเบียบ) และเอื้อให้เกิดกระบวนการสะสมทุนทางสังคมด้านมนทัศน์เพิ่มขึ้นอีกด้วยซึ่งคล้ายกับกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข

3.5 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการของกลุ่มบ้านหนองปรือ ยังได้พบข้อมูลสนับสนุนจากการสำรวจข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกในกลุ่มนี้ ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตาราง 19 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านเศรษฐกิจกลุ่มบ้านหนองปรือ

ผลทางด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงกับคนที่ตอบ
1. รายได้		
เพิ่มขึ้น	4	16.6
ลดลง	1	4.1
เพิ่มขึ้น/ลดลงไม่แน่นอน	7	29.1
ไม่ระบุ	12	50.0
รวม	24	100
2. หนี้สิน		
มี (เพิ่มขึ้น)	5	20.8
มี (ลดลง)	2	8.3
ไม่มีหนี้สิน	3	12.5
ไม่ระบุ	14	58.3
รวม	24	100
3. การชำระหนี้		
สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	3	12.5
ไม่สามารถจ่ายได้ตามกำหนด	ไม่มี	
ไม่ระบุ	21	87.5
รวม	24	100

ตาราง 19 (ต่อ)

ผลด้านเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงคนที่ตอบ
4. การออม		
เพิ่มขึ้น	7	29.1
ลดลง		
มีการออมแต่ไม่ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	5	20.8
ไม่ระบุ	12	50.0
รวม	24	100
5. การกู้ยืม		
เพิ่มขึ้น	2	8.3
ลดลง	2	8.3
มีการกู้ยืมแต่ไม่ได้ระบุเพิ่มขึ้นหรือลดลง	4	16.6
ไม่ระบุ	16	66.6
รวม	24	100
6. การนำเงินที่ได้จากการปันผล/สวัสดิการไปใช้ประโยชน์		
การผลิต/การลงทุน	6	25.0
การบริโภคใช้สอย	9	37.5
การออม	7	29.1

ตาราง 20 การวิเคราะห์ผลการดำเนินการทางด้านสังคมกลุ่มบ้านหนองปรือ

ผลทางด้านสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ/จำนวนจริงกับคนที่ตอบ
มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น	20	83.3
มีความสามัคคีการมีส่วนร่วม	22	91.1
มีการช่วยเหลือแบ่งปัน	17	70.8
มีความเชื่อใจต่อกัน	16	66.6
มีความรับผิดชอบ	19	79.1
มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน	15	62.5
รู้จักใช้ทรัพยากรพอดี/ไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น	14	58.3
อื่นๆ	ไม่มี	

รายได้

พบว่า สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 16.6 รายได้ไม่แน่นอน ร้อยละ 29.1 รายได้ลดลง ร้อยละ 4.1 สมาชิก ที่มีรายได้เพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า มีรายได้เพิ่มขึ้นเพราะมีเงินทุนหมุนเวียนในการนำมาลงทุน ดอกเบี้ยของกลุ่มสัจจะนั้นต่ำกว่าดอกเบี้ยที่ไปกู้จากนายทุน รู้จักใช้เงินและมีสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัวที่ดี ส่วนสมาชิกที่มีรายได้ไม่แน่นอน ให้เหตุผลว่า เพราะภาวะเศรษฐกิจไม่คงที่ทำให้ราคาสินค้าของไม่คงที่ และช่วงเวลาของการใช้เงินในแต่ละปีไม่เท่ากัน

หนี้สิน

พบว่า สมาชิกที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.8 มีหนี้สินลดลง ร้อยละ 8.3 และสามารถจ่ายได้ตามกำหนด มีจำนวนร้อยละ 25.9 และไม่มีหนี้สินร้อยละ 12.5 ผู้มีหนี้เพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า เพราะกู้ยืมง่าย ผ่อนส่งนาน ขาดทุนจากการทำสวน รายจ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น ส่วนผู้มีหนี้สินลดลงให้เหตุผลว่า เพราะรู้จักระบบการจัดการเงินที่ถูกต้องมากขึ้น ส่วนผู้เป็นหนี้ที่ให้เหตุผลว่าสามารถจ่ายได้ตามกำหนดนั้น เพราะมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง รู้จักใช้จ่ายแบ่งเก็บไว้ใช้หนี้ส่วนหนึ่ง

การออม

พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านหนองปรือ มีการออมเพิ่มขึ้น ร้อยละ 29.1 โดยร้อยละ 25.0 ให้เหตุผลการออมเพิ่มขึ้นว่า เพราะอยากมีเงินออมทุกเดือน และเป็นกฎระเบียบของกลุ่มที่ต้องให้เก็บทุกเดือน

เหตุผลในการกู้ยืมเงินจากกองทุนสัจจะออมทรัพย์

การกู้ยืม พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านหนองปรือ จากจำนวนผู้ตอบ มีสมาชิกที่กู้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 8.3 และมีการกู้ลดลงถึงร้อยละ 8.3 เท่ากัน โดยสมาชิกที่กู้ยืมเพิ่มขึ้นให้เหตุผลว่า กลุ่มสัจจะกู้ง่าย แต่ให้เวลาในการผ่อนนาน และกู้เพิ่มขึ้นเพราะมีความจำเป็นในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ส่วนสมาชิกที่กู้ยืมลดลง ร้อยละ 8.3 ให้เหตุผลว่า เพราะมีหนี้สินลดลง การให้เพื่อนสมาชิกคนอื่นมีโอกาสได้กู้

การนำเงินปันผลและสวัสดิการไปใช้ประโยชน์

พบว่า สมาชิกกลุ่มบ้านหนองปรือ จะนำไปใช้ในการบริโภคใช้สอยเป็นส่วนมาก โดยมีร้อยละ 37.5 ให้เหตุผลของการนำไปใช้ คือ นำไปซื้อของที่จำเป็นต้องใช้ในครัวเรือนทุกอย่างที่มีความจำเป็น รองลงมา คือ การออม โดยให้เหตุผล คือ ต้องนำมาออมกลุ่มสัจจะทุกเดือน จึงต้องเก็บเงินปันผลส่วนหนึ่งไว้เพื่อออมกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ถึงร้อยละ 29.1 และการผลิต/ลงทุน โดยให้เหตุผล คือ นำไปลงทุนด้านการค้าขาย และการเกษตร ร้อยละ 25.0

ผลทางสังคมในเรื่องความเป็นคนดีมีศีลธรรม

พบว่า กลุ่มสัจจะบ้านหนองปรือ เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นคนดี/มีศีลธรรม โดยเฉพาะในเรื่องความสามัคคีมากที่สุด ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านหนองปรือ มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมโนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านสามัคคีสูงสุด และทุนทางสังคมด้านอื่นมีอัตราที่สูงเหมือนกันตามลำดับ โดยรองลงมา คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ร้อยละ 83.3 และความรับผิดชอบ ร้อยละ 79.1

การเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม

1. เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิก

กลุ่มบ้านแหลมซ้อ เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านแหลมซ้อ ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ถึงร้อยละ 88.9 และโครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 88.3 และสวัสดิการของกลุ่มที่ดีตามลำดับร้อยละ 66.6 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีพระอาจารย์สุบิน ปณีโตเป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) และสวัสดิการ (มโนทัศน์) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่ม

กลุ่มบ้านแสนสุข เหตุผลการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของบ้านแสนสุข ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ร้อยละ 85.2 สวัสดิการที่ดี ร้อยละ 77.7 และโครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 74.0 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีพระอาจารย์สุบิน ปณีโตเป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีสวัสดิการ (มโนทัศน์) และโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มเหมือนกับบ้านแหลมซ้อ

แต่เมื่อเปรียบเทียบโดยละเอียดกับกลุ่มบ้านแหลมซ้อ พบว่า ทุนทางสังคมในด้านความเชื่อถือในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ของกลุ่มบ้านแสนสุขมีน้อยกว่าบ้านแหลมซ้อ (ของบ้านแหลมซ้อ 88.9) และกลุ่มบ้านแสนสุข ให้ความสำคัญในการเข้าเป็นสมาชิกเพราะสวัสดิการที่ดี (มโนทัศน์) เป็นลำดับรองลงมาและด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นลำดับที่ 3 ส่วนของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ ให้ความสำคัญด้านโครงสร้าง(กฎระเบียบ) เป็นอันดับ 2 และสวัสดิการที่ดี (มโนทัศน์) เป็นลำดับที่ 3

กลุ่มบ้านหนองปรือ เหตุผลที่การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านหนองปรือ ส่วนมาก เพราะเชื่อศรัทธาในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ถึงร้อยละ 83.2 โครงสร้างของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ ร้อยละ 62.5 และ สวัสดิการที่ดีร้อยละ 51.4 ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านหนองปรือ มีพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นตัวเชื่อมของทุนทางสังคมที่สำคัญ มีสวัสดิการ (มโนทัศน์) และโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นแหล่งการสะสมทุนทางสังคมของกลุ่มเหมือนกับบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข โดยเฉพาะกับของบ้านแหลมซ้อที่มีความคล้ายคลึงกันมาก

แต่เมื่อเปรียบเทียบโดยละเอียดกับกลุ่มบ้านแหลมซ้อและกลุ่มบ้านแสนสุข พบว่า ทุนทางสังคมในด้านความเชื่อถือในพระอาจารย์สุบิน ปณีโต ของกลุ่มบ้านหนองปรือมีน้อยกว่าบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข อาจเพราะจำนวนปีในการก่อตั้งน้อยกว่า (ของบ้านแหลมซ้อ 88.9, บ้านแสนสุข 85.2) และกลุ่มบ้านหนองปรือให้ความสำคัญในการเข้าเป็นสมาชิกเพราะโครงสร้าง (กฎระเบียบ) เป็นลำดับรองลงมา และด้านสวัสดิการที่ดี (มโนทัศน์) เป็นลำดับที่สาม ซึ่งเหมือนกับของบ้านแหลมซ้อ

2. ความเชื่อร่วมกันในรูปแบบโครงสร้างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีความเชื่อร่วมกันว่า โครงสร้างกลุ่มจะทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคมด้านการสร้างความสามัคคีกันมากที่สุด ถึงร้อยละ 94.4 รองลงมาคือ การสร้างความไว้วางใจร้อยละ 88.9 ความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของชุมชนร้อยละ 83.3 เท่ากันตามลำดับ

กลุ่มบ้านแสนสุข มีความเชื่อร่วมกันว่า โครงสร้างกลุ่มจะทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคมด้านการความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันมากที่สุด ถึงร้อยละ 88.9 รองลงมา คือ การสร้างความสัมพันธ์ร้อยละ 85.2 และความสามัคคีร่วมกัน และความรับผิดชอบร้อยละ 81.5 เท่ากันตามลำดับ

แต่เมื่อเปรียบเทียบโดยละเอียดกับบ้านแหลมซ้อ พบว่า มโนทัศน์ด้านความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างของกลุ่มบ้านแหลมซ้อและบ้านแสนสุขให้ความสำคัญตามลำดับ ดังนี้ คือ

บ้านแหลมซ้อ (1) ความสามัคคีร่วมกัน (2) ความไว้วางใจ (3) ความซื่อสัตย์/ประโยชน์สุข

บ้านแสนสุข (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (3) ความสามัคคี/ความรับผิดชอบ

กลุ่มบ้านหนองปรือ มีความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างกลุ่มจะทำให้กลุ่มมีทุนทางสังคมด้านเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนมากที่สุด ถึงร้อยละ 66.6 รองลงมา คือ การสร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบเท่ากัน ร้อยละ 62.5 และความซื่อสัตย์สุจริต ร้อยละ 54.1 ตามลำดับ

แต่เมื่อเปรียบเทียบโดยละเอียดกับบ้านแหลมซ้อ และบ้านแสนสุข พบว่า มโนทัศน์ด้านความเชื่อร่วมกันในโครงสร้างของกลุ่มบ้านแหลมซ้อ บ้านแสนสุข และบ้านหนองปรือ ให้ความสำคัญตามลำดับ จากมากไปหาน้อย คือ

บ้านแหลมซ้อ (1) ความสามัคคีร่วมกัน (2) ความไว้วางใจ (3) ความซื่อสัตย์/ประโยชน์สุข

บ้านแสนสุข (1) ความซื่อสัตย์สุจริต (2) ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (3) ความสามัคคี/ความรับผิดชอบ

บ้านหนองปรือ (1) เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน (2) การสร้างความสัมพันธ์ (3) ความซื่อสัตย์สุจริต

3. ผลทางด้านเศรษฐกิจ

ตาราง 21 การเปรียบเทียบผลทางด้านเศรษฐกิจของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ทั้ง 3 กลุ่ม

กลุ่ม	รายได้			หนี้สิน		
	เพิ่มขึ้น	ลดลง	ไม่แน่นอน	เพิ่มขึ้น	ลดลง	ไม่มีหนี้
แหลมซ้อ	61.1	-	16.6	16.6	5.5	50.0
แสนสุข	51.9	3.7	14.8	29.6	14.8	29.6
หนองปรือ	16.6	4.1	29.1	20.	8.3	12.5

ตาราง 21 (ต่อ)

กลุ่ม	การออม		การกู้ยืม		ผลิต/ลงทุน	การนำไปใช้	
	เพิ่มขึ้น	ลดลง	เพิ่มขึ้น	ลดลง		บริโภค	ออม
แหลมซ้อ	77.7	-	5.5	5.5	22.2	61.1	16.6
แสนสุข	66.6	7.4	11.1	33.3	18.5	48.1	66.6
หนองปรือ	29.1	-	8.3	8.3	25.0	37.5	29.1

จากตารางการเปรียบเทียบพบว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ เป็นกลุ่มที่มีรายได้เพิ่มขึ้น และเป็นกลุ่มที่ไม่มีหนี้มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มบ้านแสนสุข และบ้านหนองปรือ

ทางด้านกรออม พบว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อมีการออมเพิ่มมากที่สุด ส่วนการกู้ยืมกลุ่มบ้านแสนสุขมีการกู้ยืมมากที่สุด และมีอัตราการกู้ยืมลดลงมากที่สุด

การนำไปใช้ พบว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ ส่วนมากนำเงินที่ได้จากกลุ่มไปใช้ในการบริโภค ส่วนบ้านแสนสุขจะเก็บไว้เป็นเงินออม ในขณะที่บ้านหนองปรือจะนำไปใช้ในการบริโภคใช้สอยเช่นเดียวกับบ้านแหลมซ้อ

4. ผลทางด้านสังคม

กลุ่มบ้านแหลมซ้อ เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นคนดี/มีศีลธรรม โดยเฉพาะเรื่องความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากที่สุด ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแหลมซ้อ มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้

สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านความซื่อสัตย์ และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสูงสุด และทุนทางสังคมด้านอื่น มีอัตราที่สูงเหมือนกัน

กลุ่มบ้านแสนสุข เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นคนดี/มีศีลธรรม โดยเฉพาะเรื่องความรับผิดชอบ ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านแสนสุข มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมโนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านความรับผิดชอบสูงสุด และความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสูงสุด และทุนทางสังคมด้านอื่นมีอัตราที่สูงเหมือนกันตามลำดับ โดยรองลงมา คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น และความสามัคคีการมีส่วนร่วม

กลุ่มบ้านหนองปรือ เป็นกลุ่มที่มีสมาชิกเป็นคนดี/มีศีลธรรม โดยเฉพาะเรื่องความสามัคคีมากที่สุด ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มบ้านหนองปรือ มีกระบวนการในการจัดการกลุ่มทั้งด้านโครงสร้าง (กฎระเบียบของกลุ่ม) และมโนทัศน์ที่เป็นปัจจัยทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทุนทางสังคมทางด้านสามัคคีสูงสุดและทุนทางสังคมด้านอื่นมีอัตราที่สูงเหมือนกันตามลำดับ โดยรองลงมา คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเองและความรับผิดชอบร้อยละเท่ากัน

นอกจากผลที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่มที่ไม่แตกต่างกันมากนักแล้ว แต่ละกลุ่มยังมีการทำกิจกรรมร่วมกันเมื่อมีการประชุมกลุ่มประจำปีของทุกกลุ่ม อันเป็นประเพณีที่ดำเนินกันมาอย่างสืบเนื่อง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของทุนทางสังคมในองค์ประกอบย่อยด้านโครงสร้าง คือ

1. การร่วมกันถวายอาหารเพลแก่พระภิกษุสงฆ์
2. การร่วมกันไหว้พระสวดมนต์
3. ประธานอ่านผลการดำเนินการของกลุ่มให้สมาชิกฟัง
4. การร่วมกันฟังบรรยายเทศน์/สอน ตลอดจนการร่วมพิจารณาในกฎระเบียบของกลุ่มที่พระอาจารย์สุบินเป็นผู้แนะนำ โดยมีทั้งกฎระเบียบของปีที่แล้วและกฎระเบียบที่เพิ่มขึ้นมาใหม่ (ภาคผนวก)
5. เลือกคณะกรรมการบริหารกลุ่มใหม่
6. การกล่าวคำสัจจะอธิษฐานร่วมกัน โดยมีพระอาจารย์สุบินเป็นผู้กล่าวนำ (ในภาคผนวก)
7. การไหว้พระสวดมนต์ร่วมกันก่อนจบการประชุม
8. สมาชิกรับเงินปันผล

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปผลการวิจัย พร้อมอภิปรายผลและข้อเสนอแนะโดยมีรายละเอียดตามหัวข้อ ต่อไปนี้ คือ

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยมีความมุ่งหมายของการวิจัย คือ

- (1) การศึกษาบทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของพระสงฆ์
- (2) ผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่พระสงฆ์เข้าไปมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน เพื่อให้ทราบว่า บทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์และผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่ท่านมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างไร โดยศึกษาเฉพาะกรณีของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต

จากผลการวิจัย อาจสรุปบทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต และผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่ท่านมีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน ดังต่อไปนี้

1. บทบาทในฐานะเป็นกัลยาณมิตรผู้สนับสนุนส่งเสริม คิตรีเริ่มให้คนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจ โดยจัดตั้งให้มีระบบสถาบันการเงินของชุมชน โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต” คนในชุมชนที่เข้าเป็นสมาชิกสามารถกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำพร้อมทั้งมีสวัสดิการ และกองทุนทำบุญวันละบาทเป็นตัวเสริม แต่มีกฎระเบียบที่มุ่งเน้นไปที่การช่วยเหลือคนในกลุ่มในชุมชนนั้นๆ การสร้างความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ซึ่งกฎระเบียบนั้น ท่านจะเป็นผู้คิดแนะนำ แก้ไข เสนอแก่กลุ่ม แต่ท่านจะให้สมาชิกกลุ่มลงมติยอมรับกันเองว่า เห็นด้วย หรือไม่ มีทั้งกฎระเบียบเบื้องต้นของการเข้าเป็นสมาชิกซึ่งเป็นกฎระเบียบประจำ และกฎระเบียบหลังเข้าเป็นสมาชิกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนลดลงหรือคงไว้แล้วแต่สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม จุดประสงค์ที่ท่านเข้าไปมีบทบาทสำคัญเรื่องนี้เพื่อจะให้คน

ในชุมชนมีทุนในการพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต และเพื่อให้คนในชุมชนมีการรวมตัวกันเพื่อจะได้เผยแพร่ธรรมะ ซึ่งธรรมะที่นำมาเผยแผ่นั้น ท่านจะประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ของคนในชุมชนเพื่อจะสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยหลักธรรมะที่นำมาประยุกต์ใช้ให้คนในชุมชนปฏิบัติ คือ หลักการครองเรือนของฆราวาส (ฆราวาสธรรม) ชื่อว่าด้วยเรื่องสัจจะ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ โดยจะให้สมาชิกกลุ่มทุกคนกล่าวคำปฏิญาณร่วมกันทุกครั้งเมื่อมีการประชุมกลุ่ม

ดังนั้น บทบาทในฐานะกัลยาณมิตรสนับสนุนในส่วนนี้ ท่านทำขึ้นเพื่อรวมคนในชุมชนให้มีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจซึ่งกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

(1) การสร้างเครื่องมือในการรวมคนในชุมชน ใช้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นเครื่องมือรวมคน
 (2) การสร้างศรัทธาในตัวท่านให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ใช้ทุนทางสังคม คือ ข้อวัตรปฏิบัติของท่าน และความจริงใจที่อยากช่วยให้คนในชุมชนพ้นจากความทุกข์ บวกกับทุนทางชุมชนที่ชาวบ้านเคารพศรัทธาในตัวพระสงฆ์

(3) การนำหลักธรรมะเข้าไปสอดแทรกในเครื่องมือ ใช้หลักธรรมะหลายอย่างในการสอน แต่จะดูที่ความเหมาะสมกับสถานการณ์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเห็นผลเป็นรูปธรรม

(4) การติดตามและประเมินผล ใช้ระบบคุณธรรมเป็นเครื่องวัดการพัฒนาของคน

2. บทบาทกัลยาณมิตรในการเป็นตัวเชื่อมหรือตัวกลางให้กับคนในชุมชน โดยนำความรู้และแนวคิดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มหรือชุมชน หรือโครงการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะที่ท่านได้รับรู้ และเห็นว่าเป็นผลประโยชน์ต่อชุมชน

แต่บทบาทสำคัญภาคเศรษฐกิจในปัจจุบันที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต กำลังดำเนินการอยู่ คือ บทบาทการเป็นตัวเชื่อมผลักดันให้เกิดตลาดกลางยางในภาคตะวันออก เพื่อให้คนในชุมชนได้มีทุนจากภาครัฐมาสนับสนุน และป้องกันการเอาเปรียบจากพ่อค้า โดยเริ่มผลักดันให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละกลุ่มที่มีเงินเหลือ รวมกลุ่มทำโรงยาง โดยท่านจะเป็นตัวเชื่อมในการรวมทุน และการหาตลาด การซื้ออุปกรณ์ผลิตยางราคาถูก ตลอดจนเป็นตัวเชื่อมในการวางรูปแบบ เพื่อให้กลุ่มดำรงอยู่อย่างมั่นคง

ส่วนผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชน จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 3 กลุ่ม ส่วนมากเป็นเกษตรกรที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต มีบทบาทในการพัฒนานั้นมีผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า ตัวอย่างกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้ง 3 กลุ่ม มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น มีการออมเพิ่มขึ้น มีหนี้สินที่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ในขณะที่อัตราการกู้ยืมนั้นลดลง สวัสดิการและเงินปันผลที่ได้จากกลุ่ม ส่วนมากเก็บไว้บริโภคใช้สอย เก็บออม และทำการลงทุน

ส่วนทางด้านสังคมนั้น พบว่า มีทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านความซื่อสัตย์ ความสามัคคี การมีส่วนร่วม การช่วยเหลือแบ่งปัน ความเชื่อใจต่อกัน ความรับผิดชอบ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้าง กฎระเบียบ มโนทัศน์ของแต่ละกลุ่มที่นำไปสู่การสะสมทุนทางสังคมที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม

การอภิปรายผลการวิจัย

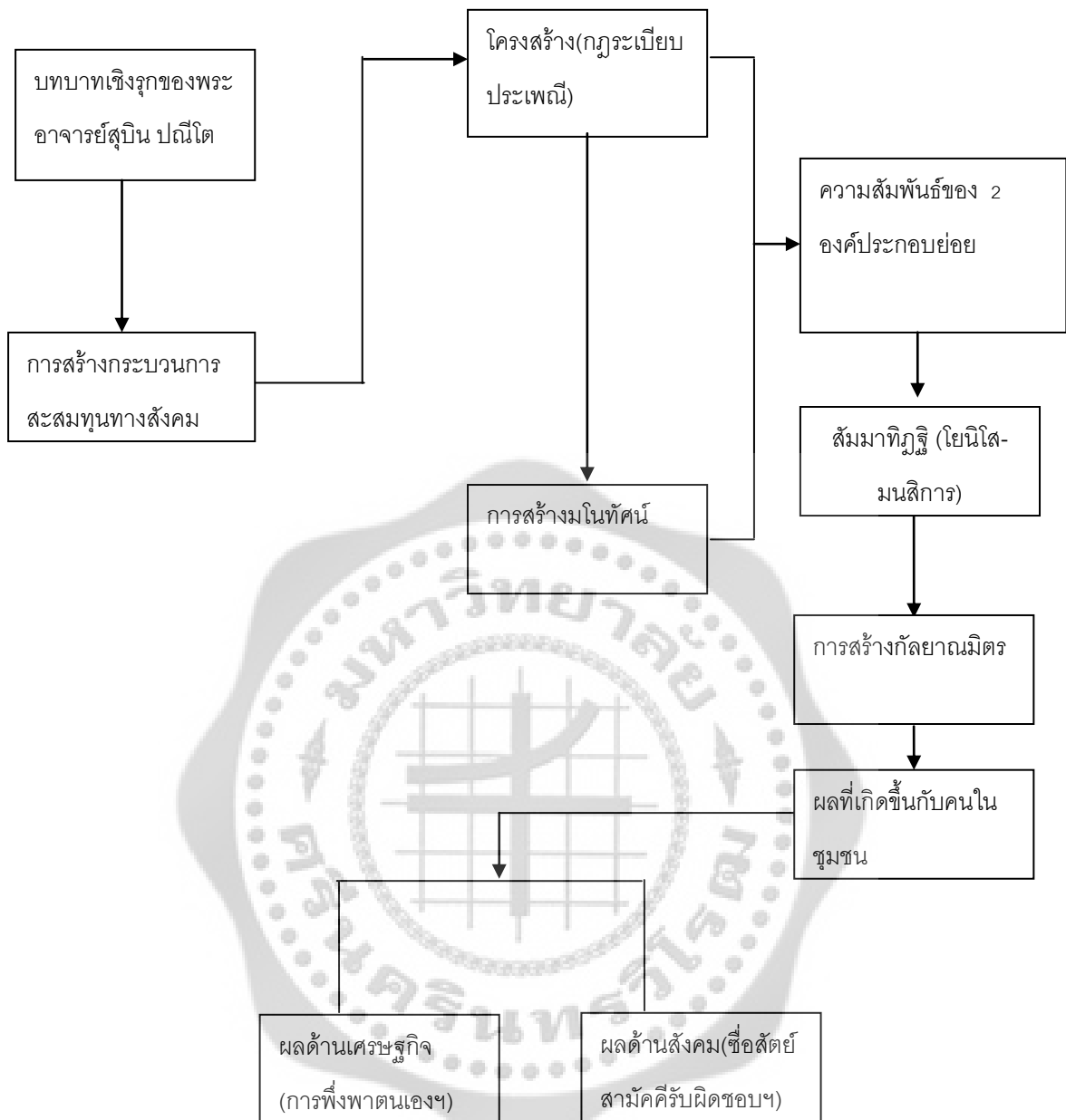
ในการอภิปรายผลเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ความมุ่งหมายของการวิจัย พอลอภิปรายผลสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เป็นบทบาทเชิงรุกที่เกิดจากการสร้างกระบวนการสะสมทุนทางสังคมผ่าน 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ ด้านโครงสร้าง และด้านมโนทัศน์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์เกื้อหนุนให้เกิดกันและกัน คือ การสร้างกระบวนการอย่างหนึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการอย่างหนึ่ง

ในส่วนของการสร้างกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต เริ่มต้นที่การสร้างโครงสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชนด้วยการคิดริเริ่มจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ พร้อมกับเข้าไปช่วยเหลือในฐานะผู้เป็นกัลยาณมิตรผู้ให้คำปรึกษา แนะนำสั่งสอน ด้วยการจัดตั้งกฎระเบียบของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีเนื้อหาของกฎระเบียบอิงตามหลักธรรมะในรูปแบบของความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความสามัคคี ความช่วยเหลือ เป็นต้น จึงได้นำธรรมะเข้าไปสอดแทรกในกฎระเบียบส่วนหนึ่ง นอกจากการสอน เพื่อจะให้กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แต่ละกลุ่มมีโครงสร้าง (กฎระเบียบ) ที่เหมือนกันในมิติการมีวัฒนธรรมในการสร้างกัลยาณมิตร และวัฒนธรรมในการมีส่วนร่วมแบบโยนิโสมนสิการพร้อมกันนั้น เมื่อมีกลุ่มและโครงสร้างของกลุ่ม การลงไปในพื้นที่ เพื่อเป็นที่ปรึกษา แนะนำสั่งสอน ธรรมะเพื่อพญารักษาและปรับปรุงโครงสร้างตามสมควรแก่เหตุปัจจัยในแต่ละปีอยู่ตลอดเวลา ทำให้โครงสร้างของกลุ่มมีความสมบูรณ์และเกื้อหนุนให้เกิดทุนทางสังคมด้านมโนทัศน์แก่ชุมชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย เพราะตราบใดที่กฎระเบียบของกลุ่มยังเอื้อประโยชน์ และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม การร่วมมือ การสามัคคี การช่วยเหลือกัน ย่อมเป็นความเห็นร่วมกันของกลุ่มเสมอ

ดังนั้น บทบาทการสร้างกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต นอกจากดำเนินการด้วยการสร้างโครงสร้างขึ้นแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ส่งผลให้เกิดทุนทางสังคมด้าน มโนทัศน์แก่กลุ่ม ในมิติความซื่อสัตย์ ความจริง เป็นต้น อีกด้วย ความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันของ องค์ประกอบย่อยทุนทางสังคมทั้งสอง จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนก่อให้เกิดสัมมาปฏิภาณ (ความเห็นชอบ) ร่วมกัน เพราะว่าการมีโครงสร้างร่วมกัน มีกัลยาณมิตรเหมือนกัน และมีมโนทัศน์ในทิศทางเดียวกัน ย่อมทำให้กลุ่มมีวัฒนธรรมทางความคิดที่เหมือนกัน ทำให้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เหมือนกัน และ ย้อนกลับมาสู่การเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน นำไปสู่โครงสร้างของการมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจในรูปแบบการพึ่งพิงอาศัยกัน และทางด้านสังคมในรูปแบบความซื่อสัตย์ ความ สามัคคี ความช่วยเหลือ ฯลฯ ของคนในชุมชนแต่ละกลุ่ม ซึ่งตรงตามทฤษฎีของโคลแมน (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2553: 5; อ้างอิงจาก Coleman. 1988) ที่ให้ความหมายของทุนทางสังคมว่า ตามหน้าที่แล้ว ทุนทางสังคม มีความหมายในแง่มุ่งเชิงโครงสร้างและการกระทำในสังคมของแต่ละบุคคล ซึ่งจะนำไปสู่ การบรรลุเป้าหมายได้ โดยทุนทางสังคมจะดำรงอยู่ได้ภายใต้ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ความไว้นื้อเชื่อใจ ความคาดหวังหรือความผูกพันที่โครงสร้างทางสังคมมีอยู่เดิมหรือสร้างขึ้นใหม่

นอกจากนี้ โคลแมน ยังให้ทัศนะเกี่ยวกับทุนทางสังคมในแง่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจว่า (Prachatip Kata. 2544: 13) ทุนทางสังคมเป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมที่สำคัญ ในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตหรือทุนอื่นๆ ในราคาที่ถูกกลง เช่น ทุนมนุษย์ เป็นต้น โดยผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือ โครงสร้างทางสังคมซึ่งตรงกับบทบาทการเป็นตัวเชื่อมหรือตัวกลางในการผลักดันภาคธุรกิจของพระ อาจารย์สุบิน ปณีโต และมีส่วนสอดคล้องกับทฤษฎีของโรเบิร์ต ดี พัทนัม (วรรณา ประยุกต์วงศ์. 2553: 5; อ้างอิงจาก Putnam. 1993.) ที่มีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องทุนทางสังคมคล้ายกับโคลแมน โดยพัทนัม มองว่า ทุนทางสังคมคือ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทางสังคม ผ่านรูปแบบต่างๆขององค์กรทางสังคม เช่น การ มีส่วนร่วมของประชาคม ความไว้นื้อเชื่อใจกัน เครือข่ายทางสังคม บรรทัดฐาน จากการศึกษา ของพัทนัม พบว่า ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้คนในสังคมเกิดการประสานร่วมมือกันทำ กิจกรรมต่างๆในสังคมอันนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกัน หรือทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

ภาพประกอบ 3 บทบาทกระบวนการสะสมทุนทางสังคมของพระเจ้าอาจารย์สุบิน ปณีโต

2. ผลที่เกิดขึ้นกับคนในชุมชนหลังจากได้รับการช่วยเหลือ/เทศน์สั่งสอน/แก้ไขปัญหามาจากพระอาจารย์สุบิน ปณีโต มีผลการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ ทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาในทิศทางที่ดีขึ้น ผลการพัฒนามนุษย์ของท่านมีความสอดคล้องคล้ายกับหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางเศรษฐกิจ ที่องค์การสหประชาชาติได้ใช้เป็นเครื่องมือชี้วัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของแต่ละประเทศขึ้นพื้นฐาน 3 อย่างคือ สุขภาพ การศึกษา และรายได้ (Indices & Data/ Human Development Index. 2553: ออนไลน์) คือ รายได้ที่เข้าถึงคนในชุมชนเกิดจากกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่นำเงินกลุ่มมาทำธุรกิจส่วนรวมของชุมชนหลายรูปแบบ สุขภาพที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะการมีสัจจะร่วมกัน การศึกษาที่ได้เป็นรูปธรรมจากการเทศน์สั่งสอนของท่าน ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนมีโครงสร้างลักษณะไม่มีการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น การรู้จักใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ คือ การไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง อันเป็นหนทางที่พัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์ อีกอย่างหนึ่ง ยังส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้งเรื่องความซื่อสัตย์ ความสามัคคี ความรับผิดชอบความเชื่อใจกันเป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มาริสา โกเศยะโยธิน (2543) ซึ่งศึกษาเรื่อง ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการพึ่งพาตนเองของชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของประชาชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาภาคตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดไผ่ล้อม พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เกิดจากการยึดมั่นในแนวทางที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ใช้เทศน์สั่งสอน คือ การรักษาสัจจะความซื่อสัตย์ของสมาชิก การมีคุณธรรมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเสียสละและความเป็นพวกพ้องเครือญาติ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาในงานวิจัยนี้ ทำให้ทราบบทบาทและกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต คือ การเป็นกัลยาณมิตรผู้สนับสนุนและเป็นตัวเชื่อมทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญหลายอย่างให้กับคนในชุมชน ดังนั้น จึงขอเสนอแนะใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

ในงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทและกระบวนการของพระสงฆ์ที่สามารถเข้ามาช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ และมีส่วนทำให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนประสบความสำเร็จ ดังนั้น รัฐบาลและมหาเถรสมาคม ควรมีนโยบายร่วมกันเพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์กลุ่มนี้ เช่น การจัดให้มีโครงการอบรมความรู้ทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะแนวความคิดการพัฒนามนุษย์ของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต แก่พระสงฆ์ทั่วไป เพื่อท่านจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนามนุษย์ในชุมชนของตน อันจะมีผลต่อการพัฒนาคนมวลรวมในประเทศ และควรตีแผ่บทบาทในส่วนนี้ของ

พระสงฆ์ให้สังคมได้รับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับสังคมในด้านการมอบบทบาทของพระสงฆ์อย่างถูกต้อง เข้าใจ และควรจัดหลักสูตรการเรียนการสอน โดยเฉพาะทางปริยัติสามัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาทางโลก โดยมีเนื้อหาเน้นเสนอความสำคัญของบทบาทเชิงรุกของพระสงฆ์ที่มีส่วนสำคัญในการเผยแผ่พระศาสนา พร้อมทั้งเป็นการช่วยเหลือสังคมให้พ้นทุกข์อย่างเป็นรูปธรรมอีกทางหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

บทบาทการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน ในปัจจุบันยังมีอยู่น้อยมาก เมื่อเทียบกับอัตราส่วนของพระสงฆ์ทั่วประเทศ ฉะนั้น หากผู้ต้องการศึกษาหรือวิจัยต่อจากเรื่องนี้ ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคอะไรที่เป็นข้อจำกัดทำให้พระสงฆ์ส่วนมากไม่ได้มีบทบาทในการพัฒนามนุษย์ด้วยการเข้าไปส่งเสริมช่วยเหลือกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเหมือนที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต หรือพระที่มีบทบาทด้านนี้ ซึ่งมีส่วนน้อยกำลังทำอยู่ในส่วนของผู้วิจัย ระยะเวลาของการศึกษาได้ตั้งใจจะศึกษาในส่วนนี้ด้วย แต่ด้วยข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลา และงบประมาณ จึงไม่สามารถทำได้ จึงเสนอแนะให้ผู้มีความสนใจ ทำวิจัยในส่วนนี้ อันจะเป็นนิเวศวิทยาและการได้ช่วยทั้งพระศาสนา และช่วยพัฒนามนุษย์ให้มีศักยภาพทั้งทางด้านเศรษฐกิจและธรรมะควบคู่ต่อไปในสังคมไทย

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ โอมูเน. (2526). *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี โครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ นศ.บ (นิเทศศาสตร์ บัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์. ถ่ายเอกสาร.
- เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. (2519). *บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาชนบท*. วิทยานิพนธ์ สส.ม.(สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐฐาภรณ์ เลียมจรัสกุล. (2550). *เศรษฐกิจศาสตร์ว่าด้วยความสุข กรณีศึกษาประชาชนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศม. (เศรษฐกิจศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์. ถ่ายเอกสาร.
- นรเศรษฐ พิสิฐพันธ์พร; และศักดิ์ ประสานดี. (2534). *ทำเนียบพระสงฆ์นักพัฒนาภาคอีสาน*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นภดล เมธาวิทย์. (2531). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านยางโทน ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- บุญจง หันจางสิทธิ์. (2543). *เศรษฐกิจศาสตร์ทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- บรรพต วีระสัย; และคณะ. (2523). *พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง: กรณีศึกษา วัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2545). *การพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พรประภา กิจโกศล. (2534). *บทบาทและผลได้ต่อการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์: ศึกษาเฉพาะกรณี บ้านโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ วท.ม.(วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- พระบุญเลิศ ต้นทอง. (2543). *การศึกษารูปแบบพระธรรมจาริกในการพัฒนาสังคมชาวเขาในพื้นที่ภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร. ถ่ายเอกสาร
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุตฺถ ปยุตฺโต). (2552) *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
-(2544). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)*. กรุงเทพฯ: ดวงแก้ว.
-(2539). *เศรษฐกิจศาสตร์แนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรมสหธรรมิก.

- พระมหาวิเชียร ชันทองดี. (2547). *บทบาทของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูวิศาลเขมคุณ วัดพิชโสภาราม อำเภอ เขมรรัฐ จังหวัดอุบลราชธานี* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เกริก. ถ่ายเอกสาร
- พระมหาสง่า พลสงคราม. (2542). *การศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียง ในสังคมไทย* วิทยานิพนธ์ อ.ม. (ศาสนาเปรียบเทียบ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหิดล. ถ่ายเอกสาร
- พระมหาอนันต์ ดอนนอก. (2540). *บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรม ประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต) ในจังหวัดนครราชสีมา* วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. ถ่าย เอกสาร
- แพรวภัทร ยอดแก้ว. (2552). *การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนากับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในพระ พุทธศาสนากับการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ของโลก* หน้า 79 กรุงเทพฯ. จัดพิมพ์โดย บริษัท 21 เซ็นจูรี่.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2535). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคำ เขียน สุวัฒน์ ในการพัฒนาชุมชน.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มาริสสา โกเศยะโยธิน (2543). *การศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้าน ในการพึ่งพาตนเองของชุมชน เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืนของประชาชนบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชาภาคตะวันออก* ศึกษากรณีกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง จังหวัดตราด. รายงานวิจัย เสนอกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
- วรรณา ประยุกต์วงศ์. (2553) *การสะสมทุนทางสังคมในวิสาหกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จาก มุมมองพุทธเศรษฐศาสตร์: กรณีศึกษาภาคใต้ตอนบน.* รายงานวิจัย (การสะสมทุนสังคม) คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี
-(2549). *ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทางเลือกเพื่อการบริหารธุรกิจที่ยั่งยืน.* กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- สุรางค์ คุ้มตระกูล. (2536). *จิตวิทยาการศึกษา.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณี คำมัน. (2551). *บทสรุปทุนสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์.* สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2553, จาก <http://www.bordeure.info>
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2552). *ข้อมูลพระสงฆ์ทั่วประเทศ ปี 2552.* สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2553, จาก <http://www.onab.go.th>

- สมบุญ บุญฤทธิ. (2552). *สัจจะกับทางรอดในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ กรณีการดำเนินการกองทุน สัจจะออมทรัพย์ ในพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ของโลก* กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซนจูรี่.
- สมบุญ สุขสำราญ. (2530). *การพัฒนาตามแนวพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- เสาวลักษณ์ นิลขำ. (2519). *บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านวังไผ่และหมู่บ้านคู่อะเภอ จังหวัดชัยนาท*. วิทยานิพนธ์ สส.ม. (พัฒนาชุมชน) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- หาญณรงค์ คช. (2550). *การขับเคลื่อนวิถีพุทธภายใต้กระแสบริโภคนิยม: ศึกษากรณีพระสุบิน ปณีโต* วิทยานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. ถ่ายเอกสาร.
- อภิชัย พันธเสน. (2547) *พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับเศรษฐศาสตร์ สาขาต่างๆ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
-(2549). *พุทธเศรษฐศาสตร์ฉบับนิสิต นักศึกษาและประชาชน*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า วิชาการ.
- Indices & Data/ Human Development Index. (2010). Retrieved December 22, 2010.from <http://www.hdr.undp.org/en/statistics>
- Prachatip Kata. (2004). *The study on social capital and the role of social capital in social movement: case study of healthy civil society in one village in North-Eastern Region of Thailand. M.A.Thesis . (Population and Social Research) Bangkok*: Mahidol University. Copy.

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

ผนวก ก 1

แบบสอบถาม

เรื่อง

บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน :
กรณีศึกษา พระสุบิน ปณีโต

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เป็นบางส่วนของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับนำไปประมวลผลเพื่อตอบคำถามในหัวข้อวิจัยที่เป็นปริญญาานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต หลักสูตรเศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา เศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน: กรณีศึกษา พระสุบิน ปณีโต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการปรับบทบาทเชิงรุกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามนุษย์ของพระสงฆ์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ท่านเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน โดยแบ่งออกดังนี้ คือ

ส่วนที่ 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ข้อมูลความคิดเห็น/การพัฒนาตนเองทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อเข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่พระอาจารย์สุบิน มีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ท่านตอบไปใช้ในการวิจัยเท่านั้น ไม่มีเจตนาที่จะใช้ในวัตถุประสงค์อื่นและจะเก็บรักษาข้อมูลไว้เป็นความลับ จะไม่มีผลกระทบต่อผู้ตอบใดๆทั้งสิ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณในความกรุณาของท่าน ที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถาม มา ณ โอกาสนี้ด้วย

พระมหาฉันทยา คนเจน
นิสิตปริญญาโท หลักสูตร
เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขา เศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์
เดือน ตุลาคม 2554

ผนวก ก. 2

แบบสอบถามคนที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ได้พบและได้ฟังบรรยายของ
พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

ส่วนที่ 1 นี้ จะแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1.1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง: กรุณาเติมคำลงในช่องว่างและระบุส่วนที่ตรงหน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัว
ของท่านตามความเป็นจริงมากที่สุด

1. สถานภาพและภูมิลำเนา

อายุ..... ปี

เพศ.....

โสด (.....) สมรส (.....) หย่าร้าง (.....)

ภูมิลำเนา.....

.....

2. วุฒิการศึกษา.....

3. อาชีพ.....

4. รายได้ ประมาณ..... (ต่อเดือน)

5. เข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เป็นเวลา..... (วัน/เดือน/ปี)

6. เข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์กลุ่มที่..... บ้าน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

7. กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ท่านเข้าร่วมก่อตั้งขึ้นเป็นเวลา..... (วัน/เดือน/ปี)

8. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มฟังบรรยายเทคนิคสั่งสอนของพระอาจารย์สุบินในเวลาที่ท่านออก
กลุ่มประมาณ..... (ครั้ง)

ตอนที่ 1.2 ข้อมูลความคิดเห็น/การพัฒนาตนเองทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเมื่อเข้ากลุ่ม
สัจจะสะสมทรัพย์ที่พระอาจารย์สุบิน มีบทบาทส่งเสริมสนับสนุน

1. ท่านเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพราะเหตุใด (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

(.....) 1. ความเชื่อศรัทธาในท่านอาจารย์สุบิน

(.....) 2. สวัสดิการที่ดี

(.....) 3. ผลตอบแทนที่ดี

(.....) 4. โครงสร้าง/รูปแบบการบริหารของกลุ่มที่น่าเชื่อถือ

(.....) 5. คำแนะนำจากญาติพี่น้อง/เพื่อน

อื่นๆ.....

.....(ถ้ามี)

2. ท่านคิดว่า รูปแบบวิธีการบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่มีพระอาจารย์สุบินเป็นผู้
ส่งเสริมสนับสนุน มีขึ้นเพื่อประโยชน์อะไร (ตอบได้มากกว่า 1ข้อ)

(.....) 1. เพื่อประโยชน์สุขของชุมชน

(.....) 2. การสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

(.....) 3. การสร้างความไว้วางใจต่อกันของคนในชุมชน

(.....) 4. การสร้างความสามัคคีร่วมกันของคนในชุมชน

(.....) 5. การสร้างความรับผิดชอบ

(.....) 6. การสร้างความซื่อสัตย์สุจริตต่อกันของคนในชุมชน

(.....) 7. ผลประโยชน์ตอบแทน

(.....) 8. การสร้างและการกระจายรายได้ให้ทั่วถึงชุมชน

อื่นๆ.....

.....(ถ้ามี)

3.หลังจากท่านเข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ และได้พบปะทั้งได้ฟังการเทศน์สั่งสอนของท่านพระอาจารย์สุบิน ซึ่งมีบทบาทในกลุ่ม ท่านมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตอย่างไรบ้าง

ทางด้านเศรษฐกิจ

-รายได้

(.....) เพิ่มขึ้นเพราะ.....

.....

(.....) ลดลงเพราะ.....

.....

(.....) เพิ่มขึ้น/ลดลงไม่แน่นอนเพราะ.....

.....

-หนี้สิน

(.....) มี (.....) ไม่มี

ถ้ามี (.....) เพิ่มขึ้นเพราะ.....

.....

(.....) ลดลงเพราะ.....

.....

ถ้ามี (.....) สามารถจ่ายได้ตามกำหนดเพราะ.....

.....

(.....) ไม่สามารถจ่ายได้ตามกำหนดเพราะ.....

.....

-การออม

(.....) เพิ่มขึ้นเพราะ.....

.....

ส่วนมากการออมเพื่อประโยชน์คือ.....

.....

-การกู้ยืม

(.....) เพิ่มขึ้นเพราะ.....

.....

ส่วนมากการกู้ยืมไปเพื่อประโยชน์คือ.....

.....

-เงินที่ได้จากการปันผล/สวัสดิการ ท่านนำไปใช้อย่างไร

(.....) 1. การผลิต/การลงทุน

- ผลิต/ลงทุนเกี่ยวกับอะไร.....

-เมื่อจะผลิต/ลงทุนท่านขอคำแนะนำปรึกษาจากพระอาจารย์สุบินหรือภายในกลุ่มมัย

(.....) ปรึกษา (.....) ไม่ปรึกษา

(.....) 2. การบริโภคใช้สอย

-บริโภคใช้สอยอย่างไร.....

(เช่น บริโภคใช้สอยแต่พอประมาณหรือฟุ่มเฟือยเกินตัว เป็นต้น)

(.....) 3. การออม

-ออมอย่างไร.....

.....(ตามวิธีของท่าน)

อื่นๆ.....

.....(ถ้ามี)

ทางด้านสังคม

(.....) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

(.....) มีความสามัคคีการมีส่วนร่วม

(.....) มีการช่วยเหลือแบ่งปัน

(.....) มีความเข้าใจต่อกัน

(.....) มีความรับผิดชอบ

(.....) มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

(.....) มีการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างพอดี/ไม่เบียดเบียนตนเอง/ผู้อื่น

อื่น.....

.....(ถ้ามี)

ผนวก ก. 3

แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์

เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนามนุษย์ผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน:
กรณีศึกษา พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

สัมภาษณ์ พระอาจารย์สุบิน ปณีโต

1. ประวัติส่วนตัว (ข้อมูลทั่วไป)
2. บทบาทในกลุ่มสังฆะระสมถ์พัยของท่าน (ฐานะ) เป็นอย่างไร
3. กลุ่มจัดตั้งขึ้นเมื่อใด? แนวคิดหรือแรงจูงใจในการจัดตั้งคืออะไร ?
4. สิ่งที่พระอาจารย์ใช้ (บัจฉัย) เป็นเครื่องมือชักชวนชาวบ้านให้มาเข้าร่วมจัดตั้งกลุ่มสังฆะระสมถ์พัย คืออะไร? (ความเชื่อความศรัทธา, จริยวัตร, ผลประโยชน์) เพราะเหตุใด?
5. วิชาความรู้ที่พระอาจารย์นำมาใช้ในการประยุกต์จัดตั้งกลุ่มสังฆะระสมถ์พัยได้มาอย่างไร
6. หลักธรรมที่พระอาจารย์นำมาใช้เพื่อพัฒนาคนในกลุ่ม/องค์กร คือหลักธรรมอะไร? นำมาใช้
อย่างไร?
7. จากการที่พระอาจารย์ได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มสังฆะระสมถ์พัย ทำให้คนเข้าร่วมโครงการและมี
กลุ่มเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีพฤติกรรม ความคิด จิตใจที่แตกต่างกัน เพื่อส่งเสริมให้คนในกลุ่มมีผล
ศักยภาพ ท่านพระอาจารย์มีวิธีการอย่างไรในการพัฒนาคน
8. โดยรวม ตั้งแต่พระอาจารย์ก่อตั้งกลุ่มสังฆะระขึ้น ปัญหา-อุปสรรคที่พบมากในแต่ละกลุ่ม คือ
อะไร? มีวิธีแก้ไขอย่างไรครับ?
9. ในฐานะที่พระอาจารย์เป็นพระสงฆ์ มีข้อจำกัดอะไรบ้าง ที่เป็นปัญหาสำคัญ ทำให้พระ
อาจารย์ไม่สามารถเข้าไปบริหาร ช่วยเหลือกลุ่มได้อย่างเต็มที่

ภาคผนวก ข
กฎระเบียบกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์และ
รายงานผลการดำเนินการ

ผนวก ข. 1

ตัวอย่างกฎระเบียบในการดำเนินงานกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ (อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของแต่ละชุมชน)

มติในที่ประชุมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

สมาชิกทุกคนได้ตกลงเป็นข้อปฏิบัติของกลุ่มด้วยความจริงใจ

เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต

หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

1. สมาชิกที่ส่งเงินสะสม เงินกู้ เงินค่าบำรุงคืน ให้สมาชิกผู้นั้นเตรียมเงินมาให้ครบตามจำนวนเงินแต่ละบัญชีที่ต้องส่งกลุ่ม ถ้าเงินเกินจากจำนวนที่ส่ง ทางกลุ่มจะไม่ทอนให้ และจะเอาเงินที่เกินนั้นเข้ากองทุนสวัสดิการของกลุ่ม ผู้ใดไม่ทำตามนี้ถือว่าผู้นั้นไม่ให้ความร่วมมือ ไม่ยอมรับผิดชอบเงินของตัวเอง เป็นคนเห็นแก่ตัวไม่มีน้ำใจแก่ส่วนรวม

2. สมาชิกที่เสนอขอกู้เงินจากกลุ่ม ต้องมาเซ็นชื่อในหนังสือสัญญาเงินกู้ พร้อมทั้งผู้ค้ำ 2 คน ลงนามต่อหน้าคณะกรรมการด้วยตนเอง คณะกรรมการจึงยินยอมจ่ายเงินให้ตามที่ขอกู้ ถ้าสัญญานั้นไม่ได้เซ็นชื่อต่อหน้าคณะกรรมการ ถือว่าสัญญานั้นใช้ไม่ได้ และผู้ค้ำมีสิทธิค้ำประกันให้คนอื่นได้ คนละไม่เกิน 2 บัญชี

3. สมาชิกมีความเห็นร่วมกันในที่ประชุมกลุ่ม ให้สมาชิกกู้เงินได้บัญชีละ.....บาท (เป็นข้อตกลงเฉพาะปี) ต้องเสียค่าบำรุงร้อยละ.....บาทต่อเดือน ผ่อนส่งให้หมดภายใน.....เดือน การกู้เงินต้องหาสมาชิกที่ไม่ใช่คนในครอบครัวเดียวกันที่บรรลุนิติภาวะมาเป็นผู้ค้ำประกัน.....คน กรณีเงินเหลือให้กู้เกินกว่าได้ โดยพิจารณาผู้กู้และผู้ค้ำที่มีประวัติดีมาตลอดในการผ่อนส่งเงินกู้พร้อมค่าบำรุงตามข้อตกลงของหนังสือสัญญาเงินกู้ที่ได้ทำไว้ให้แก่กลุ่ม

4. สมาชิกผู้ใดกู้เงินของกลุ่มไป เมื่อถึงวันประชุมไม่มาผ่อนส่ง ให้ผู้ค้ำประกันไปตาม ถ้าไม่มาผู้ค้ำประกันต้องจ่ายแทนผู้กู้ ถ้าหลังจากผู้กู้ผ่อนส่งหมด มาเสนอขอกู้ใหม่ ทางกลุ่มจำเป็นต้องดัดไม่ให้

กู้สองปี ถ้าผู้ค้ำประกันไปตามครั้งที่สองงดไม่ให้กู้สามปี เพราะผู้กู้สร้างความสะดวกผ่อนให้แกผู้ค้ำประกัน

5. สมาชิกกู้เงินของกลุ่มไปแล้วไม่มาผ่อนส่งแต่ละเดือน ขาดเดือนใดก็แล้วแต่ ผู้ค้ำประกันจึงมาขอกู้เงินยังไม่ได้ และยังไม่สามารถค้ำประกันให้แก่ผู้อื่นได้

6. สมาชิกผู้กู้เงินยังผ่อนส่งเงินกู้ไม่หมด ถ้าผู้ค้ำประกันขอลาออก ผู้กู้ต้องหาคนมาค้ำใหม่ คนค้ำประกันจึงจะลาออกได้

7. ผู้มีสิทธิขอกู้เงินของกลุ่มจะสะสมทรัพย์สินได้ครั้งละ 1 บัญชีต่อเดือน ไม่เกิน.....
บัญชีต่อไปต่อหนึ่งครอบครัว (โดยผู้กู้ต้องไม่มีหนี้ต่อกกลุ่ม) ผู้เสนอขอกู้เงินต้องบรรลุนิติภาวะ

8. ในกรณีที่สมาชิกผู้ใดยังค้างหนี้กลุ่มอยู่ หรือเป็นผู้ค้ำประกันให้ผู้อื่นอยู่ สมาชิกผู้กู้นั้นจะลาออกยังไม่ได้ ถ้าจะลาออกจริงๆ ต้องยินยอมให้คณะกรรมการยึดเงินสะสมทั้งหมดคืนกลุ่มจนครบ ถ้ายังไม่ครบผู้ค้ำประกันต้องยินยอมผ่อนส่งแทน ถ้าผู้ค้ำประกันไม่ยินยอมผ่อนส่งแทน ผู้ค้ำก็ยินดีให้ยึดเงินสะสมทั้งหมดคืนกลุ่มจนครบ ถ้ายังไม่ครบทั้งผู้กู้ผู้ค้ำยินยอมให้ยึดเงินสะสมของสมาชิกในครอบครัวของผู้กู้และผู้ค้ำประกันได้อีกจนกว่าครบจนออกจากกลุ่มได้

9. ในกรณีที่สมาชิกกู้เงินเกินกว่าสิทธิที่ตนมี สามารถใช้บัญชีผู้อื่นกู้ได้ แต่ต้องให้เจ้าของบัญชีเป็นผู้กู้ให้ คณะกรรมการจึงยินยอมจ่ายเงินกู้ให้

10. การพิจารณาเงินกู้ ผู้ที่กู้เงินไปแล้วส่งเงินกลับคืนมาหมด ต้องทิ้งระยะกู้เงินหนึ่งเดือน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้กู้บ้าง เดือนต่อไปจึงมีสิทธิกู้เงินได้อีก ยกเว้นผู้ป่วยที่ไม่มีเงินในการรักษาพยาบาล จึงกู้ติดต่อก็ได้

11. สมาชิกผู้ใดกู้เงินของกลุ่มแล้วผิดสัญญา เช่น ทำสัญญาไว้ 10 เดือน แต่ส่งเลยไปเป็นเดือนที่ 11 หรือ 15 เป็นต้น หลังจากส่งเงินหมดแล้ว มาขอกู้เงินใหม่ ต้องลดจำนวนเงินกู้ครั้งหนึ่งตามที่กลุ่มกำหนดไว้ ถ้าผิดสัญญาครั้งที่สอง ให้กู้เฉพาะเงินหุ้นที่ตนเองมีอยู่ในกลุ่ม โดยที่ไม่ต้องมีผู้ค้ำประกัน

12. ถ้าผู้กู้ผ่อนเงินไม่หมดตามสัญญา ทางผู้กู้ต้องยินยอมเสียค่าบำรุงเพิ่มให้แก่กลุ่ม ร้อยละ บาทต่อเดือน ของเงินที่เหลือทั้งหมด

13. สมาชิกที่กู้เงินของกลุ่มแล้ว ไม่ส่งคืนตามข้อตกลงของสัญญาเงินกู้ ให้ถือว่าผู้นั้นมีประวัติเสีย ถูกตัดสิทธิให้กู้ได้เฉพาะเงินของตนเอง เมื่อกลับตัวประพฤติตามกฎระเบียบสัญญาเงินกู้ของกลุ่มเป็นอย่างดี โดยการเอาเงินสะสมมาส่งด้วยตนเองตลอดทั้งปี โดยที่ไม่ฝากผู้อื่นมาส่งเลย เมื่อทำประวัติดีหนึ่งปี ให้กลับมากู้เงินได้ครึ่งหนึ่งของเงินที่สมาชิกตกลงไว้ และถ้าทำประวัติดีอีกหนึ่งปี จึงมีสิทธิกู้เท่ากับสมาชิกคนอื่นๆตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้

14. ถ้าเดือนนี้มีผู้เขียนหนังสือขอกู้เงิน แต่เงินไม่พอ และได้สละสิทธิในเดือนนั้นไป ต้องรับพิจารณาให้กู้ได้ก่อนผู้อื่นในเดือนหน้า (ยกเว้นมีผู้ป่วยขอกู้)

15. สมาชิกผู้ใดขอกู้เงินกลุ่มไปแล้ว ไม่ยอมส่งเงินกู้คืนกลุ่มภายใน 3 เดือนขึ้น สมาชิกลงมติที่ประชุมเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... มีความเห็นร่วมกันทั้งหมดว่า ควรลงโทษแก่สมาชิกผู้นั้น โดยวิธีการที่สมาชิกทุกคนจะไม่พูดคุยด้วย ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นอื่น และหยุดให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกผู้นั้นทุกอย่าง และเขียนชื่อสมาชิกที่โกงเงินของกลุ่มขึ้นป้ายประกาศ ให้ทุกคนในหมู่บ้านทราบเพื่อไม่ให้คนในหมู่บ้านไปคบค้าสมาคมด้วย เพราะไร้สัจจะแก่ส่วนรวม จนกว่าจะเอาเงินที่กู้ไปมาส่งคืนแก่กลุ่ม รวมทั้งเงินกู้และค่าบำรุงสมาชิกทุกคนในกลุ่ม จึงกลับมาสมาคมกับสมาชิกผู้นั้นอีกได้

16. สมาชิกผู้ยอมตนเป็นผู้ค้ำประกันทั้งสองคน ไม่มาผ่อนส่งเงินกู้พร้อมทั้งค่าบำรุงแทนผู้กู้ภายในกำหนด 3 เดือน หลังจากเขียนชื่อผู้โกงเงินกู้ประจานแล้ว ให้เขียนชื่อผู้ค้ำประกันที่ไม่ช่วยผ่อนส่งประจานด้วย เพราะถือว่าร่วมกันโกง

17. สมาชิกผู้ใดกู้เงินของกลุ่มไปแล้ว ไม่ส่งเงินคืนพร้อมค่าบำรุงตามหนังสือที่ให้ไว้แก่กลุ่ม ยกเว้นถูกภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมไฟไหม้ จนให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินอย่างหนัก หรือประสบอุบัติเหตุอย่างรุนแรง ให้ขยายเงินกู้ไปอีก 6 เดือน โดยไม่เพิ่มค่าบำรุงแก่ผู้กู้ ถ้า 6 เดือน เหตุการณ์ยังไม่ดีขึ้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของกรรมการได้ว่าควรเพิ่มค่าบำรุงหรือไม่ตามภาวะการณ์นั้นๆ

18. ถ้ามีผู้เสนอขอกู้เงินหลายราย แต่เงินไม่พอ ให้ตกลงกันเองตามความจำเป็น และเห็นอกเห็นใจกันแบบพี่น้อง ในกรณีตกลงกันไม่ได้ เพราะมีความจำเป็นเท่าๆกัน ให้กรรมการนำเงินที่มีอยู่มาหารแบ่งกันให้เท่ากันตามที่สมาชิกเสนอขอกู้เงินจากกลุ่ม

19. สมาชิกผู้ใดเสนอขอกู้เงินจากกลุ่ม แต่เขียนสัญญาไม่ตรงตามความเป็นจริง เช่น กล่าวว่ามีเงินจำเป็นมากต้องกู้เงิน แต่ไปเล่นการพนัน มั่วสุมอบายมุข ถ้าทางกลุ่มมีหลักฐานรู้แน่ชัด ต้องงดเงินกู้แก่สมาชิกผู้นั้น อย่างน้อย.....ปี ถ้าทำครั้งที่สองตัดสิทธิเงินกู้และการรับเงินสวัสดิการอย่างน้อย.....ปี ถ้ากลับมาประพฤติตัวดี ให้มีสิทธิกู้เงินและรับสวัสดิการเหมือนเดิม

20. ให้สมาชิกทุกคนเป็นผู้ติดตามดูแลการกู้เงินของกลุ่ม ถ้าพบว่าผู้ใดกู้เงินจากกลุ่มไปแล้วปล่อยเงินกู้ให้สมาชิก ร่วมกันลงโทษตามมติที่ประชุมข้อที่ 19

21. สมาชิกผู้ใดไม่ส่งเงินสะสม ไม่มาด้วยตนเองและไม่ฝากผู้อื่นมาเกิน.....เดือน ถือว่าขาดจากการเป็นสมาชิกภาพโดยที่ไม่มีข้อโต้แย้งใดๆ ทั้งสิ้น ให้คณะกรรมการประกาศขายหุ้นของผู้ นั้นแก่คนอื่นได้เลย

22. เมื่อสมาชิกมีความประสงค์จะถอนหุ้น (ลาออก) ถอดได้เฉพาะเงินหุ้น ถ้าไม่ครบรอบปีจะไม่ได้รับเงินปันผล และหมดสิทธิในการรับเงินช่วยเหลือจากเงินสวัสดิการทันที

23. สมาชิกขาดการส่งเงินสะสมประจำเดือนให้แก่กลุ่ม ต้องเสียค่าปรับบัญชีละ.....บาท โดยไม่มีข้ออ้างไม่ว่ากรณีใดๆ และให้นำเงินค่าปรับเข้าเป็นเงินกองทุนสวัสดิการ พร้อมทั้งต้องจ่ายเงินย้อนหลังให้ครบด้วย

24. ทางกลุ่มไม่รับสมาชิกใหม่ ถ้าไม่ครบรอบปีไม่ว่ากรณีใดๆ

25. สมาชิกจะรับเงินสวัสดิการการช่วยการเจ็บป่วยและตาย เมื่อครบรอบปีแล้วจึงมีสิทธิ ต้องทิ้งระยะ 1 ปีทุกรุ่น

26. ถ้าเงินเหลือจากการกู้ ต้องนำฝากสถาบันการเงิน (ธนาคาร) และต้องให้คณะกรรมการที่สมาชิกเลือกสรรแล้ว 2 ใน 3 มีสิทธิเบิกจ่ายในธนาคาร

คือ 1. 2. 3.

1. 2. 3.

ถ้าเดือนหน้าสมาชิกมีความจำเป็นต้องกู้เงินเกินกว่าที่มีอยู่ในกลุ่ม ให้ถอนเงินฝากมาให้สมาชิกกู้ตามความต้องการ

27. ผู้ที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ต้องอยู่ในที่ประชุมใหญ่ในวันสิ้นปี เพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการใหม่ พร้อมร่วมแสดงความคิดเห็นต่างๆ และรับฟังหลักการที่ทางกลุ่มเสนอขึ้นใหม่ ในกรณีที่มีปัญหาเกิดขึ้นในกลุ่ม โดยจะต้องมีผู้ใหญ่ในครอบครัวที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกร่วมประชุมอยู่ด้วยอย่างน้อย 1 คน ถ้าไม่อยู่แม้แต่คนเดียวถือว่าครอบครัวนั้น มีความประสงค์จะไม่เป็นสมาชิกต่อ ถ้าครอบครัวใดไม่มีหนี้สินให้ถอนหุ้นคืนได้หรือให้คณะกรรมการพิจารณาขายหุ้นให้ผู้อื่นได้

28. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มเป็นผู้เผยแพร่ ชักชวน ผู้ที่สนใจเข้ามาเป็นสมาชิกในรุ่นต่อไปของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญ และมั่นคงภายในหมู่บ้าน

29. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมกันทำบุญ เพื่อรับสมาชิกใหม่ รับเงินปันผลตามหุ้นของสมาชิกอย่างน้อยครอบครัวละ 1 คน ถ้าผู้ใดไม่มาร่วมประชุมรับเงินปันผลในวันครบรอบปีของกลุ่ม ถือว่าสมาชิกผู้นั้นสละสิทธิในเงินปันผล ให้นำเงินปันผลของผู้นั้นเข้ากองทุนสวัสดิการของกลุ่ม ยกเว้นในกรณีครอบครัวนั้นมี 1 หรือ 2 คน เกิดกรณีเจ็บป่วยมาไม่ได้จริงๆ ให้ผู้อื่นมารับแทน หรือมารับในเดือนอื่นก็ได้

ผนวก ข. 2

รายงานการดำเนินการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ทั้ง 3 กลุ่ม

ย่อย ข. 2.1 รายงานการดำเนินงานในรอบปีที่ 17

ตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน 2553 ถึง วันที่ 3 ตุลาคม 2554

กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หมู่ 2 ตำบลเนินทราย อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด

จำนวนสมาชิก 633 คน

	รายจ่าย	รายรับ
เงินหุ้นหมุนเวียน	สมาชิกค้างจ่ายปกติ	5,604,763.00
	สมาชิกค้างจ่ายพิเศษ	5,085.00
	เงินในธนาคาร	1,442,720.51
	สลากออมสินและสลากอกส.	1,000,000.00
	ลงทุนในร้านค้า ชุมชน	10,000.00
	เงินสดในมือ	100.00
	รวมมีเงินทั้งหมด	8,062,668.51
เงินหุ้น	ยอดเงินหุ้นปีก่อน ยกมา	6,635,220.00
	รับเงินหุ้นปี 2553-2554 ทั้งหมด	651,170.00
	รวมมีเงินหุ้น ทั้งหมด	7,286,390.00
รายได้ค่าบำรุงและอื่นๆ	ค่าบำรุงปกติ	704,385.00
	ค่าบำรุงพิเศษ	1,615.00
	ดอกเบี้ยธนาคาร	5,365.39
	สลากออมสิน	52,527.00
		763,892.39
	10% จ่ายเข้ากองทุนเป็นเงิน	76,389.00
	คงเหลือเงิน	687,503.00
	50% จ่ายสวัสดิการ	343,751.00
	50% จ่ายปันผล	343,751.00
	มีหุ้นทั้งหมด	728,639.00

ผนวก ข.2 ย่อย ข. 2.1 (ต่อ)

อัตราค่าผลหุ้นละ 0.47 บาทต่อหุ้น

สวัสดิการปี 2554		รายจ่าย	รายรับ
	เงินสวัสดิการค้างจ่าย		2,063,090.00
	เงินในธนาคาร		950,293.62
	เงินหุ้นยืม		
	เงินสดในมือ		
	รวมยอดเงินสวัสดิการทั้งหมด		3,013,383.62
รายรับประจำปี	เงินค่าบำรุง		195,335.00
	เงินค่าประกันเงินกู้		52,990.00
	ดอกเบี้ยธนาคาร		4,652.92
	ค่าธรรมเนียม		4,150.00
	รวมรายรับทั้งหมด		257,127.92
รายจ่ายประจำปี	จ่ายค่ารักษาพยาบาล	37,000.00	
	สมาชิกเสียชีวิต 2 ราย	7,330.00	
	สมาชิกวันละบาทเสียชีวิต 4 ราย	45,000.00	
	ค่ารักษาความปลอดภัย/คนพิการ	180.00	
	ค่าตอบแทนกรรมการ	34,320.00	
	ค่าวัสดุและอื่นๆ	9,210.00	
	จ่ายสมทบทำบุญ คนละ 10 บาท	6,330.00	
	รวมรายจ่ายทั้งหมด	140,990.00	
	คงเหลือกำไรทั้งหมด		116,137.92
สวัสดิการวันละ 1 บาท	มีสมาชิก จำนวน 498 คน		
	ยอดเงินสะสม ยกมา		305,521.00
	รับค่าวันละบาท		245,614.00
	รวมยอดเงินสะสม		551,135.00

ผนวก ข. 2 (ย่อข.2.2)

รายงานผลการดำเนินการฝ่ายหุ้นหมุนเวียนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ (สำหรับบัญชีที่แยกสวัสดิการแล้ว)

หมู่ 5 ตำบลท่ากุ่ม อำเภอเมือง ณ ศาลา ม. 5 วันที่ 13 พฤศจิกายน 2554

รายการเงินหุ้น	รายจ่าย	รายรับ
ยอดเงินหุ้นปีก่อนยกมา		3,122,640.00
รับเงินหุ้นทั้งปี		437,400.00
ยอดเงินถอนหุ้นปีนี้	36,000.00	
คงเหลือเงินหุ้นสะสมยกไปปีหน้า		3,524,000.00
กองทุนน้ำ-ไฟวัดปีก่อนยกมา		
กองทุนน้ำ-ไฟวัดปีนี้จำนวน		
รวมกองทุนน้ำ-ไฟวัดทั้งหมด		
รวมหุ้นสะสม+กองทุนน้ำไฟวัด		
การโอนเงินเข้ากองทุนสวัสดิการ		
มีเงินทั้งหมด		3,870,625.71
หักออกด้วยเงินหุ้นทั้งหมด	3,524,040.00	
หักออกด้วยเงินหุ้นทั้งหมด	15,668.00	
หักออกด้วยน้ำ-ไฟวัด		330,917.71
คงเหลือส่วนต่าง	140,961.00	
จ่าย 10% สมทบ 1 บาท	33,084.00	
คงเหลือเงินโอนเข้ากองทุนสวัสดิการ		156,872.71
สถานะที่อยู่ของเงินฝ่ายหุ้น		
ยอดเงินกู้ค้างจ่ายฝ่ายเงินหุ้น		3,489,300.00
ยอดเงินกู้ค้างจ่าย		
ยอดเงินกู้ค้างจ่าย		
ยอดเงินสดในมือทั้งหมด		
ยอดเงินสดในธนาคารทั้งหมด		381,325.71
รวมมีเงินทั้งหมด		3,870,625.71

การคิดเงินปันผล

ส่วนต่างค่าบำรุงทั้งปี	330,848.00
หักกองทุนน้ำ-ไฟ วัตถุประสงค์	
หัก 10% สมทบ 1 บาท	33,084.00
คงเหลือเงินค่าบำรุง	297,764.00
โอนเข้ากองทุนสวัสดิการ 50%	148,882.00
ปันผลคืนสมาชิกตามหุ้น 50%	148,882.00
ยอดเงินหุ้นที่นำมาหารก่อนปันผล 352,404 หุ้น	
ปันผลหุ้นละ 0.40 บาท เป็นเงิน	140,961.00

สถานะและที่อยู่ของฝ่ายสวัสดิการทั้งหมด

มีเงินค้างจ่ายทั้งหมด	2,436,131.00
เงินสดอยู่ในมือทั้งหมด	
มีเงินอยู่ในธนาคารทั้งหมด	
มีเงินสะสมที่เครือข่ายทั้งหมด	12,700.00
มีเงินลงทุนขายแก๊สทั้งหมด	
มีเงินลงทุนขายข้าวสารทั้งหมด	50,000.00
มียอดเงินลงทุน	20,000.00
มียอดเงินลงทุน	
อื่นๆ	
รวมมีเงินสวัสดิการทั้งหมด	2,518,831.00

ยอดเงินทำบุญวันละ 1 บาท ฝากในสวัสดิการ

เงินวันละ 1 บาทฝากไว้ปีก่อน ยกมา	244,820.00
เงินวันละ 1 บาทปีนี้ จำนวน	126,374.00
จ่ายคืนวันละ 1 บาทปีนี้ จำนวน	
คงเหลือยอดเงินทำบุญ 1 บาท ยกไปปีนี้	371,194.00

รายรับประจำปี

รับเงินค่าบำรุงทั้งปี	264,570.00
รับเงินค่าปรับทั้งปี	

รับเงินบริจาคทั้งปี	
รับดอกเบี้ยธนาคารทั้งปี	
รับเงินค่าสัญญาทั้งปี	350.00
รับกำไรจากขายแก๊สทั้งปี	
รับกำไรจากขายข้าวสารทั้งปี	7,877.00
รับเปลี่ยนสมุด	555.00
รับเช็ค	2,100.00
รับปันผล	100.00
รับประกันเงินกู้	92,405.00
รายรับอื่นๆ	
รวมรายรับทั้งปี	367,957.00

รายจ่ายทั้งปี	
จ่ายสมาชิกป่วยนอนโรงพยาบาล	8,000 (ข้าว) + 27,640
จ่ายสมาชิกเสียชีวิต	2,100.00
จ่ายค่าข้าวสารช่วยงานศพ	1,300.00
จ่ายซื้อวัสดุอุปกรณ์ทั้งปี	3,181.00
จ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการ	65,820.00
จ่ายจับสลาก	2,547.00
จ่ายค่ารถ + ธนาคาร	2,600 + 3,900
จ่ายวันละบาท	10,000.00
จ่ายชำระแทนประกัน	3,000.00
จ่ายบรรทุกข้าว	2,744.00
จ่ายอาหารกรรมการ	4,605.00
จ่ายทำความสะอาด	297.00
จ่ายปลูกป่า	2,700.00
จ่ายค่า...วันมงคล	1,000 + 200
จ่ายสวัสดิการจ่ายทอดผ้าป่า	3,070.00
จ่ายอื่นๆ	
รวมรายจ่ายทั้งปี	144,704.00

คงเหลือกำไรหักค่าใช้จ่ายประจำปี

รายรับประจำปีทั้งหมด	367,957.00
----------------------	------------

รายจ่ายประจำปีทั้งหมด	144,704.00
-----------------------	------------

คงเหลือกำไรประจำปีทั้งหมด	223,253.00
----------------------------------	-------------------

เงินประกันความเสี่ยง

เงินประกันความเสี่ยงปีก่อนยกมา	18,788.00
--------------------------------	-----------

รับเงินประกันปีนี้จำนวน	92,405.00
-------------------------	-----------

จ่ายชำระหนี้แทน	3,000.00
-----------------	----------

คงเหลือเงินประกันสะสมยกไปปีหน้า	108,193.00
--	-------------------

เงินสวัสดิการยกไปปีหน้าทั้งหมด

ยอดเงินสวัสดิการทั้งหมด	2,518,831.00
-------------------------	--------------

หักเงินวันลาบาท	371,194.00
-----------------	------------

คงเหลือ	<u>2,147,637.00</u>
----------------	----------------------------

ผนวก ข.2 (ย่อ 2.3)

รายงานผลการดำเนินการฝ่ายหุ้นหมุนเวียนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ (สำหรับบัญชีที่แยกสวัสดิการแล้ว)

หมู่ 9 ตำบลแสนสุข อำเภอเขาสมิง ฦ วัดแสนสุข วันที่ 6 พฤศจิกายน 2554

รายการเงินหุ้น	รายจ่าย	รายรับ
ยอดเงินหุ้นปีก่อนยกมา		5,985,880.00
รับเงินหุ้นทั้งปี		789,040.00
ยอดเงินถอนหุ้นปีนี้	135,960.00	
คงเหลือเงินหุ้นสะสมยกไปปีหน้า		
กองทุนน้ำ-ไฟวัดปีก่อนยกมา		200,000.00
กองทุนน้ำ-ไฟวัดปีนี้จำนวน		
รวมกองทุนน้ำ-ไฟวัดทั้งหมด		
รวมหุ้นสะสม+กองทุนน้ำไฟวัด		200,000.00
การโอนเงินเข้ากองทุนสวัสดิการ		
มีเงินทั้งหมด		7,596,056.60
หักออกด้วยเงินหุ้นทั้งหมด	6,638,960.00	
หักออกด้วยเงินหุ้นทั้งหมด	200,000.00	
หักออกด้วยน้ำ-ไฟวัด		757,096.00
คงเหลือส่วนต่าง	325,309.00	
จ่ายปันผลกองทุนน้ำ-ไฟวัด	980.00	
คงเหลือเงินโอนเข้ากองทุนสวัสดิการ		421,982.00
สถานะที่อยู่ของเงินฝ่ายหุ้น		
ยอดเงินกู้ค้างจ่ายฝ่ายเงินหุ้น		6,122,938.00
ยอดเงินกู้ค้างจ่าย		
ยอดเงินกู้ค้างจ่าย		
ยอดเงินสดในมือทั้งหมด		
ยอดเงินสดในธนาคารทั้งหมด		1,473,118.00
รวมมีเงินทั้งหมด		7,596,056.00

การคิดเงินปันผล

ส่วนต่างค่าบำรุงทั้งปี		751,842.00
หักกองทุนน้ำ-ไฟ วัดออก	9,860.00	
หัก 10% สมทบ 1 บาท	75,189.00	
คงเหลือเงินค่าบำรุง		
โอนเข้ากองทุนสวัสดิการ 50%	338,329.00	
ปันผลคืนสมาชิกตามหุ้น 50%	338,329.00	
ยอดเงินหุ้นที่นำมาหารก่อนปันผล		
ปันผลหุ้นละ 0.49 บาท เป็นเงิน	325,309.00	

สถานะและที่อยู่ของฝ่ายสวัสดิการทั้งหมด

มีเงินค้างจ่ายทั้งหมด		676,300.00
เงินสดอยู่ในมือทั้งหมด		
มีเงินอยู่ในธนาคารทั้งหมด		6,655,077.35
มีเงินสะสมที่เครือข่ายทั้งหมด		12,600.00
มีเงินลงทุนขายแก๊สทั้งหมด		17,855.00
มีเงินลงทุนขายข้าวสารทั้งหมด		45,000.00
มียอดเงินลงทุน		
มียอดเงินลงทุน		
อื่นๆ		
รวมมีเงินสวัสดิการทั้งหมด		8,490,832.35

ยอดเงินทำบุญวันละ 1 บาท ฝากในสวัสดิการ

เงินวันละ 1 บาทฝากไว้ปีก่อน ยกมา		232,701.00
เงินวันละ 1 บาทปีนี้ จำนวน		211,533.00
จ่ายคืนวันละ 1 บาทปีนี้ จำนวน		
คงเหลือยอดเงินทำบุญ 1 บาท ยกไปปีหน้า		444,234.00

รายรับประจำปี

รับเงินค่าบำรุงทั้งปี		975 + 822,226
รับเงินค่าปรับทั้งปี		60.00

รับเงินบริจาคทั้งปี	1.00
รับดอกเบี้ยธนาคารทั้งปี	4,766.08
รับเงินค่าสัญญาทั้งปี	355.00
รับกำไรจากขายแก๊สทั้งปี	2,384.00
รับกำไรจากขายข้าวสารทั้งปี	4,095.00
รับประกัน	91,801.00
รับค่าสมุด	160.00
รับกำไรยา	141.00
รับประมวลสมุด	6,000.00
รับปันผลเครือข่าย	100.00
รับกำไรนุ้ย	300.00
รายรับอื่นๆ	6,840.00
รวมรายรับทั้งปี	940,204.08

รายจ่ายทั้งปี	
จ่ายสมาชิกป่วยนอนโรงพยาบาล	46,750.00
จ่ายสมาชิกเสียชีวิต	4,500.00
จ่ายค่าข้าวสารช่วยงานศพ	900.00
จ่ายซื้อวัสดุอุปกรณ์ทั้งปี	7,515.00
จ่ายค่าตอบแทนคณะกรรมการ	77,320.00
จ่ายจับสลาก	15,000.00
จ่ายค่ารถ + ธนาคาร	10,900.00
จ่ายวันละบาท	15,000.00
จ่ายค่าน้ำมันรถ	10,900.00
จ่ายค่าอาหารมงคล	800.00
จ่ายค่าประชุม	6,100.00
จ่ายค่าอาหารกรรมการสิ้นปี	1,190.00
จ่ายทุนการศึกษา	5,200.00
จ่ายค่าพิการ	2,400.00
จ่ายค่าสาธารณะทางหมู่บ้าน	2,400.00
จ่ายอื่นๆ	

รวมรายจ่ายทั้งปี	180,975.00	
คงเหลือกำไรหักค่าใช้จ่ายประจำปี		
รายรับประจำปีทั้งหมด		940,204.08
รายจ่ายประจำปีทั้งหมด	180,975.00	
คงเหลือกำไรประจำปีทั้งหมด		759,229.08
เงินประกันความเสี่ยง		
เงินประกันความเสี่ยงปีก่อนยกมา		244,995.00
รับเงินประกันปีนี้จำนวน		91,801.00
จ่ายชำระหนี้แทน	1,944.00	
คงเหลือเงินประกันสะสมยกไปปีหน้า		334,852.00
เงินสวัสดิการยกไปปีหน้าทั้งหมด		
ยอดเงินสวัสดิการทั้งหมด		8,490,832.35
หักเงินวันละบาท	444,234.00	
คงเหลือ		8,046,598.35

ผนวก ค

คำอธิษฐานสัจจะร่วมกันของสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอให้คำสัตย์ปฏิญาณ ต่อหน้าพระรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายพร้อมทั้งเพื่อนสมาชิกทุกท่านว่า ถ้าข้าพเจ้าไม่จริงใจ คิดพูดทำในทางทุจริต ไม่ซื่อสัตย์ หวังทำลายสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย มีอันเป็นไปด้วยประการต่างๆ แต่ในขณะเดียวกัน ถ้าข้าพเจ้าทั้งหลาย คิดพูดทำ ในทางจริงใจ ซื่อสัตย์สุจริตต่อสมาชิกกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ขอให้ข้าพเจ้าทั้งหลาย จงมีแต่ความสุขความเจริญตลอดสิ้นกาลนาน

ถ้าใครโกงเงินกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ด้วยเจตนา ขอให้เป็นบาป ทำมาหากินไม่ขึ้น และถึงซึ่งความฉิบหาย ด้วยประการทั้งปวง

ขอให้คำสัตย์ที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้กล่าวมาแล้วนี้ จงให้เป็นจริง เป็นจริง ทุกๆประการเทอญ
สาธุ สาธุ สาธุ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	ชื่อสกุล	พระมหาฉันทยา คนเจน
วันเดือนปีเกิด		9 เมษายน พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด		บ้านฝาง ต. บ้านฝาง อ. กิ่งสระใคร จ. หนองคาย
สถานที่อยู่ปัจจุบัน		วัดสระเกศ คณะ 13 แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน		ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสระเกศ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน		344/13 วัดสระเกศ แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบ กรุงเทพฯ 10100
ประวัติการศึกษา		
	พ.ศ. 2540	เปรียญธรรม 3 ประโยค นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดบ้านหนองกุง
	พ.ศ. 2543	เปรียญธรรม 6 ประโยค จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดบ้านหนองกุง
	พ.ศ. 2544	เปรียญธรรม 7 ประโยค จากสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดบ้านหนองกุง
	พ.ศ. 2547	ปริญญาตรี นิเทศศาสตรบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
	พ.ศ. 2555	ปริญญาโท เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา เศรษฐศาสตร์การ พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ